

Vate

Kovara Kulturî

Dewreyê diyine, hûmare: 17 (37), payîz 2011

Wayîr/ Sahibi

Deniz Gunduz

Mudira Karê Nuşteyan a Berpîrsîyare/Sorumlu Yazışleri Müdürü

Sevda Zelal Gündüz

Serredaktor

Munzur Çem

Redaksîyon

Serdar Bedîrxan, Deniz Gunduz, Munzur Çem

Têmsîlkarê Almanya

Daimi Bektaş

Têkiliya Almanya:

Daimi Bektaş

Postfach: 42 01 06, 12061 Berlin/ Almanya

Têkiliya Swêdi

Esträvågen, 186, S-127 61 Skärholmen/SWEDEN

E-mail: ihsanespar45@hotmail.com

Têkiliya Norveçi

M. Darrez

Olav Kyrres gt. 5

0273 Oslo/NORVEÇ

Şertê aboneyîye

Welat serrêk 6 aşmî

Tirkîya: .....20 YTL .....10 YTL

Almanya: .....20 Euro .....10 Euro

Swêd:.....250 SEK .....125 SEK

Welatê bînî: 40 Euro .....20 Euro

Vayî: 5 YTL/8 Euro

Îlan

Rîpelêk: 60 YTL/100 Euro

Nemrîpel: 30 YTL/50 Euro

Çaregrîpel: 15 YTL/25 Euro

Xebata Qapaxî û Mîzanpaj: Nuran Gündoğdu

Çap/Baskı: Berdan Matbaacılık

Davutpaşa Cad., Güven Sanai Sitesi, C Blok No: 239

Topkapı/İstanbul

Adrese: Vate

Katip Mustafa Çelebi Mah. Tel Sok. No: 18, Kat: 3

Beyoğlu/İSTANBUL

Tel: (0212) 244 94 14

e-mail: wesanxaneyevateyi@hotmail.com

Üç aylık süreli yaygın dergi

Berpîrsîyariya her nuşteyi ya nuştoxî/nuştoxe bi xo ya.

7

WENDOXAN RÊ

9

**GRÛBA XEBATE YA VATEYÎ MÊRDÎN DE
AMEYE PÊSER**

Serdar BEDIRXAN

11

ŞAÎRO VÎNDÎBÎYAYE: SILÊ MUSÎ

Deniz GUNDUZ

25

KIRMANCÊ (ZAZAYÊ/DIMILÎYÊ) SÊWREGI

İsmet SİVEREKLI

31

TEWR VERÎ ZERRÎ GIPENA

Bedriye TOPAÇ

33

AŞMA TARÎ TÎJA SERDIN

İdrîs SEKARÎ

35

**DERHEQÊ MANAYA "ÎDEOLOJÎ Û KESO
ÎDEOLOJÎK"Î DE YEW KIRÎTÎK (REXNE)**

Ehmed GURBUZ

39

VERG Û HEWT BIZEKÎ

Bira Grimman

47

**HÎKAYA HEZRETÎ SULEYMAN Û BELQÎS
ZIWAN Û HUNERÎ MELLA MEHMED ELÎ**

Mehmed Selîm UZUN

tedeyî

**DERHEQÊ FOLKLORÊ KURDANÊ
DÊRSIMÎ DE-I**
Nadire Gûntaş Aldatmaz

65

DAÎMÎ BÎNGOLÎ RA DI ŞÎRÎ

73

**Hereketî Şêx Seîdî ra yew portre:
HECÎ SEÎD EFENDÎ**
Seyîdxan KURIJ

75

ZIWAN, ASÎMÎLASYON Û XOVERDAYÎŞ
Munzur ÇEM

79

BÊKESÎ
Hafîz Ahmet TURHALLI

93

KUTIKO SÛR
Alî Aydın ÇÎÇEK

95

ÇEND ÇIBENOKÎ (MERTALÎ)
Arêkerdoxe: Aysena KURDÎ

100

RÎPELÊ FIQRAYAN
Amadekerdox: Murad CANŞAD

103

RÎPELÊ KITABAN

104

beybûne (bi tirkî: papatya)

WENDOXAN RÊ

Ma bixeyr dî wendoxê hêcayî,

Ma nê rojanê tarî û serdinan de, tena bi hûmarêda newîye ney, bi formê yan kî şeklêde neweyî huzurê şima der îme. Ma hêvî kenîme ke keyfê şima pê formê neweyî êno û rexne û pêşnîyazê şima ke estê, ma rê nuşnenê.

Çîyo ke no dem de zerrîya ma pêrûne vêşnê û hîna kî vêşnena, erdlerzê Wan û dorûverê ey o. Na felakete de bi seyan merdimî heyatê xo vîndî kerd, bi seyan kî bî birîndar. Xesaro maddî zaf girs o. Bi sedhezaran kes bê keye yo. Vatişî ra gore kesê ke cayê xo terk kerdo şîyê, hûmaraya xo resta sehezaran.

Ma bi nameyê xo û nameyê wendoxanê Vateyî felaketzedeyan rê serweşîye û sebir wazenîme. Dejê înan dejê ma yo. Ma hêvîdar îme ke şarê

ma yo fedakar, demêde kilmek de birînanê xo derman keno û reseno cuyêde normal û başî.

Wendoxê hêcayî,

Goreyê haydarîya ke resta ma, tayê wendoxê ma, bedelîyayîşê redaksîyonî ra dime qismê “Wendoxan rê” ra memnun nîyê. Sebebê ney kî ferqê fekan o.

Çiqas ke sey redaksîyonê verênî ma kî tekstanê xo bi standardê vateyî nusnenîme kî merdim biwazo-mewazo mabên de tayê ferqî manenê. Mavajîme na cumla yê redaksîyonî verênî ya: “Demêkê dergî dima ma pîya yê.” (Vate nr. 12 (32), r.3) Eynî cumle kirmancîya vakurî de (fekê Dêrsim û derûdorê ey de) wina bena: “Demêde dergî ra dima ma pîya yîme/rîme.”

Bêguman nê her di formî zî kirmanckî yê, her di zî rast ê. Ganî xo vîrî ra mekerîme, standardîzasyon de ma xeylê mesafe girewto labelê çîyê ke hîna hal nêbîyê ê kî kêmî nîyê. Wendoxê hêcayî va xover bidê, çend hûmaran ra pey çimê xo musenê nê fekî.

No mîyan de Kombîyayîşê Grûba Xebate ya Vateyî yê 20. virazîya. Îmkanê amadekerdişê nê kombîyayîşî ma rê Unîversîta Artuklu peyda kerd. Seba na hetkarîya hêcaye, bi taybetî zî rektor Prof. Dr. Serdar Bedîi Omay û ardimkarê ey û mudirê Enstutîyê Ziwananê ke Tirkîya de Ciwîyenê Prof. Dr. Kadri Yildirimî rê zaf sipas kenîme.

Heto bîn ra ma waşt ke netîceyê xebata nê kombîyayîşî na hûmare de biweşanîme labelê nêrest, no semed ra kî mend. Ma do hûmara 38ine de biweşanîme. Ancîya zî ma şima bin ra bêxebere nêverdayî. Embazê ma Serdar Bedirxanî no derheq de nuştayê amade kerd, şima na hûmare de ey vînenê.

Dergkerdişê qîsa hewce nîyo. Seba ke kovarêde bi qalîteya baş û zengîne pêşnîyazê şima wendoxan bikerîme çî ke destbera ma ra ame, peyser nêmendîme ma kerd. Ma hêvî kenîme ke şima ci ra tam gêne û bi keyf wanenê.

Bi keyf û zerrîweşîye biwanê.

gulheşe (bi tirkî: şakayık)*

*Beşê şinasdayîşê vilikan hetê Ehmed Dirihî ra ameyo hazirkerdene.

GRÛBA XEBATE YA VATEYÎ MÊRDÎN DE AMEYE PÊSER

“Kurdî yew dar a ke çend gilê xo estê, a ya. Zazakî şaxêka muhîme ya kurdî ya. Çi kurmanckî çi zazakî heme ma het wayîrê eynî qîymetî yê.”

Serdar BEDIRXAN

Grûba Xebate ya Vateyî kombîyayîşê xo yê 20. beyntarê rojanê 30-31ê oktobre û 01-02yê teşrîne 2011ine de Unîversîteya Artuklu ya Mêrdînî de viraşt. Nê pêserameyîşî de tayê kelîme yanê taybetîyan û termanê sînema ser o munaqeşeyî bîy û ameyî respîtkerdiş.

Endamanê grûbe ra 18 kesê ke beşdarê nê pêserameyîşê çar rojan bîy. Nê embazî: Cemal Pîranij, Deniz Gunduz, Doxan Karasu, Ehmedê Dirihî, Huseyîn Kulu, J. Îhsan Espar, M. Malmîsanij, Mehemed Selîm Uzun, Mehmud Nêşite, Mun-

zur Çem, Netîce Altun, Nûredîn Celalî, Polat Aydın, Roşan Lezgîn, Serdar Bedirxan, Şukrî Urgun, Tekîn Agacik, Mehmet Taş û Zulkîf Demirtaş bîy.

Grûbe, hetê Unîversîteya Artuklu ra dawet bîybî. Roja verêne bi nameyê “Panelê Kirmanckî û Edabîyatê Aye” yew panel virazîya. Qesaya aker- dişê panelî rektor Prof. Dr. Serdar Bedii Omay û ardimkarê rektorî û mudirê Enstutîyê Ziwananê ke Tirkîya de Ciwîyenê Prof. Dr. Kadri Yıldırımî kerdî.

Rektor Prof. Serdar Bedii Omay va; “Epey wext o ke ma xebata Grûba Xebate ya Vateyî ra xebardar ê. Mintiqaya ke ma tede yê, mintiqaya kurdanê zazayan nîya la seba ke lehçeya zazakî ya kurdî mîyan ra wedarîyena gereke ma zî wayîr vejîn, ardim bikin. Esas ganî na xebate unîversîteyanê ke mintiqaya kurdanê zazayan de yê, ê unîversîteyan de virazîyo. La ma bi xo na lehçe rê bihissîyat ê, çi destê ma ra bêro ma teksîr nêkenê. Xebata ma ya kurdî de hetanî ke destê ma ra ameyo ma ca dayo na lehçe û ma do tîya ra pey zî ca bidin.”¹

Prof. Qedri Yıldırımî zî va; “Ez endamanê Grûba Xebate ya Vateyî ra vana şima mamostayê ma yê. Çünke mamostayîye tena a nîya ke merdim bibo profesor. Eke merdim karêk bi westayîye keno, na mamostayî ya. Kurdî yew dar a ke çend gilê xo estê, a ya. Zazakî şaxêka muhîme ya

kurdî ya. Çi kurmanckî çi zazakî heme ma het wayîrê eynî qîymetî yê.”²

Qiseyanê destpêkî ra pey, bi moderatorîya Mehmud Nêşiteyî yew celse de, Panelê Kirmanckî û Edebîyatê Aye dest pêkerd. Panel de Mehemmed Selîm Uzunî serbabetê “Kirmancan ra ewnîyayîşêk” de derheqê kirdan de zanayîşê muhîmî pêşkêş kerdî. Îhsan Esparî binê serbabetê “Edebîyatê Kirmanckî” de derheqê edebîyat û averşîyayîşê kirdkîya nuştekî de malumatî day. Serbabetê Mehemed Malmîsanîjî zî “Xebatê Standardkerdişê Kirmanckî” bi û ey zî derheqê hewcedarî û faydeyê standardîzekerdişê ziwanan de û usulê standardkerdişê kirdkî de malumat da. Badê ke pêşkêşkerdişê babetan qedîyayî, qîsmê pers û cewaban dest pêkerd û kombîyayîşê hewayêko baş devam kerd.

1-Roşan Lezgîn, Grûba Xebate ya Vateyî Mêrdin de Kom Biye, (03 Teşrîne 2011 Panşeme 14:58) <http://www.zazaki.net/haber/grba-xebate-ya-vatey-mrdn-de-kom-bye-989.htm>

2-çimeyo corên.

ŞAÎRO VÎNDÎBÎYAYE: SILÊ MUSÎ

Domanîya mi ra, ez timî nameyê Silê Musî heşnena. Gimgimijî ey ra zaf hes kenê û têna kilama ey ney, hadîseyanê ey kî zaf qîsey kenê. Yanî ez heşarê xo bîya nêbîya nameyê ey her tim ameyo mi goş.

Deniz GUNDUZ

Silê Musî dewa Gimgimî Şema ra bîyo û serranê 1950-55î de dinyaya xo vurenaya. Wexto ke merdo 75-80 serre bîyo. Wextê xo de şaîrode namdar bîyo û zafî kilamê xo bi kirmanckî (zazakî) vatê. Beno ke kilamê ey ê kurmanckî zî bîyê labelê ma nêzanenîme. Çünke kilama xo ya tewr namdara ke eşta bi Emîna Koçere ser de cira çend rêzî kî kurmanckî vatê û ma naye ra zanenîme ke o kurmanckî de kî hostaya çekuyan bîyo. Lawikanê ey ra xora yew di kilamê xo restê roja ewroyine. Ez hêvî kena ke kilamê ey ê bînî kî ênê arêdayene û weşanayene.

Domanîya mi ra, ez timî nameyê Silê Musî heşnena. Gimgimijî ey ra zaf hes kenê û têna kilama ey ney, hadîseyanê ey kî zaf qîsey kenê. Yanî ez heşarê xo bîya nêbîya nameyê ey her tim ameyo mi goş. Hîna ke ez zaf doman bîya kalikê mi kilamê ey lornayêne (hewnayêne). Kalikê mi embazê ey bîyo û ge-ge behsê ey kî

kerdene. Ciwanîye de kî waka mi timî kilama ey vatêne. Kilama ke aye vatêne mi cêr weşanaya. Varyantê aye, goreyê yê kalikê mi hîna kilm bî û aye goreyê xo yew melodîyo modern ardbî were û wina vatêne. O taw seba ke na kilame zaf şîbî weşîya mi, mi defterê xo de nuştîbî. Mi no varyant kî weşana. Beno ke rojê yew pisporê nê karî vejîno û nê her di varyantan nano têver û vînenno ke seba dewrê verî û yê dewrê nikayî çî muhîm o? Çira ciwanan na kilame wina kerda kort û kamcîn rêzî ci ra çînitê we? Mi bi xo zaf waştêne ez yew têvernayîşo winaşî bikera labelê ez zaneno ke zanayîşê mi qîm nêkeno.

Nika ma bêrê varyantê Ap Mehemmedî ser.

Heq ci ra razî bo, goşê maya mi hîna mi ser o yo. Maya mi vînena ke ez nîya kirmanckî dima êna-şona, ci ra hes kena, çekuyan û mesele û kilamanê kirmanckî dana arê, a kî

Koyê Bîngolî ra yew asayîş

sey her maye wazena ke piştî bido mi. Rey-rey, yewî reyde yew kaxida ke ser o çekuyê kirmanckî û duştê înan de kî tirkîya ci nuşte yê mi rê erşawena. Emser hamnanî ke ma telefon de qisey kerd mi rê behsê yew kalî kerd û vat: “Ma şîme Reqasa serweşîya felan kesî. Milet mezela ser o berbeno, mi dî kalê hawo pê mi de henî rindek kilama lorneno. Mi xo rê goş na ro ser. Ey ke kilama xo xelesne mi verê xo çarna ci û va: ‘Nê apo apo, ti çîqa weş kilama vana! Nê kilamê pîyê min ê, pîyê mi kî anîya zê to xo rê vatêne. Ti ke bêrê çê ma şewê mi rê meyman bê, tesadiqê serê xo anê kilama mi rê vajerê se beno!’ Wilê Heq ci ra razî bo ame, ma vengê dê (ey) qeyd kerdo to rê ruşnenîme.”

Nê qeydî de Ap Mehemed vano: “Ez Dewa Zengena ra lajê Alîyê Selîm Axayî Memed o, serrê mi 84 ê.”

Varyanto tewr peyên kî emser Vey-sel Otunçî mi rê erşawit. Ez û Vey-selî ma yewbînî nas kenîme, cîran û

merdimî me. Veysel bi xo rew ra yo bi edebîyat eleqedar beno. O ke ez zanena di romanê xo yê tirkî estê. Heq ci ra razî bo, nê serranê peyênan de kewto ver welat ra kilama, mesele û hadîseyanê kirmanckî dano arê. Yew-di materyalê ke arê dayê Kovara Tîrojî de naye ra ver weşanîyaybî. Veyselî ke mi rê kilama Silê Musî erşawite mi vat, “De êdî bîyo ferz, ganî ez Silê Musî ser o binusa.” Veyselî yew şîra Silê Musî ya bîne kî na kilame reyde erşawitîbî û ez nê nuşteyê xo de ca dano aye kî.

Silê Musî û Memdalîyê Alîyê Mamud Axayî

Her dîyî birakê (dostê) yewbîn bîyê û yewbîn ra zaf hes kerdo. Gimjim de (hetê eşîra xormekan de) hendê şîr û kilamanê Silê Musî, meseleyanê ey û Memdalî kî vengano dayo. Leqabê Silê Musî “Tiring” bîyo, zaf ey ra vanê Silê Musîyo Tiring. Vanê

Silê Musî û Memdalî keyeyê yewî de mêmman bîyê, cemat ra yewî tîz kerdo. Memdalî bi zor tîz kerdo vilê Silê Musî û vato: “Di quriş û nêmbide, ma tîzî to ser ra darnênîme we.” Silê Musî bi pereyê o tawî di quriş û nêmbidano labelê tîz kî ey ser o maneno. Aye ra pey nameyê ey beno Silê Musîyo Tiring.

Meseleyê her dîyan wina zaf ê. Nê meseleyan ra fam beno ke Silê Musî yewo zerepak bîyo û rew ameyo xapitene. O feqîrek bîyo yanê rewşa xo ya aborî weş nêbîya. Her çend feqîr bîyo kî baş qayîte xo bîyo, her tim kincê pakî girewtê pira, serûşeklê xo pak bîyo.

Beno ke yewo bîn kî rojê meseleyanê ey û Memdalîyê Alî ma rê binuso. Kam ke xebatêda winasîye (nîyanêne) bikero, hezar rey keyeyê ey/ aye awan bo.

Silê Musî û Emîna Koçere

Emîna Koçere eşîra bertîyan ra bîya. Sey nikayî verî kî na eşîre hamnanan amêne Koyê Bîngolî de nayêne ro. Yanî hamnanan eşîra Silêmanî û yê Emîna bîyêne cîranê yewbînî. Xora Silêmanî Emîna wina vînita. Vanê Silê Musî rew-rew şîyo, xeyma Emîna de bîyo mêmman. Merdeyê Emîna Silê Musî rê zaf rind bîyo û wexto ke Emîna ver bi ey xirab tewgêraya vato: “Tawa nêbeno, Sil feqîr o, rind o, zerê ey pak o.”

Emîna Silî ra hîna ciwan bîya. Vanê Silî ke dînya xo vurnaya, Emîna ke rastê yewê gimgimijî ameya bi Silî xo dayo naskerdene, vato: “Ez Emîna Silê Musî ya.”

Koyê Bîngolî ra yew asayîş

Varyantê Fatma Gunduze:

Lemî Lemî Lemî Lemî
 Çimî sîyayî, bûrî şîrît û qelemî
 Seba to ra bîyo dişmenê dinya alemî
 Rindîya to pers kenê aşma newîye
 Rindeka zê to hêna kesî hardî ser o nêdîye
 Bejna to pers kenê: dara tuye
 Ti ko de vindena, deşte de mi ser a kena sîye
 Aspar bena kehila ra ko (û) banî cêrena
 Defê xo pey de qaytê Silê Feqîrî nêbena
 Poşman bena rojê axûwax kena
 Derûdorê xo de Silê Feqîrî ra cêrena

Koyê Bîngolî ra yew asayîş

Varyantê Memedê Alîyê Selîm Axayî:

Bejna to pers kenê: dara selbîye
 Bena kewê verê çêverê cenedî de flîza tuye
 Germê amnanî de Koyê Bîngolî de vindena
 Deşta Êskira de mi ser o kena sitar û sîye¹
 Rindîya to rindîya dinya guzelîye
 Suretê to suretê aşma newîye
 Pê sekena?
 Nêçê² arifa dinya hejnê nêhejne dest vejîye
 Siltan Silêman û Belqîza de nême şîye
 Emîna Koçere ti bê eşqêde zê mi xo de doz ke
 Bêsoxir³ û bêsewal şona qenterê Ana Fatîma Sipîye⁴

Telqûtulq⁵ û legan û qulqulik⁶ û mîsînanê çê pîyê to ra kesî xêr
 nêdîyo⁷
 Di gonilî⁸ wexto ke zê jubînî bîyê
 Miheqeq wertê xo de çîyê dîyo
 Kesî Heq eşkera nêdîyo⁹
 Axmaqa¹⁰ het de çîyê nîyo
 Arifa naye de xêlî mal dîyo

1-Emîna Koçere seba ke tena hamnan êna Koyê Bîngolî şairî wina vato. Eşîra Emîna Koçere êna wareyê Koyê Bîngolî, dewa Silê Musî kî cêr deşte de ya.

2-Nêçe "nice"yê tirkî yo.

3-Soxir "sorgu"yê tirkî yo.

4-Qenterê Ana Fatmaya Sipîye: Ana Fatma kênaya Hz. Mihemedî, cinîya Hz. Alî, maya Hz. Hesen û Hz. Usênî ya. A, mîyanê elewîyan de sey maya Hz. Îsayî Meryeme (Hz. Meryem) a. Seba ke bêguna û pak a bi sîfetê sipîyîye êna dekerayene. Gore bi bawerîyanê elewîyan yew qenterê aye esto û a gunayanê cinîyan sencena.

5-Tîya de qabûqacax bi vengê înan êno terîfkerdene

6-Tîya de qabûqacax bi qul bîyayîşê ci êno terîfkerdene. Şair bi no hewa wazeno ke bêqiyetbîyayîşê înan nişan bido.

7-Şair wazeno ke vajo; malê dinya ewro esto meşte çin o.

8 "Gönül"ê tirkî yo.

9-Şair wazeno vajo ke; eşq kî sey Homayî yo, nêzanî cira fam nêkenê

10- "ahmak"ê tirkî yo.

Ez şîyo çê meleme, (a) vineta andalî ver de
 Axîne oncena kesrete ser de
 Mî va: "Ciwanişkî, ti qey axîne oncena kesrete ser de
 Gul û sosin beno kewe zinar û kemer de
 Merdene û kalîya ke esta cor de êna ser de
 Dimê dewranî kilm o, xo dest ra pilosne rameverde"
 Wexto ke wadê ma tamam bo,
 Qehpê felek pê serê ma de meyman bo,
 Rîyê ma cênê ma daxîlê qebre kenê
 Hunkur û munkur êno soxir û sewala ma ra sewal keno
 Verê çêverê cenedî ra ma vîyarnenê ra, ver ba çêverê cenemî
 benê
 Lâyê qetranî verê çêverê cenemî de gîrîno
 Ez keno diwa û rica û na minete
 Ez vano: "canê Emîna nazik û nazerîn o
 Leyê qetranî de damîş nêbeno
 Canê Silî canê Eme ver a berê berzê leyê qetranî wa bigîrîyo
 Tonê astanê Silî tonê astanê Eme ver a wa bihelîyo"

To rê nemê¹¹ lazim şar vano Sil qizilbaş o, rafizî yo
 Mî rê nemê lazim şar vano ti çêna koçerê osmanlî ya, ma û pîyê
 to yezîdî¹² yo
 Her çîqa ma û pîyê to yezîdî yo, ewrayê to bi destê Meleka
 Bektaşî ya virazîyo¹³
 Ti bê eşqêde zê mi xo de doz ke
 Bêsoxir1 û bêsewal şona çenterê Ana Fatîma Sipîye

11-nemê lazim: "neyime lazim"ê tirkî yo.

12-Tîya de "yezîdî" manaya "êzîdîyan" de ney manaya "sunîyan" de yo. Seba ke Hz. Husên hetê Yezîdî ra ameyo kiştene sunîyan ra "yezîdî" êno vatene. Xora zafî elewî seba ke hetê înan de êzîdî çin ê, nê di çîyan kenê tîmîyan. Reyna na rêzê de Emîna ra vato ke "ti çêna koçerê osmanlî ya", na cumle ra zî fehm beno ke elewîyan sunî sey "tebayê dewleta osmanîyan" diyê.

13-No Bektaşî ihtimalo pîl "Haci Bektaş Velî" yo.

Lêlê lê delalê, lêlê lê delalê tu delal î¹⁴
 Erdê Bîngolê¹⁵ şil e, ten e, riwa ye, tu rumene ser erdê Bîngolê
 Canê tê ra rebet e, mi ra hem derd e, hem kul û hem merez e
 Tu meke, were bal û bejna xwe ziravê girê de
 Çiftekê qorê zerîn li ser gerdena sipê da berde
 Tu şara hamayê jor da ser de
 Tu kerem ke em herin ber derê kona mîrê ereba
 Tu bal û bejna zirav bade,
 Tu panîya kondirê biqirpînê
 Ez xwe ra têt bi têt meze bal û bejna te kim
 Teresê mêrê te fesadê xormekîya
 Bira were ber we da runê û têt bi têt mi ra xeber¹⁶ de
 Besê gotin û galgalê wî tamam li ser serê mi be,
 Mi ra hem şîr û hem şekir û hem şerbet e,
 Mi ra hem keyf e, hem zewq e, hem sefa ye

 De lêlê delalê tu delal î,
 Dê rîya Şengalê ez peya me, tu xezal î
 Pîyayê şelpejê li ber rîya Şengalê¹⁷ va xezala nagirî
 Belkî têkekulek-mekekulek bimînî nav dar û ber û kelemê qewmê fe-
 sada va welatê me
 Meriv xwe ra bigirî
 Ew kulek û muleka ji canê Silo tobe bî¹⁸

14-Seba ke Emîna Koçere kurmanç a şair tîya bi kurmanckî veng a ye dano.

15-Tîya behsê Koyê Bîngolî keno, behsê Çewligî nêkeno

16-Kurmanckî û kirmancîya Gimgimî de "Xeber dayene" manaya "qiseykerdiş" de ney, manaya "nengûçinitiş" êna xebebnayene.

17-Çimê mi de seba ke eşîra Emîna Koçere zimistanan şona bi Şengal behsê Şengalî ameyo kerdene.

18-Silê Musî tîya behsê ciniya xo keno.

Tayê cinî ezbetanê ma de estê
 Paşnê dîna zê paşnanê kesa qilaşîyê ya
 Pistin de zengê hingilikî (?)
 mêriko cuwamêrd nîvîna cuwanika henêne de rakuyo
 roj bi roj kul û merezî cêno

Henî ke Emîna wa, rind a, bêmanî ya
 Manîyê xo yo ke esto seke aşma poncêse têde xenî bîya (?)
 Tilî û bêçikê xo zê qelema destê walîyê Erzinganî
Singê te zibînî fena mermer taşî ya ber Ulu Camîya Dîyarbekirî

De lolo dilo lolo dilo
Ax lêminê feqîrê Silo
Payîz e, dara weşandî pelê çilo
Çi derd û kulê Emîna Koçer heye
Bira (bila) were ser canê Feqîr Silo
Her çi tortî-mortî¹⁹ maye here ser canê feqîr Elo²⁰

Emîna Koçere bê ma bimirîme pîya
 Mezela ma bikinê bi huya û zengena
 Wele ma ser kerê bidawasnê ebe linga
 Wa biarasîyo zerê şeytan û fesadanê Dewa Şema

19-"Tortu"yê tirkî

20-Elo merdeyê Emîna yo.

Varyantê Veysel Otunçî

Bejna to pers kenê: dara selwîye
 Bena kewe verê çeverê cenedî de filîza tuye
 Germê amnanî de Koyê Bîngolî de vindena
 Deşta Êskira de mi ser a kena sitar û sîye
 Rindîya to rindîya dinya guzelîye
 Suretê to suretê aşma newîye
 Pê sekena?
 Nêçe arifa dinya hejne nêhejne dest (ra) vejîye
 Sultan Silêman û Belqîza rê nême şîye
 Ti bê eşqêde zê mi xo de doz ke
 Bêsoxir û bêsuwal şona çenterê Ana Fatma Sipîye

Telqûtulq û legan û qulqulik û mîsînanê çê pîyê to ra
 kesî xêr nêdîyo
 Wexto ke di gonilî zê jubînî bîyê
 A wext wertê xo de çîyê dîyo
 Kesî Heq eşkera nêdîyo
 Axmaqa het de çîyê nîyo
 Arifa naye de xêlî (xêlê) mal dîyo

Ez bi heyranê to û qesîkerdene
 Bicînî zewncê memikanê xasî, nêwê werdene
 Pîyê mi Musê Çarekî rê nêmano
 Ez mele (mela) nêbîyo, nêdo wendene
 Ez ke mele bîyêne, (ey) bidêne wendene
 Tarîxê Silê Musî
 Zê tarîxanê Keremî²¹ û Xerîb Eşiqî
 Ebedî dinya de amêne qesîkerdene

21-Tiya behsê Keremê "Kerem û Asliye" keno

Şar ke vajo: “la-lawo Silo Feqîro
 Hêsr û bêlengazo to rê se bîyo?”
 Ez vano: “mi nurêdê fendî
 Wertê çim û burîyanê to de dîyo”
 Seke aşma qenterî de, poncasî de xenî (?) bîya
 Suretê to suretê aşma newîye
 Rindîya to rindîya dinya guzelîye
 Ti pêsekena!
 Nêçê arifa dinya hejne nêhejne dest vejîye
 Sultan Silêman û Belqîza rê nême şîye

Dê lolo, dilo lolo, dilo lolo dilo
Dê lolo, dilo lolo, dilo Feqîro Silo
Payîz e dara weşandî pel û çilo
Çi derd û kulê Emîna Koçerê
Bira (bila) were (li) ser canê Feqîr Silo

To rê nêlim²² to rê çî lazim şar vano: “Sil qizilbaş û rafizî yo”
 Mi rê nemê lazim şar vano: Ti çêna koçerê osmalî ya, ma û pîyê
 to yezîdî yo
 Çîqa ke ma û pîyê to yezîdî yo
 Ewrayê to be dest û payê Meleka Bektaşî ya virazîyo
 Ti bê eşqêde zê mi xo de dost ke
 Bêsoxir û bêsuwal şona qenterê Ana Fatma Sipîye

22-Nêlîm: ne eyleyeyim (tirkî ra ameyo girewtene labelê tiya yew manaya bine de ameyo xebetnayene)

Dê lêlê lêlê lêlê lêlê ciwanik dama, ciwanik dama!²³
 Ez şîyo çê Emîna Koçere
 Vineta dê andalî ver de
 Axîne cor de oncena kesrete ser de
 Mî va Emîna Xanim, Emîna Xanim
 Ti qeyî axîne oncena kesrete ser de
 Gul û sosin beno kewê dê zinar û kemer de
 Merdene û kalîye ke esta cor de êna ser de
 Ti bê nê dewranî xo dest ra pilosne rameverde
 Neçe arifa dinya hejnê nêhejnê dest ra vejîye

Wexto ke wadê ma tamam bo
 Qehpê felek pê serê ma de mêmman bo
 Ruyê ma cêno ma daxîlê qebre keno
 Qul û nêqul êno
 Soxir û suwala ma ra suwal keno
 Verê çeverê cenedî ra ma vîyarnenê ra
 Ver va çeverê cenêmî benê
 Leyê qetranî verê çeverê cenêmî de gîrîno
 Ez keno duyayî, ûcaxê na minete
 Ez vano: “canê Emîna nazik û nazerîn o
 Leyê qetranî de damîş nêbeno
 Canê Silî canê Eme ver ra berê berzê leyê qetranî
 Wa bigîrîyo
 Tonê astanê Silî tonê astanê Eme ver ra wa bihelîyo”
 Mêriko cuwamêrd, nîvîna ciwanika henêne de ke rakuyo
 Roj bê roj ci ra derd û kul û merezî cêno

23-Ciwanik dama: Ciwanik, ti

Henî ke Emîna wa, henî ke Emîna wa
 Rinda bêmanî ya
 Sênê to pers kenê
 Zê çiftexasê Welatê Şamî
 Tîlî û bêçikanê to pers kenê
 Zê qelesa destê walîyê Erzinganî

Emîna Koçere, bê ma bimirîme pîya
 Mezela ma bikinê be huy û zengena
 Wele ma ser kerê bidawasnê pê linga
 Arêsiyo zerê şeytan û fesadanê Dewa Şema

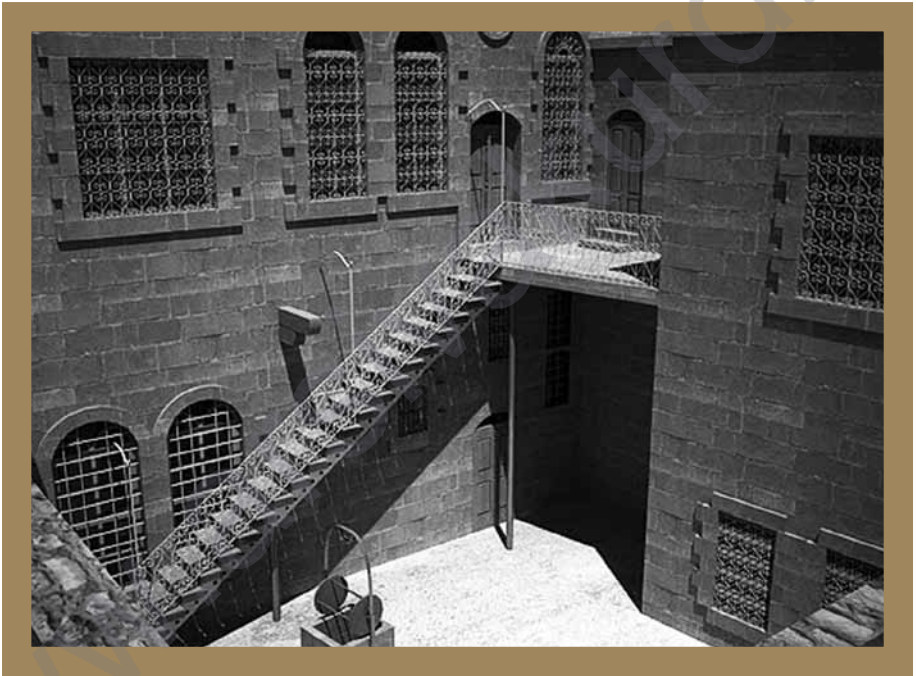
SILÊ MUSÎ Û DEWA ŞEMA

Kela Şema pers kena bi kemerî
 Varo, şîlye kerdo piro hurdî-hurdî
 Min û Fate²⁴ ser o varneno
 Ya çeverê Sultan Duzginî
 Ti bêrê çimê rame, barê Keremî
 Çêverê taşrenên û zîndana yakerê
 Mamudê Zeke tever kere
 Di bostikê lajê tixayî
 Hermenîyê lajê Hemedî
 Binê darê Mamudê Zeke²⁵ kere
 La-lawo ray û dirbê ke mendî
 Ma ra birnayî

24-Ciniya Silê Musî

25-Mamudê Zeke dewa Gimgimî Muska ra biyo û wextê xo de yew merdimo çekdar biyo.

Sêwregi de yew qonaxo tarîxi

KIRMANCÊ (ZAZAYÊ/DIMILÎYÊ) SÊWREGI

Nuştoxoyê kirmanc Necmettin Büyükkaya, kitabê xo “Kalemimden Sayfalar” de bahsê zazayandê Sêwregi keno. Büyükkaya nê kitabî de vano ke, “Kirmancê Sêwregi hetê Dêrsimî ra ameyê.”

İsmet SİVEREKLİ

Sêwregi, yew bajarê kirmancan a û zaf kozmopolîtîk a. Mabenê Royê¹ Firat û Dicle/Tîgrîsî de ca gêna. Geliyê kulturê Kommagenê ra zaf nêzdî ya û ci ser o îşaretê nê kulturî zaf estê.

Bajar, çî dem de ameyo awankerdene belî nîyo. Çimeyanê nuştekiyan de bajarê Sêwregi, wextê Sumerîyan (V. Z. 3400) de awan bîyo.

Nêzdîyê se ra 70yê şarê bajarî, kirmanc (dimilî, zaza) ê. Qandê coy, ci rê vanê Suka Dimilîya.

Sêwregi, bi yew xetê pêra abirîya ya. Cordê na xete de dimilîjê hanefî, cêrdê ci de zî kirdasê şafî ciwîyenê. Sêwregi de bê (zewbî) hanefî û şafîyan, êzdî û cihudî zî estê. Ezdî, nêzdîyê Wiranşehirî de hetê Qe-

regeçî de, cihudî zî Sêwregi mîyan de ciwîyenî. Cihudê ke roja ma de Sêwregi de ciwîyenî, pêrkoyê xo kirmancan (zazayan) mîyan de manenê û bîyê zazayê sunî. Sêwregi de bi nameyê “Cihuda” taxêda tarîxî zî esta û şar ci rê vano “Mehlaya Cihuda”. Mehlaya Cihuda de xeylê eserê ke şaristananê kanan ra mendê estê. Nê eserî hetê Şaredarîya Sêwregi ra ameyê restorekerdene.

Cihudê Sêwregi karê qelacî, kulav, asin, zern û hacetanê karî de mijxûl benî. Verê naye hewtay serrî, Sêwregi de cihudî ewroyî ra xeylê vêşî bîyê û ê bi şarê bînî ra wery mîyan de ciwîyayî. Demo ke Riha de mensubê kêyeyêde cihudan² ameyê kiştene cihudan ra xeylê kesan welat terk kerd şî rojawayê Tirkîya û uca ra zî bar

1-Robarê Firatî, Çemê Firatî

2-Roja 30ê çileyê serra 1947ine de, Riha taxa Çakerî de yew keyeyê cihudan ra hewt ferdê xo yenê kiştene. Sedemê kiştene cihudan o bî ke, nê keyeyî ra yew lajek dînê xo vurneno û beno musulman ke yew kenekêda musulman a bizewijîyo.

kerd şî Îsrâîl. Ê yê ke pey de mendî, bîy cihudê kurdî û dînê xo vurna.

Verê cû nêzdîyê temamê bezirganane bajarî kirmancî (zazayî) bîy. No rewş, ewro vurîyayo. Sebebe ci zî darbeyê leşkerî (1980) yo. Merkezê bajarî de dize (kela) est a. Na dize re vanê Diza Sêwregi. Diza Sêwregi demê Asurîyan (V. Î. 1800-1900) de virazîyaya.

Rojhelatê dize de kûçeyêdo tarîxî esto. Şarê Sêwregi neyî rê vano “*Kûçeyê Şeytanî*”. Kûçeyê Şeytanî, kûçeyêdo ekzotîk o. Tîya de bi serran şarê olîyê monotheistan³ bi aşîtyane ciwîyayê.

Kûçeyê Şeytanî de dukanê cihuyan, xiristîyanan û musulmanan estîbî. Dukanê cihudan, rojhelatê kuçeyî de bîyê û bi zanatê zern û kulavî a mijxûl bîyê. Dukanê armenîyan zî rojawayê kuçeyî de ca girotê û bi hunerê asin, sifir (paxir) û hacetan a mijxûl bîyê. No kuçe de ewro zî tayê armenî karê û barê xo berdewam kenê. Zafê cihud û armanîyan bi dimilîyan a zewijyayê û bîyê kirmancî (dimilî).

Zazayê Sêwregi, pêroye xo henîfî yê. Kotî ra ameye tîya, çi çax bîye musulmanî, no derheq de agahîyê bingehî çin ê.

Nuştoxoyê kirmanc Necmettin Büyükkaya, kitabê xo “Kaleminden Sayfalar” de bahsê zazayandê Sêwregi keno. Büyükkaya, nê kitabî de

vano ke, “Kirmancê Sêwregi hetê Dêrsimî ra ameyê.”⁴

Mehmet Şerif Fırat, kitabê xo yo “Doğu İlleri ve Varto Tarihi” (Bajarê Rojhelatî û Tarîxê Gimgimî” de ca dano kirmancanê Sêwregi û vano; “Zazayê Sêwregi, demê Yavuz Sultan Selîmî de ameyê na mintîqa.” Fırat, berdewamîya kitabê xo de, zazayanê Sêwregi keno endamê eşîra “Mîlî” (Millî-Milan) û na eşîre zî sey serdarê Alaya Hemîdîye nişan keno.⁵

Sêwregi de 31 eşîrî estê. Nînan ra 14ê ci eşîrê kirmancan (dimilîyan) ê. Eşîrê kirmancan; bicaxijî, qirwarîjî, qerexanijî, babijî, heseranijî, kejanijî, modanijî, kosanijî, nasanijî, baykijî, biroderijî, karajekijî, doşnikijî, kurdikijî û millanîyan ra yenê pê. Nê eşîran ra tewr girsê ci eşîra bicax û qirwarîyan ê. Qirwarîjî, eşîrda Mil (Mîllî) ra, bicaxijî zî eşîra Zîrkan ra yê. Sêwregi de eşîrê ke tewr hera û namdar î, bicax, qirwar, xerexan, bab, heseran û nasan ê.

Eşîra Bicaxija

Eşîra bicaxija ra vanê Kê Hecîyan û eslê ci zirkaniyê û dimilî yê. Eşîra zirkaniya, Kurdîstan de eşîrêda zaf hîra ya û Şerê Çaldîranî (1514) de vera Sevafîya yardimeya Yavuz Sultanî kerda.

Eşîra bicaxija; hecîyan, osekiyan, gulerijî, xilikanijî, kazanijî, abikijî, desmanijî, çûkanijî, kijoyijî, donayijî, hamidanijî, golijî, bîtikijî, alxasijî û olbijan ra yena pê.

3-Dîne ke yew naskenê / şinasnenê (Tirkî: tektanrılı dinler)

4-Necmettin Büyükkaya, Kaleminden Sayfalar, Vate Yayınevi, 2. Baskı: İstanbul 2008, S. 263.

5-M. Şerif Fırat, Doğu illeri ve Varto Tarihi, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 1. Baskı: Kasım 2007, İstanbul, S. 157-176.

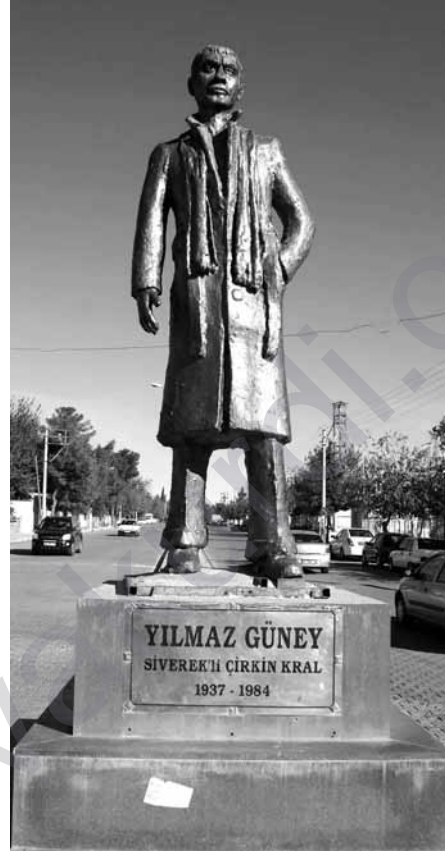

“Bicaxijî verê naye 200 serrî Atak (Lice) ra bar kenê yenê Sêwregi û verê Royê Firatî de, Dewa Hedro de ca benê. Hedro girêdayê bicaxî bî. No dem de serekê eşîre Hecî Alî Efendî bîyo. Hecî Alî Efendî zaf dewletlî beno û çorşmeyê Hedroyî de zaf cayan herînenê. Demêdo kilm de Bicax de beno wayîrê qisaye. Dima zî dest pêkeno navenda Sêwregi û tîya de beno wayîrê (wîherê) nameyî. Hecî Alî Efendî, serra 1865ine de Sancaxa Sêwregi de beno ardimkerdoxê serekê beledîya. O, tena bi na xelate zî nêmaneno, eynî wext de azayo jûyin ê meqemê qeymakamîy zî gêno xo dest.”⁶

Bicaxijî, xoverdayîşê Şêx Seyîdî (1925) de hetê dewlete de ca gêne û hemberê şarê xo şer kenê. Dewlete, nê xoverdayîşî ra dima bicaxija xelatnena û qada fermî de ca dana peyayanê înan. Bicaxijî, serranê 50ine de rayanê xo danê Demokart Partî (DP) û bi na partîye ra pîya hereket kenê û kontrolê Sêwregi tewr gêne xo dest.

Derbeyê leşkerî yê 1972an de serekê eşîre Mehmet Celal Bucak û birayê ci Hakkî Bucak tepeşîyenê û girtûgeyê “Yassıada” de manenê. Mehmet Celal Bucakî, Parlamen-toyê Tirkan de xeylê serrî senatorî û wekîley kerde.

Sêwregi de serra 1979ine de şerê PKK û bicaxija dest pêkerd. Dima nê şerî, derbeyê leşkerî yê 1980ine virazîye. Dima derba, bicaxijî xeylê

Sêwregi de Qama Yilmaz Guneyî

bêveng mendî. Senî ke PKK, Kurdîstanê Vakurî de bî wayîrê vateyî, dewlete zor da bicaxija ke hemberê PKK bivejîyê û şer bikerê. Labelê serekê eşîr Heqî (Hakkî Bucak) no waştîş qebul nêkerd û ame kiştene. Na qisa, heta ewro ne hetê bicaxijan ra, ne zî hetê dewleta Tirkî ra ameya pûçkerdene. Dima kiştîşê Heqîyê Hecî ya, lajê ci Sedat Bucak bî serekê eşîre û qey mecbur bimano ke sîstemê cerdevanîye yê dewleta Tirkî qebul bikero.

⁶http://www.zamane-sozluk.com/bucak_asireti.html

Eşîra Qirwarija

Eşîra qirwarija, zey bicaxija dimilî yê û kokê ci reseno eşîra Milî. Qirwarijî, Kê Odabaşîyan ra yê. Eşîra Milî, Kurdîstan de eşîreda tewr hîra û wayîrê qîsa ya. Vatiş ra gore na eşîre demê Yavuz Sultan Selîmî de hetê Gimgimî ra ameya Sêwregi. Dewê eşîre, vakurê rojhelatê Sêwregi de ca gênê.

Qirwarija şerê PKK û dewlete de (1979) hetê PKK de ca girewt û hemberê bicaxija şer kerd. Dima şerî Xelîl Axa, lajê ci Ahmet Kirvar û xeylê peyayê ci ameyî tepîştene û demê zîndanê Diyarbekirî de mendî. Xelîl Axa, dima ame veradayene û qeza tirafkî de merd. Goreyê taye rîvayetan, mergê Xelîl Axayî de

destê Dewleta Tirkan estbî, winê yeno vatenê. Eşîra Qirwarija bi partîya ÇP (?) ya hereket kerdê. No rewş dima serranê 80an de vurîya. Qirwarijî, no dem de bi partîya Necmettin Erbakanî SP ya hereket kenê.

Eşîra Qerexanija

Eşîra qerexanija, şema, uzeyran, lobikan, şilanj, mîrxas, keva û sîyanija ra yena pê. Dewê qerexanija, vakurê rojahelatê Sêwregi de ca gênê. Necmettin Büyükkaya na eşîra ra yo. Goreyê vatena ey, eşîra qerexanija eslê xo dêrsimij î û kokê ci reseno eşîrda heseraniy a.⁷

Eşîra Babija

Dewê eşîra babija vakurê rojhelatê

Sêwregi de yew awaniya tarîxî

Sêwregi de ca genê. Merkezê na eşîre, Bajarokê Babî yo. Keloşk, Kif-rî, Xirabreşk û Boxçik dewanê na eşîre ra tayê yê.

Eşîra babijan de, sey eşîranê bînan tayê keyeyê muhîmî estê. Nê keyeyan ra tewr namdarê xo, Keyeyê Şîrina û Kandemiran o. “Şîrin” û “Kandemir”, peynameyo ke dewlete do ci, o yo.

Eşîra Heseraniya

Dewê Eşîra Heseraniya mîyanê Sêwregi û Çêrmûge de ca genê. Eşîre, axaçxaniy, axirmatij, koranij, kafkij,

simayij, heyderanij û mizraqija ra yena pê. Dewê ci, vakurê rojawanê Sêwregi de ca genê. Xeylê heseraniyî dewanê Çêrmûge de zî ciwîyenê.

Eşîra Nasa

Eşîra Nasa, malbata Simikan, Omeran, Sîsîyan û Alayiban ra yena pê. Dewê nasaniya vakurê rojhelatê Sêwregi de ca genê. Na eşîre, ser-ranê 90yî ra dima bi eşîra bicaxijan a merkezê Sêwregi de hereket kerd û bî namdar. Sey bicaxija, bi dewlete ra hereket kena. Xeyle cerdewanê ci estê.

Sêwregi de yew awaniya tarixî

TEWR VERÎ ZERRÎ GIPENA

Kincê sîyayî zeleqinê êmrê mi ra. Deyîrî rîyê xo ra mi nêmusnenê. Hetê min o cinî mîyanê yew hervî de mendo. Şairê mi mirenenê. Çekuyê mi êdî pere nêkenê; binê lingan de şonê.

Bedriye TOPAÇ

Paytextê şarî de mîlçikê bêedebî yewbînan de şa benê.

Cuye quşxaneyê mi de mergî têvdana. Estareyî yew bi yew şewleyanê xo dinya mi ra peyser ancenê. Mezgê mi de fikrê sixletî, lewanê mi de tamê awe, ez herekîna kuwna virara şewe. Payîz rîyê xo rişneno dormeyê mi de. Na rey vewre rew varena koyanê mi de. Çemê zereyê mi bi leze cemedîno. Ez endî no şaristan de çet germin nêbena. Adir gineno leşa mi ro, ruhê mi bêkile veşneno.

Ez şona...

Tu kesî ez çimanê xo de meyman nêkerda. Ez nêbîya heskerdoxa tu kesî.

Vengê mi gulvang nêdano.

Ez nêşikîna şewe bidirnî. Hêvîye çin a. Hêvîye peyê sînoran de mîyanê yew zûrî de nimite menda. Cayêde çinbîyaye vengê linganê mi dano. Boya vengê pepûgan dûrî ra mi an-

cena. No çoço bêwext yê min o. No vengê bêwayîr, no adiro bêkile yê min o. Şîyayîş qederê min o.

Sebeb?

Sebeb çin o.

Sebeb, gama ke ez maya xo ra ameya rîyê dinya nakê mi de birnîyaye yo.

Kincê sîyayî zeleqinê êmrê mi ra. Deyîrî rîyê xo ra mi nêmusnenê.

Hetê min o cinî mîyanê yew hervî de mendo. Şairê mi mirenenê. Çekuyê mi êdî pere nêkenê; binê lingan de şonê.

Ez şona...

Kamî ez vîndî kerda?

Mi kam vîndî kerdo?

Kamî huyayîşe mi roto?

Tu kes çin o ke ez ci ra xatir biwazî. Teyna kutikê kuçeyan mi dima zûrenê. Înan nano huşk xo vîr ra

nêkerdo. Zerrîya mi xo vîr ra nêkerda.

Çi weş!... Zerrîya mi! Mevînde xo bikişê û nê dejî ra bixelesîye. Ti no herd de nêşikîya ke waya yew zerrî bê.

Ez hewranê sîyayan û asmênê berminikî zî leyê xo de bena. Wa no şaristan barê qederê min ê sîyayî ra bixelesîyo. Mi no herv vîndî kerd. Wisare, zerrîya mi ra rema. Eşq azad nêbî. Çilaya şewdirî zaf dûrî de mende. Nika çimanê mi de yew dilop a. Ê ez şona. Merg ameyo ber, heme çî ganî/ruhî ver der o. Dejî mi rê benê Sitare.

Ê tewr ver zerrî mirena.

Çimê mi yew kafe herra germine de girewte manenê. Qisaweta Dêrsimî seneyê mi de çerexîna.

Çiyê vişîno...

Huyayîşê yew doman de, perre yew mîlçike de...

Ez yew namê nana şewe ra. Nêzan çayê, ez vana "rindîye." Yew talan dest pêkeno mezgê mi de û hevîye bidirbetanê xo duran ra reyna çim şiknena mi ra. Yew pela keske gîna çimanê mi ro. Yew asmêno kewe yeno vîrê mi. Aşme peyê hewranê tarî ra tîje misnena ra mi. Lingê mi miyanê xirabîye de ancî xo çarnenê hetê hêvîye.

Ez şona...

Şîyayîş qederê ezbetê min o. Ê nika veng dano mi. La yew domano sowe beno pîl leşa mi de. Bêvengîya mi de biruskî virsenê. Pîzeyê şewe dirîno û şewe hêdî-hêdî helîyîna. Sewbîna şaristan de berê roştîye benê ra.

Ê tewr ver zerrî gipena...

AŞMA TARÎ TÎJA SERDIN

Îdrîs SEKARÎ

Herra gor di
 Mîyanî darî mazêrî di
 Vergî yen, luy yena
 Mêşna belek qurena
 Xelasî çîn a
 Mêşna ay vergî a
 Deva bêwahar a
 Kênê Mehî ti ha ça di a
 Mêşna belek
 Vergî rî bêya wer
 Luy huyena rueşon kena
 Ax dinya ti çi zalim a!

Feqîr bêwahar î
 Zalimî bêy vergî
 Bênamusî sey luy huyenî
 Ax dinya ti çi qehp a!
 Xerîbî ma rî nusîyaya
 Feqîrî ma rî menda
 Derd ma rî, qehr ma rî
 Ne veng ne vaj
 Ma rî nimend

Aşm tarî ya, tîj serdin a
 Mîyanî birrî neheqî ya
 Mîyanî bajarî qinzutî ya
 Xerîbî ma rî nusîyaya
 Feqîrî ma rî menda
 Ax dinya ti zaf qehp a!

Timonî qijanî ma diraye yî
 Mazî donî arîye pê key kenî
 Rîy qijanî ma lekeyîn
 Buyê feqîrî tira yena
 Şefeq ra vurzên
 Kue ay qijan o
 Dêşt ay qijan a
 Lastik sîya lingan di
 Lastik sipî mîyane di
 Pê lastîk ho pay di qijî ma
 Zaf feqîr î qijî ma
 Ax dinya ti çi qehp a!

DERHEQÊ MANAYA “ÎDEOLOJÎ Û KESO ÎDEOLOJÎK”Î DE YEW KIRÎTÎK (REXNE)

Kes, dezge yan zî organîzasyonê ke kewto bi dima îdeolojîyî yan zî îdeolojîyî o girewto binê tesîrê xo, xo sey yew kerdox (fail, sûje), viraşttoxê cûyê şexsî û komelkî vînenê. Sewbîn kes û komelan zî sey yew teba (obje), çiyê ke yeno viraştene û vurnayene vînenê.

Ehmed GURBUZ

Prof. Dr.ê Şaxê Îlmê Bingeyî yê Felsefe û Sosyolojiya Huqûqî yê Fakulteya Huqûqî ya Unîversîteya Dicle

Ez nêameya seba dewa

Gureyê mi seba heskerdîşî yo

Yûnus Emre

Nê dades serranê ke ma tede yê de, termê “îdeolojî û (keso) îdeolojîk”î manaya xo ya etîmolojîkî ra vecîyayê, vurîyayê û yew manaya menfî/negatîfî nîşan danê. Term û fenomen/waqîyaya “îdeolojî”, ewro, “goreyê fikranê xo yê dogmatîkan, hukmanê peşinan (önyargular) û qalibinanê fikran (fikir kalıpları) seba şekildayîşê dinya cehdkerdene” îfade kena. “Fikiro îdeolojîk”î o tewir yew fikro ke xusûsiyetê “bawerîya/îtîqada tebîî nêbîyayîş, bi xobixo û bi xoser nêameyene bi meydanî” ra bingeyê xo gêno. Merdimo ke xo

aîd, babeste yan zî girêdayeyê yew îdeolojîyî vînenê (îdeolog) wazeno ke goreyê fikrê xo yo ke zixm a zixm bîyê qalibî, yew dîzayn, form û şekil bido heme komel û dinya.

Demanê nikayinan de û helbet no nuşte de term û fenomenê “îdeolojî”yîra meqsed na ya: Eke derheqê manaya estbîyayîş, çinbîyayîş, ciwîyayîş, serebût û fenomenanê komelkî yan zî cîhansumûl, holî û xirabî, rindîye û pîsiye ûsb. de hetê taye kes, kome/grûb yan zî dezgeyan/organîzasyonan ra bawerî, îtîqad û fikirî virazîyayê û ronîyayê û nê fikrî, bawerî û îtîqadî bin ra û qetîyen nêvurîyenê û sey yew dogma¹ manenê, ma eşkenê vacîme ke tîya de manaya “îdeolojî” menfî/negatîf

¹-fikro ke qet nêşeno bivurîyo

a. Yanî verî ra senînîye, mahîyet û şeklê fikirîyayîş û bawerkerdişê ma tesbît û tayîn/dîyar beno. Merdimo îdeolojîk zî xo erzeno zereyê na dinyaya ke verêcû ra ameya xeliqnayene û sînorbîyayene û xo sey yew çîyo bêganî aliqno na xelqaya esîrîye û mehkumîyeyî.

Bêguman esîrbîyayîş tena o nîyo ke merdim zereyê yew banî de tepîştaye bo. Eke fikir, bawerî, îtîqad, emel û karê merdimî hetê sewbîna kes, kome û dezgeyan ra bêrê xeliqnayene û tesbîtbîyene, esil esîrîye a ya.

No rî/rîwal ra tayê zaneyan no babete de vanê ke; îdeolojî her çî ra raver yew eybê îlmî, zanayene de yew şaşbîyayîş, xeletbîyayîş yo. Girêdayê/babesteyê îdeolojîyî timûtim xo xapêneno; tena xo nêxapêneno, xo reyra kesanê bînan zî xapêneno. Çünke îdeolojîyî xusîsîyet û taybetmendîyê îdrak, fehî û teqdîrkerdişê merdimî yo ke girêdayî/babesteyîye ey o, bedîlnayo, xeripnayo û heremnayo. Ancîna bi no tewir, îdeolojîyê ehlaqê girêdayê/babesteyê xo, nîyetholîya ey, zerrîrabîyayîşê ey, ey ra girewto û o ferasetî (dîyayîşo sihetin) ra meh-rûm kerdo.

Gelo sebebê îdeolojîkbîyayîşî çî yo û însan qey beno merdimo îdeolojîk?

Ma şênî vacîme ke sebebo binge-hinê îdeolojîkbîyayîşî termanê “hetê ehlaqî yan zî manewî û rûhî ra problematîkbîyayîşî” reyra eleqedar o. Xopîlvînayîş, kîbîr, gurûr, rike,

kêmasîya madî, rûhî û manewî ûsb. sebebê na yewe. Hedêxozanayîş yan zî tewazû û îdeolojîkbîyayîş duştê/eqsê yewbînî yê. Merdimo îdeolojîk fikir, bawerî û îtîqadê xo de zaf-zaf pêt o, zixm o, adeta sey kerra yo. Holahol (biqetî) bizano ke fikrîyayene, bawerkerdene û Îtîqadanê xo de şaşî de yo, xelet o zî ancîna nêşêno ke xo a dayîreya tenge ra bixelesno. Çünke fikirîyayîşê xo yê xeletî ke bivurno û rastî/heqîqeto ke o ci ra îqna bîyo, qebûl û teslîm bikero, na yena a mana ke o bandûra/hukimranîya dayîreya tenge red û înkâr kerda û uca ra vecîyayo. Tewazû (zerrîholîye, xozanayene) qebûl û teslîmkerdişê rastîye û heqîqetî ifade kena û merdimo mutewazî o yo ke kamcîn şert û hal de beno wa bibo û çî netîce dano wa bido, rastîye û heqîqetî qebûl û teslîm keno.

Na babete de zanayanê Sûfîyan zaf qalê rindekî vatê:

Tewazû, kamî vato wa vaco heqîqetî qebûlkerdene ya (İbn Ata) :

Zanaye belêvatox/keso pozîtif o û seba qebûlkerdişî rê timûtim hazîr o; nezane zî îddîakerdox û nêyvatox/keso negatîfî yo (Tûsî).

Eke yew merdimî de xusîsîyetê tewazûyî yo rastikên bibo, o bêro cigîrîyayene yan zî redkerdene zî ganî o bişîyo rastîye û heqîqetî qebûl û teslîm bikero (Qûşeyrî).

“Înkarkerdoxan vat ke ‘Quranî goş medê, hela ke wanîya teqûreqe bikerê, beno ke şîma bişîyê ke vengê ey bidewesnê

(ayeta Qûranî)”; yanî ê cebdnêkenê ke fehbîkêrê ke keso vatox/qalkerdox wazeno ke çî çî vaco (Mûbasîbî).

Seke yeno dîyene îdeolojîyî pabeste û girêdayeyê xo (îdeologî) bi zor û xapênayîşî ya gêno binî bandûra/hukma xo. Êdî armancê îdeologî tena fermanê îdeolojîyê xo caardîş o. Bi no qayde îdeolog beno yew wasita, wesîle yan zî yew alet; armanca ey zî tena hukûmrankerdîşê îdeolojîyê ey a.

Qey termê 'îdeolojî' û 'îdeolog'î wina manaya negetîfe de yena dîyene? Cewabê na perse binê tebîetê her tewir dezgeh û organîzasyonê de nimate ya. Her tewir dezgeh û organîzasyonê ke wazenê kes, komel û heme şarê dinyayî bigêrê binê hukmê xo, lezalez dest erzênê îdeolojîyanê tewir-tewiran. Bi xebitnayîşê îdeolojîyê dînî, sîyasî, milîyan ûsb. şar û dinyayê xo şên û dewlemend kênê; sewbîna merdim, şar û dinyayan zî zereyê dej û çinbîyayîşî de verdanê. Çîyo tewr zaf trajîk zî no yo ke, endamê şaranê pelixîyaye, çinbîyaye,

mexdûr û mezlûman zî bi zanayene yan zî nezanayene zafane nê sazkerdîş, sazbiyayîş û dîzayndayîş, dîzaynbîyayîşî de yêne şuxulnayene.

Kes, dezge yan zî organîzasyonê ke kewto bi dima îdeolojîyî yan zî îdeolojîyî o girewto binê tesîrê xo, xo sey yew kerdox (faîl, sûje), viraşttoxê cûyê şexsî û komelkî vînenê. Sewbîn kes û komelan zî sey yew teba (obje), çîyo ke yeno viraştene û vurnayene vînenê. Heto bîn ra merdimo îdeolojîk xo sewbîna însanan ra hîna pîl, berz, zanayox û erjaye vînenê û o tewir teqdîrî keno. Goreyê xo ra o merdimo zanayox o, û heqê ey esto ke o sewbîn şexs, kom û komelan çarçewaya waştîşê xo de biçerixno, bibedelno û şekl û dizaynî bidiro ci. No ware de êdî cayê mişewrekerdîş, yewbînî ra perskerdîş, rîbirî yewbîn goşdarîkerdîş çino bena. Abiyan tena fermandayîş, musnayîş û banderkerdîşo yewhe-

tin, hukimkerdiş, şekl û dîzayndayîş maneno.

Nê heme vateyê corinan ra na mana nêşêna bîyera vetene ke ganî derheqê heyat û çîyan, serebûtanê estbîyayeyan (mewcûdan) de fikr, bawerî û îtîqadê însanî çin bo. Helbet merdim bê fikr, bawerî û îtîqadî nêbeno. Labelê lazim o ke însan fikr, bawerî û îtîqadê xo, bingeho sihetin û xoserbîyaye ser o bişîyo bîyaro meydan. Û timûtim berêk, zifqêrêk, areyêk akerde biverdo ke, beno ke fikr, bawerî û îtîqadê xo de şaşî yan zî xeletî de bibo. Û hela ke şaşî û xeletîyê xo dîy cade ganî bişîyo şaşî û xeletîyê xo ra bixelesîyo û xo rast bikero.

Bêguman fenomenê îdeolojî û îdeologî neke tena na dinyaya ma de, na seserre de esto û qewimîyayo. Heme demanê verinan de zî sey mana û senîniye (mahîyet) "îdeolojî" û "îdeolog"î bîyê. Labelê no zî yew heqîqet o ke hîna zîyade dewrê mo dernî de, seba ke

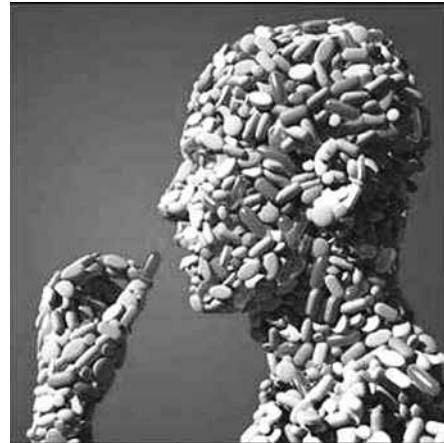
Kolonyalistê Rojawanîjî (Oryantalîstê Xerbijî) bişîyê şarê dinyayê belengaz, meh- rûm û mezlûmî parçe û pare bikêrê, nê term û fenomenê "îdeolojî" û "îdeolog"î xeletnayê, îcad kerdê û ney xeletnayê û nînan ra bol fayde dîyo.

Îdeolojî û îdeolojîkbîyayîş însanî te-bûbîyayîş û sihetinbîyayîş ra dûrî verdanê; kes û komelî xerepnenê, heremnenê. Şaro ke merdimê ey binê bandûra îdeolojî de yê, o şar besnêkeno ke şaro sihetin, şaro canşad bo.

No heyat de çîyo tewr muhîm, estbîyayîşo esil o yo ke merdim bîşko fikrîyayîş, manakerdî û teqdîrkerdişê fikrê xo, xoser o, dayîreya azadîye de bixelqno û rind bikero.

Cayo ke uca de manayî (manayê ke bingebê azadîye ser o yê) estê û ameyê qebulkerdene de hukimranîye û muteberîya dewa û îddîayan çin a. (Cuneyd Bexdadî).

*Çin o zîwanê hîsanê mi
Çekûyê zîwanê mi çin ê
Çin o rûbê çekûyanê mi
Rûbê mi bêhed û bêşînor o.
Eke çin o zîwanê hîsanê mi
Çekûyê zîwanê mi zî çin ê
Eke çin o rûbê çekûyanê mi
Rûbê mi bêhed û bêşînor o.²*

2-Not: No nuşte bi îstîfadekerdişê nê çimeyî ameyo hedrekerdene: GURBUZ, Ahmet, Harabede Defîne/ Tasavvuf Felsefesinde Temel Vurgular, İstanbul, 2003, r. 215-218.

VERG Û HEWT BIZEKÎ

Domanî êdî nêvindenê, dormê maya xo de xo erzenê we, bi keyf kay kenê, reqesînê. Maye ke o halê înan vînena, tenê bi hêrs; “La-lawo vinderê, dem demê kayî nîyo. Niyadê, verg hêna weş o, nika ke hewn ra bî hêşar, tomika (halê/fênda) ma anca tomika verên a. Ma gere nê vergî weş meverdîme. Mevindê şêrê derûdorme ra mi rê kemero bidê arê bîyarê.”

Bira GRÎMAN

BI KILMIYE CUYÊ BIRA GRÎMMAN

Jacob Grimm serra 1785ine de bajarê Almanya Hanau de amo dinya û 1863ine de Berlîn de şîyo heqîya xo ser. Birayê ey Wilhelm kî serra 1786ine de têpîya Hanau de maya xo ra bîyo û 1859ine de şîyo heqîya xo. Ne herdi birayî kî ebe aredayîşê estanikan bîye namdarî. Sanikê înan sey “Sanikê Bira Grîmman” ênê nas-kerdene. Heto bîn ra Bira Grîmman filolojîyê almankî ser o kî xebatîyayî

û wekinitişê xorînî amade kerdî. Ê, sey pîyê filolojîyê alamankî ênê nas-kerdene.

Jacob Grîmmî, gramerê zıwanê almankî ser o kitabêde çarcîldin nuştio.

Kitabê ke ebe nameyê herdi birayan amê çapkerdene nê yê:

1. Veteyê Alamanan (Deutsche Sagen)
2. Estanikê Domanan û Sanikê Kêyan
3. Ferhengê Almankî

1-Seba çimeyê biyografiya Bira Grîmman niyade “http://www.was-war-wann.de/personen/gebrueder_grimm.html”

VERG Û HEWT BIZEKÎ

Almankî ra tadayox: Ayhan SARIGÖL

4. Mîtolojîyê Almanan¹

Beno nêbeno, welatêde dûrî de yew bize û hewt bizekê xo benê. Na Bize, zê her maye domananê xo ra zaf hes kena, wazena ke ê her tim rind û weş bê, keyfê xo ca de bo.

Bize rojê sodir urzene ra xo ser, wazena ke şêro domananê xo rê tenê çî-mîyê werdene bîyaro. Hama hîna ke tever nêbîya, veng a înan dana, domanî pêro ênê dorme de kom benê, vîndenê. Eke kom benê kî vana:

“Domanê min ê delalî, ez nika şon kowû ra fetelîn ke sima rê çîyê werdene bîyarî. Gere sima sevetanê vergî ra heşarê xo bê. Eke verg bêro bikuyo

zere, sima pêrûne ebe astik û postik qilotneno ro. Zafîne kî no gonîwero zalim kuno qilixêde bîn, henî êno verê çêverî. O wazeno ke sima bixapno. Hama sima şîkînê ey nas bikerê; sima ey, ju vengê dey o qert ra, ju kî paqanê dê yê sîyayan ra şîkînê nas bikere.”

Domanî vanê:

“Daka ma ya delale, çimê to pey de memanê; ma qayitê xo kenîme. Ti qet merex meke û şo ma rê werd bîya, ma vêsan û têsan îme.”

Çiqas ke ê henî vanê kî bize bi qisawete, xo bi xo vajîna û kuna ra raye teknena şona.

Mîyan ra zaf dem nêvêreno ra, kesê êno, ebe girpe-girpe dano bi çêverî ro, veng fîno ra xo vano, “Domanê min ê delalî, ez ane, ez maya sima ya. Ez kowû ra amane û mi sima rê werdena weşe arda, çêverî rakerê, bêrî zerre.”

Çi esto ke, domanî nê vengê berzî ra kunê şik. Wayîrê vengî maya dînû nîya. No, verg o amo verê çêverî. Naye ser o “Ma to rê çêverî nêkenîme ra. Ti maya ma nîya, vengê maya ma zê vengê to qert nîyo, vengê daye zaf tenik û torin o. Vengê to berz û gi-reçkin o; ma zanîme ti vergo zalim a. Ti wazena ke ma biqilotnê ro bure, ma to rê çêver nêkenîme ra,” vanê.

Naye ser o verg tekneno şono lewê çerçî. Çerçî ra tayê kirec hêrînenê û weno ke wa vengê xo zê vengê maya domanan tenik û torin bivejîyo. Seke henî keno kî nêvîndeno, ancîya tekneno êno verê çêverê bizeko, dano çêverî ro û ebe vengo xo yê tenik û nazikî “Domanê min ê delalî, ez a, maya sima wa, mi rê çêverî rakerê. Ez kowû ra cêra ya ama û mi sima rê werdena weşe arda,” vano.

Çi est o ke, vergî xo vîr ra kerdo, linga xo ya sîyaye azna ro pençereyî. Domanan çitur ke lînga ey dîya;

“Ma to rê çêver nêkenîme ra, linga maya ma zê linga to sîyaye nîya; ma zanîme ti vergo zalim a,” vato.

Verg nîyadano ke planê xo tepîya puç vejîya, tekneno şono areye, veng asvançî dano, asvançî vejîno teber

û seke vergî vînenê; “çik o ero vergo bêîman û bêmeremet, ti mi ra çî wazena?” vano.

Verg xo dano bi lalosîye û ebe vengêde zê vengê nêweşan vano, “Nê nê asvançî, ez xorê raya xo ra sîyêne, linga mi ginê bi kemere ro, zaf dejena. Ti şîkîna tenê mîr û ardan bisoyne tira ke bibo weş?”

Asvançî vano; “Ero vergo zalim, mi rê henî aseno ke ti ebe ne tebdîlkerdîşî wazena ancîya çê juyî biveşnê. Ti hala wazena kamî bixapnê û burê, adirê kamî bidarê we? Sebebo ke ti jûro kena, ez nê gureyî to rê nêken! cene-me be, yaxê mi ra bisoye şo!”

Asvançî seke na qîsa vano, verg avê erzîno êno verê pîrnike de vindeno, xireno-gireno û vano; “Asvançî asvançî! Eke to nê gurêyê mi nika hal mekerê, ez to ebe astik û postikê to wen! Aqilê xo bijê sarê xo û gureyê mi hal bike!”

Naye ser o ters kuno zerê asvançî, ano tayê mîr amade keno, anceno linga vergî ser, tenê kî ardan pizikînenê piro û: “De şo! Şo, belayê xo mi ra dûrî juye bînî ra bivîne!” vano, peyê çarneno ra ci kuno dûrî.

Verg kî endî qet nêvîndeno, ey caverdano reyna kuno ra raye. Hem şono hem kî xo bi xo;

“Heya! Azê însanî hênî yo, eke zor dî, her çîyê xirabînî rê vile nano ro.”

Verg, dolima hîreyînenê tekneno şono verê çêverê bizêko, dano çêverî ro û vano; “Domanê min ê delalî, ez

o maya sima wa, ez kowo ra amo û mi sima rê çî-mîyê werdene ardo, mevinderê mi rê çêverî rakerê.”

Ters kuno zereyê domano û pêro ênê têlewê, en qije xo pers keno vano: “Hela linga xo bîya verê pençerêyî, zereyê ma ra no şik şero ke ma kî bizanîme ti maya ma wa rindek a ya nê.”

Verg linga xo keno berz û azneno ro verê pençerî, domanî vînene ke ha wa lingêde sipêyê pençere ra wa, qan benê, qe çîyêde bîn pers nêkene û çêverî kenê ra.

Seke kenê ra kî nîyadanê ke o wo ke kewt zere, xencê vergê zalimî kesêde bîn nîyo. Qudime çokanê xo şîkîno û ê terso ra binê xo de mîze erzenê û hergû ju cayê ser remeno, xo dano we; ju vazdano kuno binê masa, ê

didîne remeno kuno peyê andalî, ê hîreyine kuno soba, ê çarîne remeno şono kuno kulînde, ê poncîne vazdano kuno dolabe, ê şeşîne cayêde bîn nêvîneno kuno binê kincanê qilêrinan, ê hawtîne kî remeno kuno zere kasa saeta dîwarî, tede xo keno vîndî. Çi esto ke verg pêrûnê bizekan doz keno û tev postik û astikan keno xo fek qilotneno ro. Bizêko qijo ke xo kasa saete de dardo we, tena o xo vergî fek ra xelesneno ra. Xora vergî kî henî werdo ke endî pîze de qe ca nêmendo.

Verg nêvindeno, çê ra vejîno şono verê çêverî hama barê xo hen ke bîyo giran, nêşkîno game berzo. Uca de darê doz keno, xo erzeno binê aye meredîno ra û a daqa de pîrxîne kuna ra ci, ebe xar-xurî kuno hewnêde zaf xorîn.

Mîyan ra zaf waxt nêvereno ra, bize kowo ra cêrena ra û êna çê. Seke êna kî nîyadana ke wey, çi bivîno? Çê, pêro kewto ra têwertê, her çî erzîyo cayê; kursî, xonça û dolab hard der ê, selika kincanê qilêrino şikîya, orxanî û balîşnayî cilo ra cê bîyê, erzîyê noca-haca.

Helm sare bize ra darîno we û nêzana ke se bikero; qîrena, berbena, xo kena hazar pirtîk û venga domananê xo dana labelê kesî ra veng nêvejîno. Hêsîrî çimo ra zê laşerî şiqitîne ênê bi cêr.

Bizêko qjkeko ke kasa saete de xo dardo we, tenê ke goş nano ro vengî ser, wayîra ey nas keno. Ya, a ya ke berbena û jîbena, maya ey ra qederî kesêda bîne nêbîye. Naye ser o veng fîno ro xo vano: “Daye meberbe ez na wo weş o, zere kasa saate der o.”

Bize seke vengê bîzekê xo hêşnena, qîrêna vana, “wûyî ez qîdaye ê vengê to bicêrî biko, ti xeleşîya! Heqo to şikir! Şikir ke Heqî ti mi rê verda!”

Bizêk nêvindeno kasa saete ra vejîno tever, şono xo erzeno bi virara maya xo û her çî hebe bi hebe ci rê qesey keno: Verg çitur amo, ê se xapitê û koto zere, wa û birayê bînî pêro se qilotnê ro verdê, o ra dime kî se vejîyo tever şîyo, heve ve heve ci rê qesey keno. Maye ke nê qeseyan hesnena, zereyê xo herçî ke şono zêde domananê xo rê vêşeno, beno leteyî.

Peynîye de bize urzena ra pawo ser; “Nîyade biko! Ez nika vergî dima şon. Şon û qesasê wa û birayanê to ey ra cên. Ez ke biza dîrnoz a, ez gere naye leyê vergî de meverdî û ey mirdar bikerî,” vana.

Nîya vana û vejîna tever, vergî dima şona. Laco qij kî nêvindeno kuno ra maya xo dime. Herdimîna teknenê şonê û hama gamêde xo rasnenê vergî. Wey! Nîyadanê ke çi nîyadêne! Verg ha wo bine dare de meredîyo ra, pîrxî û xurîya xo ya; hewnêde xorîn der o.

Bize simê xo kena berz bena verê fekê xo, lacê xo ra vana; “Hişş, qet vengê xo meke, racêre şo çê ra mi rê kardî, derzîne û lak bîya. Mevinde waxtê ma çîn o, beno ke wa û birayê to vêreyê vergî de hêna nêmerdê weş ê.”

Lajek peyser cêreno ra bi leze şono çê, bize kî derûdormeyê xo de nîyadana, qayît kena ke kes çîn o, dizdîya ancîna şona, dara ke verg bin de hewn der o, şona peyê a dare. O mabên de nîyadana ke ha wo çîyê pîzê vergî de lewîno. Seke ê halî vînena, xo bi xo pilêna, vana: “Wîy pepo! Wîy dûmano şîya mi mecêro, pîzê vergî de rastî kî ha wo çîyê lewîno. Tivana ke pîzê cênika diganî yo, doman tede lewîno.”

Naye ser o omidê xo beno zêde, verê xo çarnena ra asmên, dua û minete kena ke domanê xo weş bê, bese bi-

ker o înan vêrê vergî ra bixelesno ra.

Zêde wext ranêvêreno, laco qij ebe kardî, derzîne û lakî vejîno êno. Bize qet nêvindena, kardî cêna, qederê bostê/vîzoyê serê nakî de dana piro, vêrê vergî qilaşnena ra. Verg, o mîyan de tenê xo lewneno hama heşar nêbeno. Bize tayê ke vêre vergî qilaşna ra, bîzeko en pîl sare xo wertê gon û gonşîrî ra vejeno teber. Bize şa bena û huyîna, vana “Ez qedayê to bicêrî biko, vengê xo meke be vejîye teber. Çapika vejîye ke ez wa û birayanê to yê bînan kî bixelesnî ra.”

Bize bi no tore pêro hurdîyanê xo xelesnena ra. Çira ke verg hen ke vêreher bîyo, lerze kerda, bizekî nêcuyê, tam qilotnê ro, coka qet tawayê pê nêbîyo.

Domanî êdî nêvindenê, dormê maya xo de xo erzenê we, bi keyf kay kenê, reqesînê. Maye ke o halê înan vînena, tenê bi hêrs; “La-lawo vinderê, dem demê kayî nîyo. Nîyadê, verg hêna weş o, nika ke hewn ra bî hêşar, tomika (halê/fênda) ma anca tomika verên a. Ma gere nê vergî weş meverdîme. Mevîndê şêrê derûdorme ra mi rê kemero bidê arê bîyarê.”

Domanî na qisa ser o benê vila, her ju cayê ser şono. Tayê ke waxt mîyan ra vêreno ra, kemero gindor kenê û anê lewê maya xo, uca erzenê pêser, qurçê virazenê. Maye ebe îtînowode zaf girs (rind), kemero cêna dawas-nena zerê vergî, aye ra tepîya kî lak û derzîne cêna, zê toxtora vêrê vergî derzena.

Nê karî ra dime bize na ra kî domanonê xo cêna û şona talde, peyê kemerê, xo tede dana we.

Dadesê deqeyî ke mîyan ra vêrenê ra, verg pede-pede heşar beno. Vilê xo nat û dotî ser çarneno, qayîtê dormeyê xo keno, o ra dime kî, “Wîyy, ez çiqas bîyo têsan, rawurzî şêrî lewê çemî, xorê tenê awe bişimî,” vano.

Nîya vano û urzeno ra xo ser, hama ferq keno ke qet hal tede nêmeno. Hîrê xo êno-şono, zerê xo kuno werê, henî zê serxoşo nahet û dohetî ser tadîno şono. Şono hama kemerê ke bize dawasnê zere, ginenê ro jubînî,

zerê vergî de taxur-tuxur veng vejîno. Verg çitur ke nê vengî hesneno, cayê xo de vindeno vano “No çik o? No çi veng o zerê mi ra vejîno? Mi vatêne ke mi xorê bizekê gostweşî werdê hama nika nîyadan, ti vana ke mi kemerî qilotnê ro, zereyê mi de kemere kowan estê!”

Ebe o hal, şono xo resneno verê çemî. Uca, seke namîno ke awe bişimo, kemerê vêreyî ênê bine çenike de bene kom, mecal nêvînenê ke xo rast bikero, lingî bine ra şamatîne ra, sarserkî gineno awe ro, ebe zîve-zîve xeneqîno geve beno.

Bize û domanê xo, cawo ke xo tede dardo we, uca ra ebe keyf vejînê teber, destanê jubînî cênê, gowende girê danê û xelasa xo firaz kenê.

A roje ra dime, domanî endî derse cênê û reyna goş ro vergan nênanê, nêxapînê.

HÎKAYA HEZRETÎ SULEYMAN Û BELQÎS ZIWAN Û HUNERÎ MELLA MEHMED ELÎ

Ê ke ekolî medreseyî ra yenî (mellayî kirdan hema ra zî ney ekolî temsîl kenî) alfabe ya erebkî xebetna û ewro zî na alfaba xebetnenî. Semedo ke kirdkî (kirmanckî, zazakî, dimilkî) standardîze nibiyo heta ewro melleyanî ma her yewî bi alfabe ya erebkî goreyê zanayê xo nuşt. Nuştayanî nînan de yew formo standard çin o.

Mehmed Selîm UZUN

*Mi beytî xu zazakî pîşt, mi pê rîştey hîkmetû rîşt
Qelem key dey mi pê îngîşt, Suleyman û Belqîsa nîşt*

Mella Mehmed Elî¹ hîkayê “Hezretî Suleyman û Belqîs” 2009 de (Hîcrî 1387) nuşt. Hîkaye 91 beytî ya. Na hîkayeya menzûme bi wezn (8+8=16 heceyan) nusîyaya. Hetî wezn, têrz, huner û lîrîzmê xo ya hîkaye manena *Heketey Yusuf û Zelîxa*.² Meselê Hezretî Suleyman û Belqîsa Qur`an de (Sûrê Nemlî, ayetanî 15-44; Sûrê Enbîya, ayetanî 78, 79 û 81; Sûrê S`edî, ayetanî 30, 34 û 40; Sûrê Seba, ayet 12 û Sûrê Beqera, ayet 102) vîyerena.

Mella Ehmed Elî hunerî xo de kafiye

û ahengî vengana ra zaf îstîfade keno. Kafiye şîrî ey de zaf muhîm yew ca gena. Kafiye de hîna zaf vengî “a”, “î”, “y”, “ey”, “yey”, “û”, “ûn” ûsn xebetneno. La semedo ke wezn û kafiye yewbînan bitepişî reyrey û ca-ca kelîmeyan de kay keno. Seke ma na beyt de zî veynenî wina vano: “*Qey wendûn û nêwendûnû, bi Suleymanî zamanû.*” Tîya de semedê hûmarê heceyan yewbînan bitepişo û kafiye de yewvengey û aheng virazîyo kelîmeya “nêwendûn” sey “nêwendûn + û” nuseno. Yanî suffîksî zafhûmarey “ûn” dima (“û”) nuse-

1-Derheqî Mella Mehmed Elî de biewnî: Uzun, Mehmet, Vate, hûmar 18, r. 56-79, hamnan-payîz 2002. Uzun, Mehmet, Vate, hûmar 19, r. 45-56. Merdimîn, K. W & Celalî, N, Vate, hûmar20 (dewreyê diyine nr.2), r. 34-55, wisar 2004.

2) Uzun, Mehmet, Vate, hûmar 18, r. 56-79, hamnan-payîz 2002.

no ke no “*û*” zî eslî xo de suffîksî zafhûmareye yo. Mesela na beyt de zî wina nuseno: “Ya Belqîs ti *zûney*, sinî zûna otir *vûney*.” Semedo ke (seba ke) kafiye yewbînan bitepişo tîya de zanaye ra cinî keno camêrd. Yewna nimûne zî wina yo: “*Asêftacey sîrr nay xu sar d’*, *Homay ra yo dua der ard*/Awir çimûn *d’ yi text yê ard*, *Suleyman dî nika ba ward*” Na beyt de kafiye pê kelîmeyanî/venganî “*sar d’*”, “*der ard*”, “*ard*”, “*ward*” virazeno. Zaf balkêş o ke Mela Mehmed Elî eynî beyt de, hetta eynî rêze (misra) de hem orte de hem zî peynî de kafiye xebebneno. Bêguman ney rî qebilîyet, meharet, huner û zanayîşî ziwani lazim o.

Ê ke ekolî medreseyî ra yenî (mellayî kirdan hema ra zî ney ekolî temsîl kenî) alfabeya erebkî xebebneno û ewro zî na alfaba xebebnenî. Semedo ke kirdkî (kirmanckî, zazakî, dimilkî) standardîze nibîyo heta ewro melleyanî ma her yewî bi alfabeya erebkî goreyê zanayê xo nuşt. Nuştayanî nînan de yew formo standard çîno. Coka wexto medim yew teksto kirdkî alfabeya erebkî ra tadano alfabeya latînkî (tarnskîbe keno) zaf zehmetî anceno. Mesela herfa (rey-rey

sey hece yan zî kelîme) ke nîzdîyê “*o*” veng dana merdim eşkeno bi nê herfan (vengan) “*o*”, “*û*”, “*u*” hemin açarno. No hal seba “*ê*”, “*î*”, “*i*” û “*q*” û “*k*” û sewbîna herfan û vengan zî vîyeren.

Mi niwaşt na hîkaye de her cayo ke hetî gramatikî ya xeta yan zî kêmasî tede esta ez uca yew îşaret ronî yan zî raşt bikerî. Çunkî nuşte zaf beno tîyemîyankewte û wendiş de zehmetî virazeno. Xora ehend heqî merdimî zî çinîyo. Heto bîn a wezn û kafiye xeripîyenî. Ez bawer ken ke no metîn bi no hewa bi halî xoyo tebû hîna hol o. La ez wazen wendoxî bizanî ke orîjînalî nuştayî de xeylek kemasî yê gramatikî estî. Hîna zaf suffîksî zafhûmarîye “*ûn*” “*û*” “*î/ê*”, îzafe, edat û bestox (baglaç) de merdim nê kemasîyan veyneno. Ez wazen tîya de çend nimûneyan bidî: “*peyxemberû*” (peyxember*ûn*), “*ifrîtû*” (ifrît*ûn*), “*çimû*” (çimû*ûn*), “*qalib*” (qalib*î*), “*lac*” (lac*î*), “*Suleyman va*” (Suleyman*î va*), “*lac Dawudî*” (lac*î Dawudî*), “*esker Suleymanî*” (esker*î Suleymanî*), *Mekked* (Mekke *dî*), “*emsalûnd*” (emsalûn *dî*), “*bind*” (bin *dî*), “*mûnd*” (mîyon *dî*), “*ez tur*” (ez tu *rî*), “*mir*” (mi *rî*), “*eyak*” (eya *kî*),

Mehmet Selîm Uzun û Mella Mehmed Elî Hunic

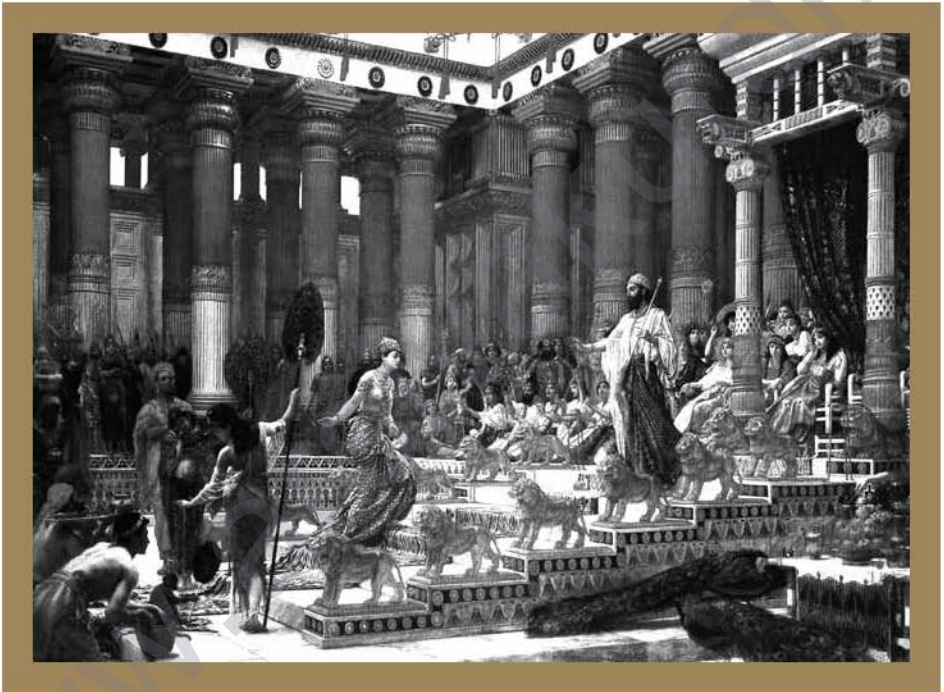
“wiz” (wi zî), “mido” (mi di o/yo), “tor” (torî/tewrî) ûsn. Nê kemasî qismen alfebaya erebkî ra yenî, tanî zî semedo ke wezn û kafiye yew-bînan bigerî şairî bi zanaye wina nuştî. Lazim o merdim bizano ke sey melleyanî bînan, Mella Mehmed Elî zî, heme eserî xo pê (bi) ziwani qalkerdişî nuştî.

Mi cover (na ra raver) nuştib û wazen reyna vajî. Eke merdim bi melleyanî bînan ra miqayese bikero ziwani Mella Mehmed Elî yew ziwano zaf pak û zelal o. Ez niwazen tîya de ney ser o derg û dila vinderî. La ez wazen yew nimûneyo balkêş bidî. No zî nameyî “Homa”yî yo. Mîyanî melleyanî kirdan de Mella Mehmed Elî yew mella yo ke herindê “Ellab”î de

“Homa”yî xebetneno. Tena hîkayê Hezretî Suleyman û Belqîsa de 12 cayan de Homa vacîyeno. Mella Mehmed Elî pîyorê eseranî xo de nê nameyî (Homa) xebetneno. Ewro tanî mellayî û kesî dîndarî wexto merdim vano “Homa” xo eciz kenî. Vanî “Şima Ellayî ma kenî Homa”. La ma zanî ke şarî ma çend henzar serrî yo ke vano Homa. Seke yeno zanayîş na kelîme (Homa) Zend Avesta de esta.

Nezerî mi de mîyanî eseranî kirdkî (kirmanckî, zazakî, dimilkî) de hîkaya Hezretî Suleyman û Belqîsa yew esero edebîyo zaf erjîyaye yo. Ez hêvî ken ke wendoxî ma na hîkaye bi keyf û lezet wanenî û tira yew temo weş genî.

g

HEZRETÎ SULEYMAN Û BELQÎS

Mella Mehmed Elî Hunic

Bîsmîllah vac ak Qur`anî, akir Sûrey Nemlî¹ banî
Heketey Belqîs biwanî, hey veyn Sultan Suleymanî

Akir biwan Sûrey S`edî,<sup>2</sup> eya k` yîn dî eya k` ma dî
Ço³ niresa yo⁴ miradî, qaley Suleymanî tadî

Merg û mirad pê⁵ neyar î, mirad dunya sey yo warî
Wahar qûma weşa barî, Suleymanî nikerd yarî

Sûrey Enbîya⁶ û Seba,⁷ akir biwan vac merheba!
Qalî yi şeker lebleba, Suleymanî wahar e`ba

1-**Sûrey Nemlî:** (*Sûret ul en-Neml*): Sûrê Morceleyî, Qur`an de sûrê 27in a, 93 ayetî ya, Mekke de nazil bîya (ameya war). Ayetî 18in de qalê morcelan bena (ke rayîr mojnayo eskerî Hz. Suleymanî), coka no name (Sûrê Morceleyî) girewto.

2-**Sûrey S`edî:** (*Sûret ul Sâd*): Qur`an de sûrê 38in a, 88 ayetî ya, Mekke de nazil bîya.

3-**Ço:** Çew, kes, merdim

4-**Yo:** Yew

5-**Pê:** "pîya", "pîye", "yewbînan de"

6-**Sûrey Enbîya:** (*Sûret ul` el -Enbîya*): Sûrê Peyxemberan, Qur`an de sûrê 21in a, 112 ayetî ya, Mekke de nazil bîya. Behsî peyxemberan kena.

7-**Sûrey Seba:** (*Sûret ul Seba*): Sûrê Seba, Qur`an de sûrê 34in a, 54 ayetî ya, Mekke de nazil bîya. Têna yew ayet (ayetî 6.) Medîne de nazil bîyo. Sûre, namê xo Yemen de yew mintîqa yan zî qebîla (Seba) ra gena.

Akir biwan Sûrey Beqer,⁸ biwan sey teyreka weqer⁹
Cakir wahaş şemla çequer,¹⁰ Suleyman wahaş deva qer

Inî pûnc sûrey Qur`anî, de hey akir de hey banî
Hey veyn sinî xeber danî, nî Sultanî Suleymanî

Homay ina dunya mueta,¹¹ însan sey yo katî kueta¹²
Peyxemberû dunya rueta,¹³ Sultan Suleymanî sueta¹⁴

Ez tu r´ hîdî xebêr bidî, seltenet yi çimû nidî
Wa yo bêrû eya k´ mi dî, Suleyman ra xeber cidî¹⁵

Sey awkey la bîrî-şîrî, hîdî-hîdî bid xeberî
Xeber bidî dunyay verî, nî Suleyman peyxemberî

Eya k´ mi dî eya k´ tu dî, zaf dî wahaşî Hudhudî
Pî yi asin kerdên gudî, Suleymanî lac Dawudî

Dawud wahaş çores lacî, heme merd heley nimacî
Homay pê sebir yi vacî, Suleyman da wahaş tacî

Duyes serre şî textî ser, duyes serre wi bi reyber
Hama qic ib yi kerd huner, Sultan Suleyman peyxember

8-**Sûrey Beqera:** (*Sûret ul` el -Baqara*): Sûrê Beqera, Qur`an de sûrê 2in a, 286 ayetî ya, Mekke de nazil bîya.

9-**Weqer:** Yew teyra ke maseyan (masûn) wena. Bi girdey û şeklî xo, bi nequrê xo, man-ena legleg. "*Weqer vûna: "Maso pîl mi qirik de mûneno, maso qic zî ez pê mird niben. Eyê ra weq-weq kena. Namê xwi na weq-weq ra giroto."* (Mela Mehmed Eli) Hetî Licêyî de na teyr ra vanî "Wexere". (Roşan Lezgin)

10-**Şeml (m):** Şemle, camêrdî na şemla derûdorî şaşikê (sarik) xo ra bestenî.

11-**Mueta:** Mojnaya, mota

12-**Kueta:** Kota, Bi tirkî "kemirdî"

13-**Rueta:** Rota (rotiş ra)

14-**Sueta:** Seta (senciyayen ra). Bi tirkî "tartî"

15-**Cidî:** Bidî ci

Yi Mescîd ul-Eqsa virêşt, pê îfrîtû¹⁶ kerdên heft-hêşt¹⁷
Hêt Mekkî ra rahar kerd rêşt, Suleyman Mekke d' dua wêşt

Wi şî Mekke wi pê textî, eskêr xu ra rextî-rextî¹⁸
Yi dey Şeytûn îr yo zextî,¹⁹ Suleymanî wahar bextî

Text yi firrên şîni bê gem, rahar yo aşm wi şîni yo cem
Vêr xu tada Beyt ul-Herem,²⁰ Suleymanî wahar e`lem²¹

Wahar e`lem wahar hemin, cindî perî wahar eyîn
Wahar teyr û duedey buyin, Hezret Suleymanî emîn²²

Yo roc duede wadirsiya,²³ resa Yemen wi arsiya²⁴
Heta çend roc hîn naysiya, Suleyman va "Ek aysiya

Ek aysiya dûn yi ceza", ame va "Ez vicya feza
Vicya feza ez ken qeza, ya Suleyman şîya xeza"

Ez ken xezey sîyasetî, mi ef`bikir kuen tu hetî²⁵
Raharîk mi tu rî vetî, ya Suleyman çoy nivetî

Duedî²⁶ va "Mi tu r' yo dîya, çi rey di çimûn nidîya
Ne ameya ne zî bîya", Suleyman va "Eceb çi ya?"

16-**İfrît**: Cendermeyî cindan, zeptî cindan, şeytanî cindan

17-**Kerdên heft-hêşt**: Bi fek mucadele kerdiş. (Kerdên hala-hala, kerdên qelebalix.)

18-**Rext-rext**: Tayf- tayfa, boluk-boluk

19-**Zext**: Şîş, şîşa asinin

20-**Beyt ul-Herem**: (Beyt ul-Harem): Kâbe

21-**E`lem**: Ala, beyraqe, sencaq

22-**Hezret Suleymanî Emîn**: Hezretî Suleymanî ra vatên "Eminullah". (Eşhedû en la ilahe illallah Suleman eminullah.)

23-**Wadirsiya**: Bivîn

24-**Arsiya**: (aresiya): Bi tirkî "dinlendi"

25-**Kuen tu hetî**: Tu ra rîca ken, tu ra efwî xu wazen.

26-**Duede**: Duede, dode, dûdû, duedi (Bi tirkî "ibibik kuşu") Tanî cayan de tira vanî "Dik Suleyman, Dik Suleymûn". Sorankî "Teyra Silêmanî" yan zî "Pûpa Silêmanî". Dode (duede), miyanî şarî ma de hem yew heywano xeyrin la hem zî yew heywano bêqîmet o. Xeyriney û biqîmetey dodeyî meselê Hezretî Suleyman û Belqîs ra yena. Na mese-la yew wext miyanî şarî de zaf vaciyên. Heto bîn ra şarî ma na teyr semedo ke zaf buy dana/dano qijkêk veyneno û tira vano "Duedeyo buyîn". Wexto ke yew qij yan zî kes zaf fişî bikero tira vanî: "Ti vonî qey duedeyo buyîn o". ("Wahar îlim wahar hemin, cindî perî wahar eyîn/Wahar teyro duedey buyîn, Hezret Suleymanî emîn" (Mel-la Mehmed Eli))

“Bîya hukimdarey Yemen, şarî Yemen çinên-rûmên”²⁷
Duedî va “Ez wazen tu veyn”, Suleymanî va “Ma hey vên”

Va “Sukey yê sukey Seba”,²⁸ va “Waharey kurk û e`ba”
Va “Ya emsalûn d` yo heb a”, Suleyman va “Ya merheba!”

Çewî ina hîkmet nedî, hêgaw pîl ben muhtac sedî²⁹
Merdim pîl ben muhtac gedî,³⁰ Suleyman bi muhtac duedî

Homa vacû kî³¹ bên muhtac, Homa vacû kî beno gac
Kerd yo dua, kerd yo nimac, Suleyman va “Duede de vac!”

Duedî va “Yo mektub binus, wa Belqîs pê dîn tu bimus!
Wa ya dînî tu ra bidus,³² ya Suleyman wa bêr Qudus”

Yi va “Ez yo mektub nusen, ez hey fikir yê rind musen
Wa vacû dîn tu ra dusen,³³ ya Suleyman dîn tu pusen³⁴

Yi pê qelem yo name nîşt, yi pê gîşt a mubarek pîşt
Vist bin pelî duedî pê gîşt, Suleyman rêçey weh³⁵ tepîşt

Qûmey duedî çiqas kîr a,³⁶ nequrey yi ti van birr a
Duedî mektub girot firra, kê g³⁷ Suleyman yi ser qirra³⁸

27-**Çinên-rûmên:** Şarî Yemenî rençber bîyo, zîreat ramitên û çinên.

28-**Seba:** Yemen de namê yew mintiqa yan zî qebila bi.

29-**Sede:** Yew hêgayo gird de yew “şiq” a. Yan zî “keyber”, “bostan”, “hêgayo qijkek” o. Tiya de teşbîh esto. Goreyî Mela Mehmed Elî, Suleyman “hêga” yo, dode (duede) zî “sede” yo. Yanî, Hezretî Suleyman beno mihtacî dodeyî.

30-**Gede:** Qic, doman, tut

31-**Kî:** Kes, merdim

32-**Bidus!:** Padus! (Bi tirkî “Yapış!”)

33-**Dusen:** Padusîyen (Ez pa dusîyen: Ben yapışırım.)

34-**Pusen:** Qebul ken. (Ez Homayî pusen. Ez Homayî qebul ken.)

35-**Weh:** Wehî, wehyî

36-**Kîr:** Kilm

37-**Kê g’:** (Kê ke): Wexto ke

38-**Qirra:** Qîrra, vengo berz a veng da

Duede firra cil û caw a,³⁹ ne vûn roc û, ne vûn şew a
Ne vûn suk a, ne vûn dew a, qasid Suleyman kot hewa

Gûyney duedî gûyna har a,⁴⁰ duede firren sey teyara
Sey teyara şon hewa ra, Suleymanî sînûn⁴¹ cara

Duedo nexşin çîm yi sûr î, va ez kota mûnî gurî
Tersen teyrî pîl mi bûrî, Suleyman ra kota durî

Pê yo ters û pê yo saw a, dueday ma gelek kot hewa
Duedey Belqîs vera lawa, va "Sukey Suleyman ça wa?"

Duedey Suleyman Hudhud o,⁴² dueday Belqîs xu ken gudo⁴³
Yi ra vûnû "Mi r' zêr bido, mektub Suleyman ha mi d' o"

Sêr yo dar a qerar danî, dueday yê vûn "Hetî şanî
Ez tu vecen lewey banî, qey xatirî Suleymanî"

Belqîs hûn id ha pişena, pê xuşxuşekû⁴⁴ xuşena
Zerey duedî ha kuşena, qey Suleymanî r' veşena

Duedî şikit lingey Îblîs, mektub na sêr sêney Belqîs
Ya bî haya venda meclîs, va "Suleyman ra yo hedîs"⁴⁵

Bî haya pê ters û decî, yê cindû ra werda gucî⁴⁶
Secde bena ya qey rocî,⁴⁷ va "Suleyman îr bisûcî"⁴⁸

39-**Cil û caw:** Çiko merdim dano xu ra

40-**Guîna har (gona har):** Bi tirkî "kanî kaynayan", "delikanlı", "çok hareketli"

41-**Sînûn:** Sînen o, hes keno.

42-**Hudhud:** Erebkî de nameyî "dûdû" (duede, dode) yo. Bi tirkî "ibibik kuşu".

43-**Xu ken gud:** Xo pus keno. Xo qjîk veyneno. Ters yan zî hîcab ra xo anceno pêser

44-**Xuşxuşik:** Pelik

45-**Hedîs:** Xeber

46-**Gucî:** (guc, guic): Bi tirkî "Yeni doğan çocuğu ilk kez emzirmek. Çocuğu emzirmeye alıştırmak."

47-**Secde bena ya qey rocî:** Belqîsa, roji ri secde kena. Yanî Belqîsa roji xo rî sey Homayî qeşbul kena û ey rî îbadet kena.

48-**Sucîyayîş:** Veşyayîş. Belqîs, Hezretî Suleymanî rî veşena. Yanî, Belqîs aşiqî Hezretî Suleymanî bena. (Va "Suleyman îr bisûcî": Va "[Ez] Suleymanî rî biveşî.")

Va “Qudus ra Hudhud hame, yo teyrek pê xu niame⁴⁹
Wi pê Homay corîn ame, Suleyman ra ard yo name”

Qaxit saya⁵⁰ ti vûn sane,⁵¹ ništo rîšto ti vûn şane⁵²
Hudhud ame ino xane, “*Înnebû mîn Suleymane.*”⁵³

Yê va “Şima mi r´ se vanî, eceb şima quwet anî
Eceb şima qerar danî, şima se kê n Suleymanî?”

Yîn va “Ma r´ vûn hukmat Yemên, ma ne çinên ma ne rûmên
Ma zafti ya ma beyt⁵⁴ nibên, ma hey inî Suleyman vên”

Yê va “Zafti bena tanî, emel nibûn nî însanî
Gelî meclîs şima zanî, ez vûn ez veyn Suleymanî”

Yîn va “Ma r´ vûn hukmat Belqîs, ma merdimû bestin pê rîs”
Yê va “Mekîn vatey Îblîs, Suleymano wahar hedîs”

Yê va “Ma sey nûna lebaş, ek wi bêrû ma ken xûmxaş⁵⁵
Şima mi kê n, xu mekên xaş, Suleymanî d´ ma nikên baş”

Yîn va “Ya Belqîs ti zûney, sinî zûna otir vûney
Ti pê xu yo qerar dûney, Suleyman ra xeber ûney”⁵⁶

Yê va “Yo hedîye şawen, lac û keynû dey⁵⁷ rî nawen⁵⁸
Tikê qalû tede wawen, emir Suleymanî pawen”

49-**Yo teyrek pê xu niame:** Yew teyrek xoser name.

50-**Saya:** Duz, pak, temîz (Qaxito saya: Qaxito duz)

51-**Sane (sûne):** Bi tirkî *‘bileğitaşı’*

52-**Şane (şûne):** Bi tirkî *‘tarak’* (Tarak dişleri gibi güzel ve düzgün yazı.)

53-**“Înne hû mîn Suleymane.”:** *Sûrê Nemlî, ayet 30.* Temamî ayetî wina yo: **“Înne hû mîn Suleymane w inne hû bismillahîrrahmannîrrahîm.”:** *“No mektub Suleymanî ra (ame) yo û bi namê Homayî dest pêkeno.”*

54-**Ma beyt nibên:** Ma zept nibenî.

55-**Xumxaş:** (xurdexaş): Tarûmar (Tîya de “lete-lete”, “parçe-parçe”)

56-“Ya Belqîs ti **zûney**, sinî zûna otir **vûney:** Tîya de Mela Mehmed Elî semedê kafîye cinî keno camêrd.

57-**Dey:** İnan

58-**Nawen:** Mojnen

Lac û keyney, sêm û zerdî, di murey⁵⁹ xu reyra⁶⁰ berdî
Va “Ek pê destû qul kerdî, Suleyman darî derdî”

Belqîs inê şeş çîy⁶¹ şawit, meclîs xu mûn d’⁶² inê cawit
Aqil xu ra yê peymawit, Hezret Suleyman rî şawit

Hudhud ame va “Ha yenî, şeş heb şertû teklîf kenî
Emir tu Belqîs îr benî, ya Suleyman ti yê genî”

Yi pers xu vist wehyî rebî, va “Ya rab dehwa⁶³ pê se bî?”
Homay va “Heley tu debî,⁶⁴ bena ya Suleyman nebî!”

Merdîm Belqîs amey resey, va “Belqîs menda bêkesey
Merdîm Suleyman pê hesey, tor’⁶⁵ Suleyman wahar e`sey”⁶⁶

Merdîm Belqîs zaf xaxud î,⁶⁷ çîm şey îfritû xu nîdî
Va şîma “Gey bîet bidî, Suleymanî lac Dawudî”

Bîy îslom girûney dirney, kalmey îslomey yî birney
Lacî-keyney yi abirney, Suleyman yî pê text firney

Yo mûra pê karmî qul kerd, mûra bîn ra karmî la berd⁶⁸
Belqîsî r’ zaf ina bîb derd, Suleyman derd yê dari kerd

59-**Di murey:** Bi tirkî “iki inci”

60-**Xu reyra:** Xo de, xo ra

61-**Şeş çîy:** Şeş çîy nê yî: 1) Lajî, 2) keyney, 3) sêm, 4) zerdî, 5-6) di (2) murey

62-**Mûn d’:** Mîyon de

63-**Dehwa:** Dewa (m)

64-**Helley tu debî:** Wextî to ame. (Bi tirkî “Vaktin doldu.”)

65-**Tor’:** Tewrî

66-**Wahar esey:** Waharî e`sa (asa)

67-**Xaxud:** Gevşek (Dêso xaxud: Çabuk yıkılan duvar.)

68-“Yo mûra pê karmî qul kerd, mûra bîn ra karmî la berd.”: Tiya de Hezretî Suleyman mucîze ramojneno.

Yîn pay roney serî erdî, yîn dî qalib sîm û zerdî
Lingûn heywûnû bin d´ merdî, zûna Suleymanî kerdî

Yîn va “Ma dîn tu kerd qebul”, yîn va “Ma Şeytûn kerd melul”
“Ma hîn çi rey nibên zelul,⁶⁹ ya Suleyman va ya resul”

Yîn va “S´ ebir” va “Ya Şikur”, yîn kerd zerey qelbî xu nûr
Teyrî amey ebûr-ebûr,⁷⁰ Suleymanî wend yo Zebur⁷¹

Suleyman va “Rind bigêrên!”, Suleyman va “De hey şîrên!
Tewrî Belqîs heyna⁷² bîrên!”, Suleymanî va “Veng mêrên!”

Wehyî îlahî bi beyan, Cebraîl ame bi e` yan
“Textî Belqîs ca ra hewan, bîya Qudus ya Suleyman!”

Yo roc ame zerey meclîs, va “Bişiknên lingey Îblîs!”
Va “Bîyarên textî Belqîs!”, va “Ez şîma r´ vûnen hedîs”

Yo îfrît va “Ez bîyarî, hetta ti şîr bikir arî”⁷³
Îfrît va “Mi d´ çîna yarî”, Suleyman va “Ti verd warî!”⁷⁴

Yonay⁷⁵ va “Hey mi ra banî!”, Asef lac Berxîyay vanî⁷⁶
Serêk wezîrûn sultanî, ino emzay Suleymanî

Inî zaf wendî kitabî, va “Ûn heta çîm tu abî
Sirrî Homay wa hîn ca bî,”⁷⁷ Suleyman va “Wa bo, wa bî!”

69-**Zelul**: Zelil

70-**Ebûr-ebûr**: Re-ref, refoke hewa ra vîyeren/pereno

71-**Zebûr**: Kitabo Muqedes ê Dawud peyxember î yo. Na çeku (kelîma) Îbrankî (Hebrû) yew çeku ya. Di menayê xo estî: Kitab û mektub. Zebûr, ziwani yahudiyan (Îbrankî) de **‘Mezmûr’** ra yena û mena “kitabî qesîdan” dana.

72-**Heyna**: Reyna, fina, yewna girang

73-**Arî**: Arey, separe

74-**“Ti verd warî”**: Ti ca verd! (Bi tirkî “Boş ver!”)

75-**Yonay**: Yewnayî

76-**Asef lacî Berxîya**: (Asef bîn Berxîya) Hem emza û hem zi wezîrî Hezretî Suleymanî yo. Sûrê Nemli, ayetî 40in de behsî ey beno.

77-**Wa hîn ca bî**: Wa bîrî orte, wa cayî xu bigerî.

Asêf tacey sirr nay xu sar d´, Homay ra yo dua der ard⁷⁸
Awir çimûn d´ yi text yê ard, Suleyman dî nika ha ward⁷⁹

Deqay sirrî Homay debî, çoy nizûna dehba sebî
Va “*Haza mîn fedlî rebbî.*”,⁸⁰ Hezret Suleymanî nebî

Va “Hey text yê bideribnîn!”,⁸¹ va “Hey text yê bixeripnîn!”⁸²
Va “Hey Belqîs biceribnîn”, Hezret Suleymanî emîn

Va “Wa şîr bûn⁸³ purtî teyrû”, va “Wa teyrî bikîr deyrû”
Va “Wa Belqîs bikur seyrû, veynû Suleymanî mêtû”

Fek bena derg qal û xeber, Belqîs amey reseş bêr ver
Yê newe dî yo peyxember, Suleyman va “De şû text ser!”

Çim şa masû yê va “Bo ha!”, “*Fekêşefet an saqey ha.*”⁸⁴
Pûncey wekêrd yê va “Ha ha!”, Suleyman va “Cam o na ha!”⁸⁵

Yi va “Eceb text tu in û”, Belqîs va “*Ke enne hû hû.*”⁸⁶
Va “Manenû nî textî cû”, Suleyman va “O wû, o wû!”

Yi va “Homa estû yo [w]û, hîdayet dûn merdim ew û
Virêşttoxî roc û şewû”, Suleyman va “heram mewû!”

78-**Dua der ard:** Dua kerd.

79-**Ha ward:** Ha warîye da. Ha orte da.

80-“**Haza mîn fedlî rebbî.**”: “*No fedlî Homayî ra yo.*” (Sûrê Nemlî, ayet 40)

81-**Bideribnîn:** Cêra bikerên, akerên (Bi tirkî “*sökün!*”)

82-**Bixeripnîn:** Bi tirkî “*bozun!*”

83-**Bûn:** Biewnî!

84-“**Fekêşefet an saqey ha.**”: “*Her di çaqey xu akerdî.*” (Sûrê Nemlî, ayet 44) Seke Quràn de, Sûrê nemlî de, ayetî 44. de vajiyeno û goreyî rîvayetan mesela wina ya: Vero ke Belqîs (Melîke) biyero, Hezretî Suleyman yew koşk dano viraştîş. Eywanê na koşk bil-lûr ra şefaf yew zemîn o. Binî nê camî (billûrî) ra awe şîna û tede masey estî. Belqîs wina zana ke a na awe ra viyerena, coka fîstani/pancanî xo weçemelnena. Hezretî Suleyman no hewa çaqanî ay veyneno û zerrê xo de vano “Belqîs pirçîn nîya.”

85-“**Cam o na ha!?**”: Na ha no cam o!

86-“**Ke enne hû hû.**”: “*Se ke o bi xo yo.*!” (Sûrê Nemlî, ayet 42) Temamî ayetî wina yo:
“**Wexto Melîke (Belqîs) yena: Textî to zî wina yo(?) vaciya. Ay [Belqîs] wina cewab da: Se ke o bi xo yo!**”

Yê va “Tu kafirey rîcney”, yê va “Tu Îslomey nîcney
Zerey xu Homayî r´ kîcney, ya Suleyman mi ti vîcney”

Yê va “Ez ûna îmanî”, yê va “Mi dî zaf însanî
Mi dî zaf dewrî zemanî, mi nidî sey Suleymanî”

Ino milk yo milko ecîb, Îslomey yi çiko xerîb
Hel û deqey Belqîs debîb, ya Suleymanî r´ bî[b] nesîb

Sirr û hîkmet wird⁸⁷ mucîyey, nan û nîmet wird pocîyey
Ûmr û heyat wird kewcîyey,⁸⁸ Suleyman Belqîs zewcîyey

Darey kufir ca ra webî, ço nizûnû eceb se bî
Deqey Îslomey yê debî, pê dêst Suleymanî nebî

Bî îslom tewrî eşîrû, tewrî axû tewrî mîrû
Tewrî eskerî wezîrû, pê dêst Suleymanî şîrû⁸⁹

Yî şî Yemen tewrî şarî, tewrî textî bî esparî
Aşmêk vinert b´edî marî, Suleyman ame tor barî

Yemen id mend Belqîsa Şah, hemînû va “Maşaallah”⁹⁰
Va “La îlahe îllallah”,⁹¹ va “Suleyman emînullah”⁹²

Bî îslom dewletey Yemên, gunû`-îsyûney ra remên
Hukim îslomey ser bi dên, Suleyman şîn heyna amên

Tîncey⁹³ îslomey akewtên, Suleyman şîni pa kewtên
Wi key Belqîs id rakewtên, çiley Suleyman takewtên

87-**Wird, wirdî:** Her di

88-**Kewcîyey:** (Kewecîyayîş): Yew çîyo/yew tamo ke yew merdim tam pê mird nibeno la pê nefsi xo şikneno.”

89-**Şir:** Şêr, aslan

90-**Maşaallah:** Maşallah (Çendo ke Homa biwazo!)

91-**“La îlahe illallah”:** Homayî ra teber[yewna] îlah çîno.”

92-**“Suleyman emînullah”:** Suleyman emînî Homayî yo. (Bi tirkî “Suleyman Allah`in emîn kuludur.”)

93-**Tînc:** Tij (m), tic (m)

Kerdên xu dest muhr û e`sa, kerdên Îslom kûnca⁹⁴ resa
Dunya xu r´ kerd yo medresa, Sey Suleyman ço niresa

Ina dunya yi kerd şînî, yi zaf rona sifre w sînî
Xu kerd feday inî dînî, Hezret Suleyman Emînî

Kam ik rûmen ewi çînûn, kam ik runûn ewi fînûn
Kûm aşûna ew defînûn, Suleyman Homay xu sînûn

Ti hey mevêş dunya fanî r´, nibena mal qey yo ganî r´
Ek bibîn mal yo însanî r´, eka mal ib Suleymanî r´

Wi zaf kewtên însanû ver, hukim yi şîn zafînû ser
Ina dunya wi z´ kerd teber, Suleyman bi yo peyxember

Hukim kerdên qey însûnû, cind û îfrît û heywanû
Qey wendûn û nêwendûnû, nî Suleymanî zemanû

Wahar mulkî wahar malî, wahar zafî wahar alî⁹⁵
Belqîs Yemen id kerd walî, kelmel⁹⁶ Suleymanî şal î⁹⁷

Tewbe bikir mevac hîn ro´, beytî ma reseş ta neway yo
Ti bûn xu, tu r´ lazim nîyo ço, Suleyman ame şî yo ho⁹⁸

Mi beytî xu zazakî pîşt, mi pê rîşteş hîkmetû rîşt
Qelem key dey mi pê ingîşt, Suleyman û Belqîsa nîşt

Mehmed Elî, Mehmed Elî, ti kewtî mûnî yo şilî⁹⁹
De vac biwûn sey yo melî, Suleymanî Belqîs {Belqîsa} welî¹⁰⁰

2009 (Hîcrî 387)

94-**Kûnca**: Kamca

95-**Alî**: Ahalî, el

96-**Kelmel**: Çîyo ke yeno piragirewtîş.

97-**Kelmel Suleymanî şal î**: Kincî Suleymanî peşmin î. (Bi tirkî "Suleyman'ın giysileri yûnlûdür, yûndendir")

98-**Yo ho**: Yew hew, yew girang, yew fin

99-**Şilî**: Lem

100-Transkerîbekerdox: Mehmed Selim UZUN

DERHEQÊ FOLKLORÊ KURDANÊ DÊRSIMÎ DE-I

Mintiqa Dêrsimî de di dîyalektê kurdî yenê qeseykerdene: kirmancî û kirdaskî/kurmanckî. Lehça xo çî bena bibo, ciwîyayîpê pêroyîne yew o. Torê pêroyîne yew ê.

Nadire Güntaş ALDATMAZ

Çekuya “folklore” fransî ra kewta ziwananê bînan. “Folk” manaya şarî, “lore” kî manaya zanayîşî der a.

Vajîno ke verê veran, serra 1846ine de cigêroyaxo îngîlîz Willîam Thomasî qalê na çekûye kerdo. Heta ewro kî zaferê ziwanan de nê îlimî ra “folklore/folklor” vanê.

“Folklor” îlmo şarkî ya kî îlmo xelkkî yo. Vate, tore, bawerîya dînî, werdiş, muzîk, kaykerdiş, çarekerdişê nêweşîye, kinc û kisvet, têde mewzuyê folklorî yê.

Eke qalê cayê folklorî bêro kerdene, o ca sifte ziwan o. Ziwan ke nêbîyêne, ma bese nêkerdêne ke qalê kulturî bikerîme.

Xelk, kulturê xo verê veran bi ziwane xo resneno azê xo. Bi çekuyêda bîne, kultur, aj (az) ra ve ajî, eve ziwanişê sono.

Çîyêde mûhîm o bîn o ke kulturî gêno binê tesîrê xo, îman o/bawerîye

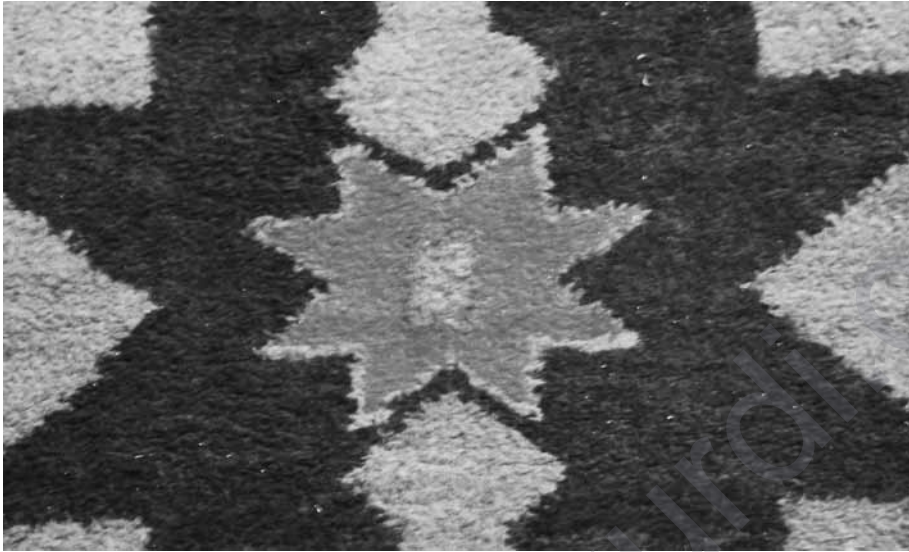
ya. Merdim ke bîyo merdim nêbîyo, daîma îman kerdo. Ge tîje rê, gê asmên rê, ge dar û ber û heywanî rê, ge awe û hardî rê, ge biliskî (virsoyî) rê.

O yo ke qese amo îmankerdişî/bawerîye ser, ez wazena ke derheqê bawerîya kurdanê elewîyan de tayê çîyan binusnî.

Bawerîya înan ve xirîstîyanîye, zerdeştîye, ezîdîye û musilmanîye tayê hetan ra mendê ro yewbînî. Henî aseno ke bingeyê na bawerîye xeylê kan o. Merdim bese keno vajero ke îbadedê/ayîne înan, ê xelkê nê welatî yo. Çend qewîmê ke nê welatî ser o ciwîyayê, merdim înan pêrûne ra çîyê zerê nê dînî de vînen.

Heto bîn ra tawo ke ez qalê dînê Kurdanê Elewîyan kena, qesta mi Kurdê Dêrsimî yê.

Mintiqa Dêrsimî de di dîyalektê kurdî yenê qeseykerdene: kirmanc-

kî û kirdaskî/kurmanckî. Lehça xo çî bena bibo, ciwîyayîşê pêroyîne yew o. Torê pêroyînê yew ê.

Nê çekûyan ra dime, nika kî qalê folklorê hetê Dêrsimî bikerîne.

1) Rozê¹ Îmamû:

Elewî seba 12 Îmamû, 12 rojî roje gênê. Nê 12 rojan ra qederî, rozê kî sebeta Ana Fatma gênê. Tayê cayan de roja des û hîreyîne de nê roje roje êno guretene. Cemê şodirî roje wo, cemê şanî germîya îmamû (aşure) kenê vila û bi no tore rojeyî qedenenê. Wextê rojeyî de des û di rojî gere awe nêşimîyo, goşt nêwerîyo. Tayê cayan de kî çîyo ke gilor o, şîyo ra serê merdimî² nêno

werdene. No dem de gonî gere merişîyo. Şar qayîte xo nêbeno, xo nêxemelnenno. Camêrdî herdîşa xo nêterenê. Cinîye ve mêrdeyî ra (yewbînî) jumînî ra dûrî vîndenê.

Roje ke qedîya kî kes keyf nêkeno.

Rojê elewîyan de “sahur” çin o. Şewelete ra têpîya nan nêno werdene.

Tîjî ke nişte ro dîyar, fitara êna rakerdene.³

Wextê fitara ke ame, verê cû dest rîyê xo şunê. Eke cayê ra tîje esta û merdim besekeno bireso ci, ê cayî baç/maçî kenê. Eke no mumkin nîyo, tîje dûrî de cayê ra ya, ûca de nîyadanê û bêçika xo ya tasiklese⁴

1-roje (n)

2-Semedo ke Kərbela de sereyê Hz. Usênî amo birnayene, tayê elewî mabênê çîyê gilorî û ey de têkiliye virazenê û o semed ra werdişê çîyê gilorî ca de nêvînenê. Heta tayê cayan de ancî no rîwal ra topekaykerdiş ki xirab hesabîno.

3-Seba “fitara rakerdene”, “roje/roze şikitene” ki vajîno.

4-Bi tirkî: işaret parmağî

hîrê rey benê lew û çareyê xo; yanê bêçika xo maçî kenê. Aye de kesê ke lewe de bibo, rewşe ra gore lew nanê dest ra, ya dest ey/ayê maç kenê, ya kî serê hermê yewbînî ro kelê xo birnenê.⁵

Kesê ke teqeta xo esta, Germîya Îmamû pozeno û dano cîranan. Gorê bawerîye, Germîya Îmamû de gere 12 çîyî (nametî) bibê. Awe, sole, dan, eskîjî, hejîrî, xurmeyî, zeytin, lovikî... Çi ke esto erzenê ci. Têpîya gorê bawerîye, eke kesê 12 serrî pêsero nê rojeyî tam bigêro, nafa kî gere 12 qirbanan bikero û 12 tencikan ro adirî serno (qazan ronayene),

12 çîyû bido potene, der û cîranî silayîye bikero, xonça rono û pêro pîya burê. Kesê dîndarî wazenê ke çîyêde nîyanen nesîbê ci bo hama zaf zor o.

Keso ke 12 serrî roje gureto, seke merdo, henî kuno kefenan û meredîno ra. Aye de mile yeno, ser o Qur`ane waneno. Pey cû, ci ra vejîno û kefenû kenê vila, danê der û cîranî. Eke eynî mordem bese bikero, reyna 12 serrî roze bigêro, gere reyna 12 qazanan rononê.

Xizir û Rozê Xizirî

Şarê Dêrsimî Xizirî ra zaf hes keno. Fekê înan de wertê her qeseyî de

Koyanê Dêrsimî ra yew asayîş

5-Pilî lew nanê rîyê qijan ra ya kî porê înan ra, qiji lew nanê destê pîlan ra (destê înan maç/paç kenê). Êyê ke têdust ra yê destê yewbîn gênê û serê hermeyê yewbînî maç kenê. Bi no tore maçkerdiş ra ekserî "kelêxojubînîrobirnayîş" vajîno.

Xizir esto. “Xiziro Kal”, “Xiziro her ca de hazir û nazir” vanê. Xizir, mabênê şarî de mintiqa û grûbe (eşîre) ra gore kî êno namekerdene. “Xizirê Xozatî”, “Xizirê Lolû”, “Xizirê Xinişî”, “Xizirê Çarekû..”

Milet îman keno ke Xizir kuno qilixê mordemêde feqîrî û keye bi keye (çê ve çê) fetelîno. O rî ra vanê “kesê ke feqîr ê pars danê arê, înan rê xirabîye mekerê, ci rê rind vindenê.”

rêça destê xo tede vejîna”. No yeno o mane ke Xizir a şewe amo o keye, îşaret do vato ke “Ez amane.” Qawita kamî de ke rêça destî vejîye, kêf kêfê înan o.

Roje ke qedîya qirban kenê. Tayê cayan de wayîrê qirbanî, qirbanê xo nêweno. Hondayê ke tam kenê. Goştê qirbanî kenê parçe-parçe û cîranan ra kenê vila. Goştê qirbanî gere zaf bi dîqet bare bikerê ke kes meherediyo, bara xo ra razî bo.

Dêrsim de yew gora (mezela) kirmancanê elewîyan

Rojê Xizirî hîrê rojî yo. No roje de kênekê (çênekê) azebî awe nêşimenê, têşan kunê ra. Hewn de, kamî ke awe dê ci, yeno o mane ke ey de zewecînê. Nê rojeyî de “Qawita Xizirî” namdar a. Qawite pozenê, ban (dunîke) de nanê ro, vanê “pêşewe Xizir yeno, dest nano ra qawute ser,

Gaxand/Gaxan:

Serê serre ra di-hîrê rojî avêr o. Hîrê rojî roje êno guretene, roja çarine roşan (bayrem) o. No roje de nîyaz (tewr zêde nano ronin) kenê vila. Şandane momî (çila) finê ra ci ke serra newîye rindîye bîyaro. Domanî keye bi keye fetelînê çî danê arê.

Gaxan de ûsul o ke cem bêro girêdayene.

Qere Çarsemê Martî

Aşma wisarî ya verêne (marte), çarsemê hîrêyînî de nîyaz pozenê, şonê zîyaran ser, çilan finê ra ci, diwayan kenê,. (Folklorê nê hetî de "Newroz" çîn o) Na roje rastê "Newroz"î bena.⁶

Roza Merdû

Payîz de rojê roja merdan a. A roje de şonê mezelan ser, çilan finê ra ci diwayan kenê. Şande kî çîyê merdan kenê vila. Yanê xêrê merdan danê. Xêrê merdan, çîyê werdişî yo.

Şewa Êniye

Şewa ke panşemeyî êne ra girê dana a şew a. Şewa êniye de momî (çila) finê ra ci, serê banî de (ya kî zerre de) nanê ro. Heta ke momî qedîye uca vêsena. Yew kî a şewe de gere ke merdim nênganê xo mebirno, robar mekero (xo û kincanê xo meşuyo). No, xirav o. Şewa êniye de ciqas ke destebere ra ame millet tever nêvejîno; xof kenê, vanê "esmû hard giran o."

Cem

Keso ke cem girê dano, sifetê xo çî

beno bibo, ci ra "dewrês"⁷ vajîno. Sirê cemî de şar pêro êno pêser. Keso ke şî cem, çîyê werdene xo de beno. No, ya çîyo pote yo ya kî kal o. Cem ge-ge keye de beno, ge-ge kî banê zîyare (jare) de. Tabî ke o ca de zîyare esta.

Cem de tomir⁸ cinîno, dewrês kuno tewt, veng dano Heqî.⁹ Pêro berbenê, momî finê ra ci vanê "Haqo ti ma rê bê comerdiye." Êyê ke here-dan ê benê haştî. Kam ke cem keno, şîkîno mordemanê xirabinan (dizdan, fesat û nêhaqan) qebulê cemî mekero.

Cem ke qedîya,¹⁰ çîyê werdene kî kenê vila. Her kes ke heqa xo rê bî razî, cem kî qedîno.

Tayê Êsul û Toreyê Bînî:

Gorê bawerîya şarê Dêrsimî;

6-Tayê heremanê Dêrsimî de na roje ra "Qere Çarşemeyê Martî" ya kî "Newrozê Martî" vajîno. No kî êno o mane ke tayê mintîqayan de "Newroze" esta.

7-Eslê na çekuye "derweş"o. Fekê Dêrsimî de tayê çekuyan de cayê herfanê "w" û "r"yî vurîno. Mavajîme "kerwa" beno "kewra", "kerwan" beno "kewran", "derweş" beno "dewreş",

8-tembûr

9-"Heq" mana Homayî (bi tirkî: Tanrı) der o. Venga Heqî dayene, êno mana "Cem girêdayene" kî. Yane "Cemgirêdayîş" û "venga Heqîdayîş" êno eynî mana.

10- Herinda (hurêndiya) "Cem ke qedîya" de "Cem ke bî serdin" kî vajîno. Tiya de "qediyayîş" û "serdinbiyayîş" eynî mana der o.

Veyvike û Govende

*Sera ke pîzangî zaf ê, a sere zi-mîstan zaf serd vêreno ra.

*Çêverê bertengî (sêmuqe de) ronîştene xirab a.

*Cinîka diganî ke tiramîya adirî ser a ravêro xirab o.

*Pêşewe aynê de kayîtkerdiş xirab o.

*Nana saji ya verêne nêna werdene.

*Puyo kor ke lewê keyeyê yewî de biwano, ê keyeyî ra yew mireno ya kî çiyêde bîn o xirabin êno sere.

*Bi sabunê neweyî xoşutiş rind nîyo.

*Dormê yewî de fetêlîyayîş (dormede sey çembere xoçarnayîş) rind nîyo, ûêb.

Veyve

Verende ra, lajeko azeb şiyêne dewan

de fetelîyêne xo rê kêneke dîyêne, ma û pîyê xo rusnêne ke ci rê bi emrê Heqî biwaze. Ma û pîyê lajekî ke şî kêneke waşte û hetê kêneke kî qebl kerd, endî sire êno dênîşarî (dênîskarî). Dênîşar êno kerdene. Dênîşkarî ra pey, na ra kî dore êna veyve. Veyve, sivte hetê zamayî de dest keno ci. Sazû¹¹ cinenê, wenê, şimenê, reqeşînê. Rojê-di rojî ke henî devam kerd, şonê veyvike anê. Veyvîke ke arde, domanêde qijkekî (lazêk) kenê virare ke veyvike lajan bîyaro.

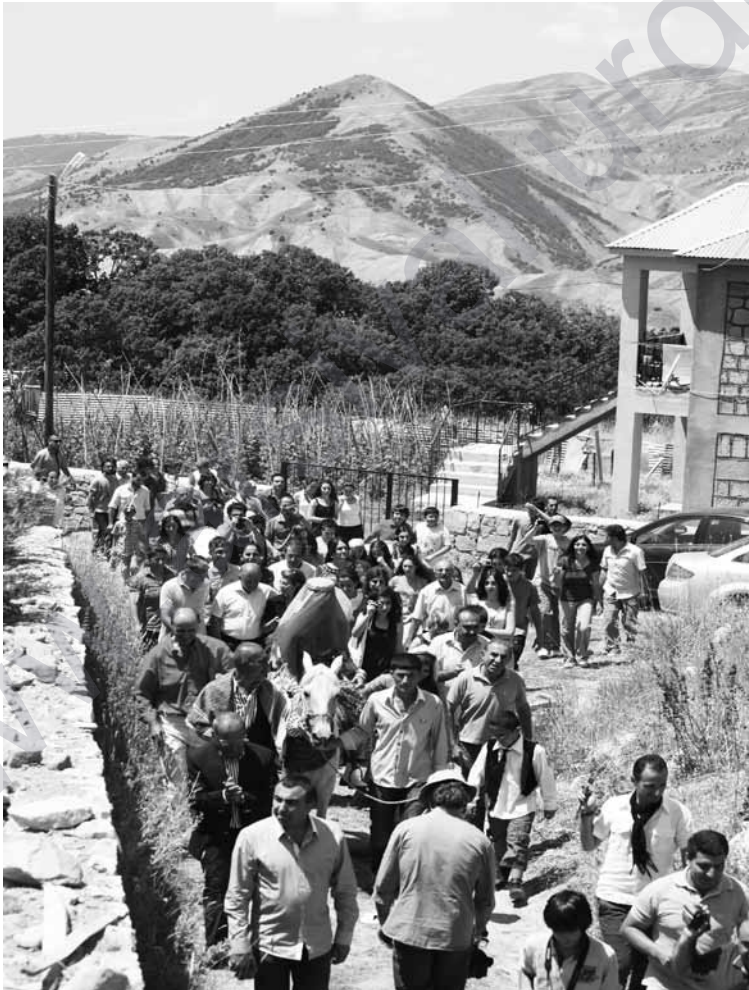
Roja pêyene de zama bi misayîbî ra vejînê serê banî, saye erzenê veyvike. Saye eştene zaf çiyode mûhîm o. Misayîb ve zamayî ra kûnê binê yew

11- dawul û zurna.

(ju) caketî, destmale nane ro fekê xo ser, henî erzenê. Zama di sayan, misayîb kî yewe erzeno. Sifte zama, o ra dime misayîb, o ra dime reyna zama... Sayeestişî ra dime veyve qedîno. Yew kî veyve de hene zaf muhîm o. Tawo ke zewtû danê yewî ro, vanê, “Hene ro destê to menîso.” Yanê ke ti mirad mevînê.

MISAYÎVÊNÎ: Misayîb, hurêndîya birayî der o. Xora misayîbî ra “bi-rayê axrete” kî vajîno. Pêro domanê lajekî, kamî ra ke zêde hes kenê eyî xo rê kenê misayîb. Eslê xo de kesê ke qerar da ci ke bibê misayîbî, pîrî de qesey kenê, pîr yeno, înan keno misayîb. Misayîvênî bimbarek a û zaf muhîm a. Guna, sevab û mal û

Dewa Civareke de yew veyve

milke misayîban wertax o. Domanê misayîban ma û pîyê yewbînî ra “bavalix” û “analixe” vanê. Şarê keyeyê misayîban, yewbînî ra nêzewejînê. Zewajo nîyanên, gunayêda zaf girs a.

KEWRAYÊNÎ: Kewrayênî, têkilîyêda bimbarek a/firaz a û zaf muhîm a. Kewrayî hendê wa û birayan yewbînî ra nêzdî yê. Heta tayê hetan ra birayî ra kî aver a. Wertê keyeyan de dismenênî ke bîye, yewbînî de kewrayênî vanê. Naye ra “Des û dîyê Mihemedî cidayene kî” vajîno. Ma vajîme ke “felan-felan kesî Des û Dîyê Mihemedî dê jubînî,” vajîno. Eke bi kewrayî, dismenênî kî qedîna. Lajek ke sunet kerd, kewra pey de vindeno, ey keno xo virare û çîpa-çîp pêcêno. Nê karî ra mabênê miletî de

“pêşestîş” vajîno. Vajîme ke “Felan kesî lajê xo eşto pêşa falan kesî” ya kî “Felan kesî lajê xo pêşa felan kesî de sunet kerdo.”

Sirê kewrayênî de kewra ya kî kewraye, hem domano ke êno sunetkerdene ey rê hem kî ma û pîyê lajekî rê xelate benê. Xelate, çî-mî yo, heywan o ya kî pere yo. Heto bîn, ma û pîyê lajekî, waxto ke kewrayênî qedîye, mesrafê kewrayî kî gênê verê çîman û xelate danê ci. Yanê her di hetî yewbînî xelate kenê. Keyeyê ke bîyê kewrayî, mabênê înan de zewaj qedexe yo. No kî têpiya gunayêda girs a. Verê cû, vatê hewt azê kewrayan gere (ganî) yewbînî de mezewejîyenê. Nika no tore kî endî bîyo sist.¹²

Dêrsim de yew veyve

12-No nuşte de notê binî (bi tirkî: dipnotlar) ê redaksiyoni yê.

DAÎMÎ BÎNGOLÎ RA DI ŞÎRÎ

Almanya

Bira Hesên

Almanya de çi esto,

çi çin o?

weşî ya?

bijika toraqîne,

zerfetî esta?

Kênekî rindek ê?

dewijî serê hênî ra simbêlan tadanê?

Xece hîna henî rindek a?

07.08.1992

Keje

Amika Cemîla
Mi rê helîsa pewje
kilaman vaje
berî cade
mi dest ra şîya Keje

07.08.1992

Hereketî Şêx Seîdî ra yew portre: HECÎ SEÎD EFENDÎ

Verî hedîseyî 1925î, Şêx Seîd û embazî ey bajar-bajar, mintiqa-mintiqa, dew-dew geyrên. Şêx Seîd û embazî xo Xînis ra warzenî şîni Kargapazarî ke yew dewê Kanîreş a. Tîya de yew kombîyayîş virazenî. Tîya ra yenî mintiqayê Sekaranî, dewê Fexrûnî de zî yew kombîyayîş virazenî. No kombiyayîş banî Hecî Seîd Efendî de virazîyeno.

Seyîdxan KURIJ

Wexto ke ameyo dinya, yew wexto dîyar o. La rojê bîyayîşî ey nêameya qeydkerdiş. Eynî sey hezaranê ke ey ra ver ameyî dinya. Wexto ke ame dinya û çimî xo akerdî, demo peyen ê Osmanîyan bi. Yew dewleta kehena ke mergî ver der a, aye de de amebi dinya.

Nameyê ey “Seîd” napa. Namê ey û nameyê Şêx Seîdî eynî bi. Şima eşkenî vacî belkî no yew tesaduf o. La ez şexsen ney ra “tewafûq” vatiş hêna munasib veynena.

Qıcey/qıciye û xortey/xortîya xo de o ney? erdî ser o musabi ke her tim bi esaletî xo tîyo bîyero û her tim cesur bo. Çike o, goreyî qâdeyanî ciwîyayîşî ney erdî bibi pîl. Fitretî eyî de qet cayî zîletî çin bi.

Ey wendişî xo ra pey Dara Henî de Daîreyîê? Tapûyî de memurey/memurîye kerd. Keyeyî ey û merdimî ey mintiqayê Sekaran de dewê Fexrûnî de ciwîyên. O, semedî karî xo şîn Dara Hênî û amên. O, zaf dîndar bi, bawerîyê xo ra qet tawîz nedên. No rid ra o her wext qelb ra giredayey Şêx Seîdî bi.

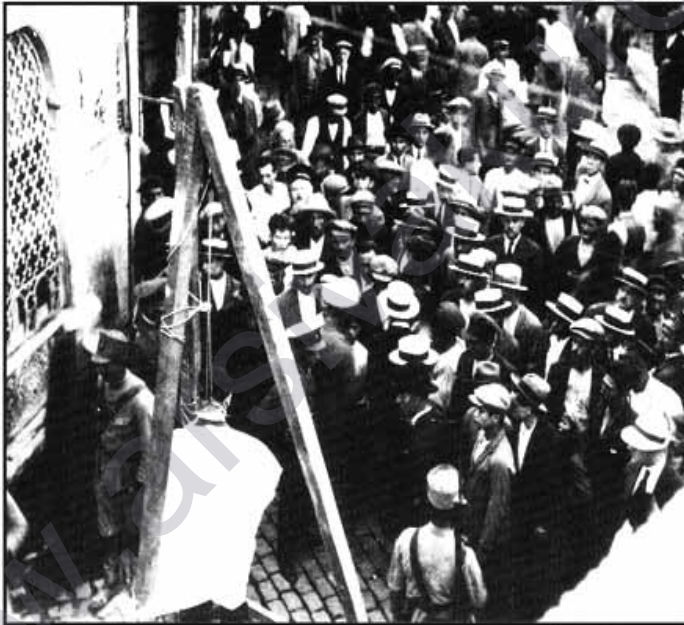
Verî hedîseyî 1925î, Şêx Seîd û embazî ey bajar-bajar, mintiqa-mintiqa, dew-dew geyrên. Şêx Seîd û embazî xo Xînis ra warzenî şîni Kargapazarî ke yew dewê Kanîreş a. Tîya de yew kombîyayîş virazenî. Tîya ra yenî mintiqayê Sekaranî, dewê Fexrûnî de zî yew kombîyayîş virazenî. No kombiyayîş banî Hecî Seîd Efendî de virazîyeno. O wext ney banî ra vatên Koşkê Seîd Efendî. O wext dewan

de banî kerre ra viraştên. Ban û axurî pîya zeliqnayey û yew qat bî. La banî Seîd Efendî diqat bi. No rid ra tira vatên Koşkê Seîd Efendî.

Wexto ke Şêx Seîd û embazî xo yenî Koşkê Seîd Efendî veynenî ke wer hedrekerde yo, sifre zî ronaye yo. Şêx Seîd perseno, vano “Seîd Efendî, tu ça ra zanên ke ma yenî? Kesî xeber da to?” Seîd Efendî vano “Nê efendî, xeberê ma çin bî, ma dûrî ra dîy ke

Koşkê Seîd Efendî de cuwapey, yanî badî hereketî Şêx Seîdî ya, cinî û qicî şêxan mûnenî. Hendê davist cinî qatî binî de zaf yew mudeto derg xo nimnenî. Berî qatî binî her wext girote mûneno/maneno. Şarî dew mûnîk a (nimitkî) wer û awe dûno/dano nê cinîyan.

Hecî Seîd Efendî mîyanî hereketî Şêx Seîdî de zaf aktîv ca nigeno. Feqet her qeyde desteg dûno hereketî. O,

1925 Dîyarbekîr: Bedelê wastişê azadîye

yew qefleyî merdîman ho yeno. Ma bi dûrbînan ewnîyay û ma şîma nas kerdî. No semed ra ma wer kerd hedre” Şêx Seîd û embazî xo tîya ra werzenî Çewlîg û Dara Henî ser ra hetî Pîranî ya şînî. Tîya de hewce yo merdim behsî Koşkê Seîd bikero:

hem pere hem zî wer û semedê goştî ya zî heywanan dûno ci.

Hereketî Şêx Seîdî sernikot û kurdî mexlûb bîy. Ney dima û îdamkerdîşî Şêx Seîdî û embazanî ey ra pey surgun dest pêkeno. Hecî Seîd Efendî zî semedo ke ardim kerdo û desteg dayo Şêx Seîdî surgun beno Îzmîr-

Şikiyayîşê xoverdayîşê 1925ine ra dime Diyarbekîr

Foça. Hukmat, Koşkê Seîd Efendî veşneno. Esker adir erzeno de û na koşka delal bin ra veşneno keno wel.

1929 de ef vicêno. O wext memurî dewletê tirkan Seîd Eendî ra vûnî/vanê: “Ti biwazî Îzmîr de bimanî, ma hendê erdî to yew erd dînî to, tîya de biman.” Seîd Efendî nê teklîfî qebûl nikeno. O, peyser ageyreno, yeno welatî xo. O, bi trene Îzmîr ra yeno Mêrdîn, uca ra zî bi qatiran yeno reseno Fexrûn. Wexto ke yeno dewe ne koşkê ey esta, ne heywanî ey estî, ne zî yew warîyetî ey men-

do. O şino ware, şino merdimanî xo het. Merdimî ey ci rî ardim kenî, ey rî û qicanî ey rî yew star veynenî. Cuwapey herkes ey rî ardim keno. Dewijî ey rî yew ban virazenî û heywanan dînî ci. Ney ra dim Hecî Seîd Efendî tîya (Fexrûn) de ciwîyeno. Hecî Seîd Efendî 1956 de tîya de dinyayê xo bedilneno, şino rehmet.

Mi waşt ez bi no nuştayo kilm Hecî Seîd Efendî bidî neslo newe sinasnayîş. Ez hêvî ken ke cayî xo veyneno.

ZIWAN, ASÎMÎLASYON Û XOVERDAYÎŞ

Serkewtişê xebata hemberê asîmilasyonî de vurîyayîşê hîs û fikrî cayêde zaf taybetî gêno. Heta ke asîmilasyon bi destê peşeyan, mavajîme bi destê kolonyalîstan tever ra ame, hemberê ey de xoverdayîş û kêmkerdîşê tesîrê ey tayêna asan o. Komele dustê kar û gureyê şarê pêşeyî de hesas a, nêwazena ke desto dereke/xam bikuyo miyanê heyatê ey. Labelê tawo ke komele bi xo vurîye û no vurîyayîş bi karê pêşeyan ra ameyî ro yewbînî û restî pê, asîmilasyon o taw rehet mesafe gêno.

Munzur ÇEM

Merdimî Ser o Tesîrê Ziwanê Dayike

Ez çî wext ke nê termî biheşnî zerîya mi bena germ, leşa mi recefîna, huyayîş kuwno ro rîyê mi. Şik çin o ke no hal taybetîyede mi nîyo. Tayê îstîsnayan ke merdim bidone ra hetê, no, xususîyetêde merdimî yo. Çî ke merdim û ziwanê dayike, yewbîn ra zaf xorîn girêdayî yê. Merdim hîna ke zerreyê maya xo der o, nê ziwanî hesneno. Maye qesey kena, lawikan vana, huyîna, şîn girê dana û dua kena; doman kî hesneno, goş nano ro ser. Ta a roje ra mabênê domanî û maye de têkilîye peyda bena. No dem de fikirkerdiş, bi zanayîş hereketkerdiş hîna çin o. Labelê ancîya kî leşa domanî reaksiyonêde tebîî nîşan dana û maye

de kuwna têkilîye. Çiqas ke peyê cu meyêro ra merdimî vîrî kî, psîkolojî û şexsîyetê merdimî ser o têsîrê nê demî esto. Ma seba domanê, vengê maye ra weş çî esto na dinya de?

Bîyayîşî ra dime, demê doman nêşkîno qesey bikero. Qeseykerdiş karê (fîlê) yo. Seba ke doman bese bikero nê karî bikero, leşa ey de ganî tayê vurîyayîşê anatomîk û psîkolojîkî peyda bibê. Doman ganî bi panc organanê xo yê naskerdîşî derûdorê xo tenê nas bikero. Bi çekuyêda bîne doman ganî bivîno, biheşno, tam bikero, temas bikero ke bişikîyo qesey bikero. Seke şima wendoxî kî vînenê, tîya de qeseykerdiş dora pancîne der o. Doman vînenê, heşneno, tam keno, temas keno û o ra têpîya kî qesey keno. Qeseykerdiş bi çekuyan beno. Ma doman çekuyan

se peyda keno? O bi xo înan vira-zeno? Nê. Doman înan maya xo ra gêno (cêno). Ziwânê dayîke yo ke vajîno no yo.

Çekuye vengani ra êna meydan û çîyê ya kî halê îfade kena. Xora qeseykerdiş, bi veng îfadekerdişê hirê çîyan o:

Çî (nesne): Ti çîyê ya kî nesneyê name kena, aye tarîf kena û derheqê aye de qesey kena.

Kar (ffîl): Çîyo ke êno kerdene ya kî beno, merdim qalê ey keno, ey ser o qesey keno.

Hîsî: Merdim hîs keno, fikirîno, hes keno, nefret keno, dua keno ûêb.

Heto bîn ra îfadekerdiş ya kî qeseykerdiş, demî ra gore, xomîyan de tasnîf beno. Na çarçewa de ziwani hîrê grûbî yo:

Demo vîyarte: Çîyo ke heta a roje, yanê demo verên de merdimî dîyo,

heşno, hîs kerdo ya kî bi xo kerdo, kuwno no dem.

Demo nikayin: Demo ke merdim te der o, çîyo ke nê demî de merdim vînenê, heşneno, hîs keno ya kî bi xo keno.

Demo ameyox: Çîyo ke merdim ser o fikirîno û wazeno ke demo ameyox de bi xo bikero, çîyo ke merdim texmîn keno û îhtîmal dano ci ke bêro kerdene (bibo), meyêro kerdene (mebo), çîyo ke merdim hêvî keno ke bibo ya ki mebo.

Yasaqkerdiş Çitur Têsir Danê Merdimî?

Tawo ke ziwani ame yasaqkerdene ya kî bi şeklêde bîn merdimî îmkani nêdî ke bi ey cuyê/heyatê xo biramo, se beno? Merdimî ser o têsîrê ey çik o?

Seke mi na ra cor kî qal kerd, cuyê merdimî heta a roje ke çî bîyo,

merdimî ke çî dîyo û kerdo, mezgê merdimî de bi çekuyan amo kodkerdene. Bi vateyêde bîn, sereyê merdimî de ê her çî ya kî her halî nameyêde xo esto. Tawo ke medimî waşt, mezgê merdimî de, merkezê seveknayîşî xebetîno, qumanda dano sînîran û zıwan na qumanda ra gore hereket keno, çekuyî fekê merdimî ra vejîne. Yasaqkerdiş, nê fonksiyonî de arıza peyda keno, ey keno xirab û peynîye de dano vindarnayene. Çi ke kodê ke hafıza to de nimite yê, yasaq heqe to nêdano ke tawo ke lazîm bî, ti înan bixebetnê. Yanî ti nêşkîna bi kodanê xo xo îfade bikerê. Pratik de hafıza to êdî çîyê rê nêbena, ti lal a. Ti ganî se bikerê? Ti ganî çekuyanê xo bidê ra hetê, çekuyanê neweyan bimusê, yanê mezgê to ganî her çî newe ra kod bikero ke ti bi înan xo îfade bikerê. Bêguman no hal seba merdimî vindikerdişêde zaf girs o.

Mavajîme ke di domanî, aynî roje de maya xo ra bîyê û di zıwananê cîyayan qisey kenê. Nê zıwanan ra yew kurdkî, o yo bîn kî tirkî yo. Her di domanan ke şeş serrî qedenayî û kewtî hewtîne, dest bi dibistane kenê. Nînan ra domano tirk sebebo ke bi zıwanê dayîke perwerde beno, qet çîyê vîndî nêkeno, mezgê xo normal xebetneno, xo îfade keno û çîyanê neweyan museno. Labelê domano kurd, sebebo ke zıwanê xo yê dayîke de perwerde nêbeno, winî (hênî) nîyo. O, dibistane de nêşkîno xo îfade bikero, zıwanê ey, heqa qeseykedişî ey ra ama girewtene. Ganî kodanê xo yê hewt serran bido ra hetê ya kî bierz, çekuyanê bînan

bimuso xo bi înan îfade bikero. Yanê domano kurd, destpêkerdişê dibistane de hevalê xo yê tirkî ra gore 7 serrî vîndî keno, 7 serrî pey de maneno.

Bêguman zerarê nê halî tena vîndikerdişê zıwanê dayîke nîyo, tena seba musayîşê zıwanêde pêşeyî serferkerdişê kede û wextî kî nîyo. No hal, psîkolojîyê merdimî ser o kî tesîrêde zaf negatîf nano ro. Doman, derheqa zıwan û kulturê xo de, derheqa ma û pîyê xo û komela xo de kuwno şik, sifte înan, peyê cû kî xo qijkek vînen. Domanan ra tayê rastîye bivîne kî zêdeyê înan nêvînenê û xo ci ra ranêxelesnenê. Kompleksê xo-qijkek vînayîşî ge-ge heta peynîya heyatî devam keno. Ge-ge no kompleks beno xorîn, sey krîzî xo nîşan dano.

Tawo ke asimilasyon sey Tirkîya çarçewa zıwanî de nêmend, kultur,

tarîx, nasname û derûdor kî xo rê kerd hedef, o taw komele ser o têsîro negatîf tayêna raver şono û beno felaketêda girse.

Dustê Asîmîlasyonî de Kar û Gure

Tirkîya de rewşe çiva ya, çik a, êz nêwazena derg û dila naye ser o vindîne. Çi ke vendoxê Vateyî na perse zaf nêzdî ra û baş zanenê. Labelê seba ke ma kurdî bese bikeme tesî-

ey de xoverdayîş û kêmkerdîşê tesîrê ey tayêna asan o. Komele dustê kar û gureyê şarê pêşeyî de hasas a, nêwazena ke destê dereke/xam bikuyo miyanê heyatê ey. Labelê tawo ke komele bi xo vurîye û no vurîyayîş bi karê pêşeyan ra ameyî ro yewbînî û restî pê, asîmîlasyon o taw rehet mesafe gêno.

No rîwal ra, seba asîmîlekeran mezg û ruhê komele hedefêde esas o. Ê,

rê asîmîlasyonî bişiknîme û bîbîme wayîrê heqanê xo yê neteweyî ganî se bikerîme; ez wazena bi kilmekîye no derheq de çend paragrafan binusnî.

1. Sikitişê Faktorê Psîkolojîkî

Serkewtişê xebata hemberê asîmîlasyonî de vurîyayîşê hîs û fikrî cayêde zaf taybetî gêno. Heta ke asîmîlasyon bi destê pêşeyan, mavajîme bi destê kolonyalîstan tever ra ame, hemberê

bi zûran, bi dek û dolaban, xo ver danê ke çîyo şaş bimusnê ra miletî, pê miletî bixapnê û derheqa ziwan, kultur, tarîx û nasnameyê miletî de bawerîya miletî bişiknê. Tawo ke bawerîya miletî bi xo nêmende, ziwan, kultur, tarîx û nasnameyê xo ra şerm kerd û înan ra durîkewtiş kî beno qolay. Na merhale de êdî asîmîlasyonê pêşeyan û otoasîmîlasyon (xo bi xo xoasîmîlekerdiş) reseno pê.

Ewro komela kurdan de no hal zaf

eşkera aseno. Kurdî kewte merhaleyêda henêne ke; tena dewlete înan asîmîle nêkena, ê xo bi xo kî xo asîmîle kenê. Bi taybetî kî mîyanê kurdanê elewîyan de no hal zaf avê şîyo.

Hêzê asîmîlekerî hetê ra çiqas ke destbere ra ame seba qijkekkerdişê mîletê bindestî xebetîne, hende kî seba berzkerdişê mîletê xo, xo ver danê.

bikuwê û biwazê ke bibê sey mensubanê mîletê serdestî.

Kolonyalîstanê tirkan 1923yine ra nat, no derheq de sîstemêde senên no ro, çî vato, se kerdo bi kilmekîye ey de nîyadîme. Goreyê tezê resmî:

Bi nameye “kurd” mîletê çin o, kesê ke ci ra kurd vajîno aslê xo de tirkê, hata tirkê rastkên ê,

Kurdkî zîwan nîyo; o temîyan kewtişê

Bingeyê nê berzkerdişî kî nêrastîye; zûr û dek û dolaban ser o êno viraştene.

Goreyê na propaganda, mileto bindest çiqas ke “peysermendê” yo, “cahîl” û “kuvî” yo; mileto serdest kî hende medenî yo, raver şîyo û nîjado rez ra yo.

Asîmîlekerî wazenê ke bi na propaganda, mensubê mîletê bindestî her çiyê xo ra şerm bikerê, înan ra dûrî

erebkî, farskî û tirkî yo, Sebebo ke bi nameyê “kurd” mîletê çin o, tarîx û kulturê înan kî çin o,

Tirkê ke ci ra “kurd” vajîno peysermendê yê, kuvî yê; bi zîwanê înan wendiş û nustiş nêbeno, çî ke eslê xo de o zîwan nîyo,

Xirabîyê ke mîyanê nê “tirkanê kuvîyan” der a, sebebê aye yo tewr muhim no zîwan o. Merdim ke na komele nê zîwanî ra bixelesno ra, xi-

rabîye, nêzanayîş û peysermendiş kî mîyan ra darîno we, millet beskeno nîmetanê medenîyetî ra îstîfade bikero.

Mavajîme ke dewlete mîsyonera tirke Sidika Avar, qirkerdişê 1938ine ra dime ruşnena Xarpêt. A mudira Mektebê Leylî ya Kênekan a. Wezîfeyê aye yo bingeyî, kêneyê Dêrsimî yê ke azeb ê û bi taybetî kî ê yê bêkes mendê, înan bîyaro mekteb û asîmîle bikero. Çiyê ke a bi xo no derheq de vana, seba ke babeta ma başêr bero famkerdene muhîm ê.

Wina vana S. Xanime:

“Atatürkî vato ke kêmî û nêzanîya ke nê dewanê koyîyan de esta pêro tirkînêzanayîş ra êna. Ey na rewşe sebebânê îsyanan ra yew qebul kerdîbî. No sebeb ra kî waştîbî ke tirkî bi mayan bikuwo nê dewan. No perwerdeyo tewr bingeyîn bî. Tarixte nimûneyê xo estê.” (Sidika Avar, Dağ Çiçeklerim, Öğretmen Yayınları, 1986, İstanbul, s.45)

Tirkanê kolonyalîstan, Komara Tirkîye bi ideolojî û polîtîkaya nîjadpereste ser o saz kerde, bi pêroyîya hêza xo, karê xo nê esasî ser o ramit, sîstemê perwerdeyî ser ra bi bin, nê bingeyî ser o na ro. Înan no derheq de xeyle mesafe girewt, qismêde kurdan asîmîle bî, ziwane kurdan peyser mend, tayê cayan de bî vîndî, labelê ê ancîya kî hedefê xo nêrestî, seke vatîbî winî ser nêkewtî.

Ewro hemberê nê îdeolojî û polîtîkaya rasîste tena kurdî xo ver nêdanê, mîyanê liberal û demokranê tirkan

de kî raverşîyayîşêde balkêş esto.

Bendê ke kemalîstan bi desserran nabî ro, peyderpey rijînê. Bi çekuyêda bîne, çeka înan peyser gêra (cêra) ra înan ser. Gêra ra înan ser labelê no nîno o mane ke înan êdî kar û gureyê xo caverdo. Nê kolonyalîstî ewro hîna kî her firsat ra îstîfade kenê ke hemberê kurdan de armancanê xo yê qilêrînan berê ser.

2. Seba Raverberdişê Kurdkî Kar û Gure

Çiyêde zaf eşkera yo ke dewlete, bi polîtîka xo ya asîmîlasyonî pratîk de sahaya kurdkî zaf kerda teng. Rewşêda henêne peyda bîya ke kurdî bi ziwane xo cuyo rojane de nêşkîne çiyê bikerê. To ke bi nê ziwane nêwend, tîcaret nêkerd, polîtîka kî tede heyato sosyal bi ey nêramit, ziwane to ke ziwane komunîkasyonî nêbî bi kilmîye bi ey nanê xo qezenc nêkerd, no êno o mana ke ziwane to heyato rojane ra vejîyo. Heta 20-25 serrî na ra avê, şarî keyeyê xo de ziwane xo qesey kerdêne. Ameyîşê televîzyonî ra dime, ziwane keyeyan de kî dest bi merdişî kerd. Qismêde kurdan o zaf girs ewro êdî keyeyê xo de ziwane xo qesey nêkeno.

Kurdî na nuqta de şîkîne çî bikerê?

Bêguman no derheq de tayê çî estê ke kurdî nêşkîne bivurnê. Mavajîme ke heta dewlete polîtîka xo mevurno, bi kurdkî heqa perwerdeyî me-

done, kurdî bi hêza xo nêşkinê no derheq de çiyê bikerê.

Labelê tayê çî kî estê ke kurdî şîkîne derheqê înan de gaman bierzêne û heta cayê rewşe bivurnê. Mavajîme kurdî seba ke kurdkî keye û çarşî-bazar de vêşî bêro qeseykerdene, demê ra dime kî şaristananê Kurdistanî de bibo ziwano sereke xebatêde balkêş besekenê bikerê. No derheq de ganî kampanyayê zaf cîdî bêre organîzekerdene. Bi no qeyde, roje êna ke psîkolojîyê kurdan de vurîyayîşêde newe peyda beno. Rîyê propaganda kolonyalîstan ra, qismêde kurdan ewro şerm keno ke ziwane xo qesey bikero; eke ma xebatêda rinde/başê bikeme, rojê bêro ke na ra kî kurdkî qeseynêkerdiş ayb bêro qebulkerdene, bibo sebebê şermkerdişî.

Çiqas ke destebera kurdan ra ame ganî kombîyayîşanê xo bi ziwane xo amade bikerê. Bêguman no kar de tayê astengê muhîmî estê. Mavajîme ke vakurê welatî de bîyayîşê de lehçeyan (kirdaskî û kirmanckî) nînan

ra yew o. Çi ke mensubê nê herdi lehçeyan yewbîn fam nêkenê.

Astengêde bîn o muhîm, rewşa neslê neweyî ya. Bi taybetî kî ciwanê kurdan ê ke teverê welatî de ciwîyîne, kurdkî ya qet nêzanenê ya kî senik zanenê.

Festîvalê kurdan, ziwane û kulturê ra vêşî çalakîyê polîtîkî estê. Ziwane de kî giraniye ê tirkî ya. Xebata kulturî hama-hama tena muzîk o. Bêguman no halêde baş nîyo û ganî bivurîyo. Mavajîme:

a) Xebata ziwane û kulturî bikuwo dereca yewine,

b) Karê hunerî de para muzîkî ganî kêmi bo; edebîyat, resîm, tîyatro ûêb. vêşî ca bigêrê,

c) Ziwane ganî kurdkî bo û rewşe ra gore lehçeyê kurdkî programan de ca bigêrê. Ma vajîme ke vakurê Kurdistanî de mintiqayê ke her di lehçeyî tede ênê qeseykerdene, festîvalê nê cayan ganî bi her di lehçeyan bêre amadekerdene. Têpîya muhîm o ke bi nê lehçeyan amadekerdişê prog-

raman ganî sey formalîte ney, rast-kên bo. Winî bibo ke şar nê festîvalan de rastî kî ziwan, kultur, tarîx û nasnameyê xo, bîr û bawerîya xo bivîno. Merdimî ke festivalê de muzîkê xo, şîr, hîkaye û romanê xo, tîyatroyê xo û resmê hunermendanê xo nêdî, persanê xo ser o qesey nêkerd, hurênena, qiymetê ê festîvalî çik o?

d)Merdim ganî zor bido ci ke cayanê resmîyan de (beledîya, nêweşxane, dadgeh ûêb.) kurdkî bêro qeseykerdene, xizmete bi kurdkî bêro dayene.

e)Kurdî ganî bierzê ra xo ver ke ziwane înan bêşîndor bibo ziwane radyo û televîzyonan. Bi taybetî kî programê domanan tede cayêde taybetî bigêrê. Çapemenîya nuşteki ya ke bi kurdkî ya ganî hem hetê hûmare ra hem kî hetê çeşîdî ra zîyade bibo, kurdkî game bi game bibo ziwano sereke,

f)Nameyê cayanê ciwîyayîşî (şaristan, nahîye, dewe, mezra) û nameyê tebîetê ke bi destê dewlete amê vur-

nayene, seba peysergirewtîşê înan kar û gure bêro kerdene. Labelê no derheq de merdim ganî xo bi qanun û qeraranê resmîyan kî xo girê medo. Resmîyet de rewşe mevurîyo kî cuyo rojane de tesîrê qeraranê resmîyan gere bêro şikite û nameyê rastkênî bêrê xebetnayene,

g)Seba ke nameyê cade, meydan, park, dukan ûêb. bi kurdkî bo, ganî kar û gure bêro kerdene,

h)Kar û gureyê hemberê asîmilasyonî de seveknayîşê tayê çîyan muhîm o, çî ke nê qîsmêde xezna kulturê mîletî yê. Nimûne:

a)Ca û rojê firazî, dua û kulturê îbadetî, (cem û cemat, Gaxan, tîje, Xizir, zîyar û dîyarî, nîyaz u qirvan, birayîya axrete (misayivênî), ...),

b)Cayê tarîxî,

b)Rojê kulturî (veyve, kerwayênî (kewrayênî), keleverdan, hewtemal (hotemal), newroze, mezele wedardane, mezele sipi kerdene,

d)Kinc û kol,

e)Werd,

- f)Hunerê destan,
 g)Pakîye,
 h)Nêweşî û dermankerdiş,
 i)Banvirastiş (înşaat) û keye
 j)Weyîkerdişê heywanan,

3. Esas Kîlit Polîtîk o

Hemberê polîtîka asîmîlasyonî de serkewtiş bi xoverdayîş beno. Xoverdayîş kî ganî bi plan û program bo, her game bi zanayîş bêro estene. Şik çin o ke no derheq de gama yewin a tewr muhîme kî organîzebîyayîş o. Çi kar beno bibo, seba serkewtişî merdim ganî dezgeh û sazîyan rono, bi înan karê xo biramo.

Çi heyf ke merdim nêşkîno vajo ke kurdî no het ra rewşêda normale der ê. Bi taybetî kî welat de, halê şarê ma baş nîyo. Rast a, tayê dezgeh û sazîyê kurdan estê labelê hem hûmara nînan kêma hem kî çalakîyê xo bes nîyê, zayif ê.

Heto bîn ra çiqas muhîm beno bibo, merdim çiqas hewl kar keno bikero, hemberê asîmîlasyonî de karo neticetayînkerdox, polîtîka ya. Mavajîme ke asîmîlasyon de reyaya (tamara) esase kîştîşê ziwani yo. Ma bi kar û xebata xo nê asîmîlasyonî kenîme sist, tesîrê ey kenîme kêmi labele eke polîtîka dewlete mevurîyo, zivan resmîyet de meyêro qebulkerdene û heqê ke girêdayîyê ziwani yê meyêrê dayene, zivan nêreyîno ra.

No semed ra kurdî tena seba heqanê sîyasîyan nê, seba heqanê zivan û kulturî kî pêla kar û gureyî ganî berz

bikerê. Sebebo ke zivan û kultur ê milletî yo, tarîx ê înan perûne pîya ro, dezgeh û kesê ke wayîrê cîyacîya îdeolojî û polîtîka yê, şikîne bêrê têkîşte, yewîyêda hîraye virazê û programêde muşterekî ser o pîya bixebetîyenê. Seba naye vurîyayîşê kulturê polîtîkî ra qederî çîyê lazîm nîyo.

Perwerde û Lehçeyî

Persa ziwani de seba ma Kurdanê Vakurî; rewşa lehçeyan persêda taybetî ya û muhîm a. 20-25 serrî na ra aver, (tanî cayab de avê, ave ameyo nuştene, rastê ci ez vano aver o) qismêde welatperweranê ma no derheq de modelê Bismarkî rast diyêne. Yanê yew millet ganî ziwani qesey bikero û seba yewîya ziwani kî yew lehçe ganî bibo ziwano resmî û êyê bînî rovileşîyê, vîndî benê.

Merdîm naye kî vajo ke peyê nê fikirî da ekserîya nîyetêde xirav çin bî. O dem, moda şorîşgerîye winî bîye, tayê welatperweranê kurdan kî çimgirewte a teqîb kerdêne. Labelê demê ra dime tawo ke kurdan dest pêkerd meseleyî ser o na hurê, no

fikir pede-pede peyser şî,cemedîya. Xeylê serrî yo kes êdî eşkera nêano ra ziwan. Labelê çiqas ke kes eşkera nêvano kî bi qenaatê mi no model hîna tam nêamo terkkerdene, mezgê tayê kes û grûban de cayê xo paweno, ciwîyeno.

Vakurê welatî de bi taybetî kî nê serranê peyênan de derheqa seyyewbînîya lehçeyan de tayê vurîyayîşê pozîtîfî estê. Labelê ancîya kî merdim nêşkîno îddîa bikero vajo ke perse sereyê miletî de her het ra hal bîya. Problemo ke no derheq de ewro Başûrê Kurdîstanî de esto, îhtîmal o ke demo ameyox de vakurê welatî de kî bikuwo rojeve. Aye ra hem na perse ganî her het ra bêro safîkerdene û aye ra gore kî gamî bêre eştene. Bi çekuyêda bîne “ma pêro kurd îme. Kirmanckî û kurmanckî lehçeyê kurdkî yê û seyyewbîn ê,” vatiş bes nîyo. Kurdîstanêde azad de, perse pratîk de se hal bena? Modelo ke êno waştene çik o? Ganî perse her het ra areze bo. Bêguman no derheq de baro tewr giran vileyê sazîyan, bi taybetî kî partîyan der o. Çi ke armanc û hedefê partîyanê polîtîkan desthilatdarî ya. No rîwal ra kî ê ganî her persa komelkî ser o fikrê xo bikerê zelal û derheqê nê persan de projeyanê xo nişanê şarî bidenê. Mavajîme ke Kurdîstan de cîya-cîya ziwani estê, lehçeyê kurdkî estê; cîya-cîya dîn û mezhebî estê. Partîyê ma ke bibê desthilatdar û welatî îdare bikerê, perwerdekerdiş de, sahayanê bînan de sistemêde senên wazenê? Zaf eşkera yo ke ewro

ra pey kes nêşkîno Kurdîstan de modelê Fransa ya kî kemalîzmî tetbîq bikero. No hem hetê prensîbî ra rast nîyo hem kî pratîk de belayanê neweyan ano miletî sere.

Mesela ez bi xo seba kurdîstanî, modelê Swîsre ya kî ê Îspanya rast vînena. Statuyê Kurdîstanî çitur beno bibo (Dewletêda xosere bo ya kî federe bo, ferq nêkeno) Kurdîstan zerreyê xo de bibo federal ya kî otonom. Sîstemêde henên/winasî bibo ke dîn û mezhebî, ziwan û lehçeyî pêro sey yewbîn bê û mensubê înan xo azad hîs bikerêne.

Bêguman çareserkerdişê nê problemî çiyêde qolay nîyo. Eşkera yo ke merdim çiqas ke nê modelan ra yewî esas bigêro kî ganî tayê taybetîyanê komela xo kî çiman ra dûrî mefîyo û rewşa xo ra gore sentezê rono.

Heto bîn ra, ez wazena ke na perse tena çarçewa wendoxanê Vateyî de kî memano. Ma ganî xo ver bidîme ke perse bikuyo rojeva miletî. No derheq de amadekerdişê tayê kombîyayîşan (semîner, panel, konferans) baş beno.

4. Standartkerdiş û Amadekerdişê Materyalê Perwerdeyî

Vatiş lazim nîyo labelê ancîya kî ez îşaret bikerî; yew grûba ke standardîzasyonê kirmanckî ser o xebetîna, Grûba Xebate ya Vateyî ya. Na grûbe hetanî ewro termînolojî û îmla de tayê gamê muhîmî eşte û xeylê mesafe girewto. Bêguman

nê gamî seba perwerdekerdişê kirmancî muhîm ê labelê merdim tawo ke seranser sîstemê perwerdeyî bîyaro verê çiman qijkek manenê.

No derheq de çi lazim o, merdim ganî se bikero, na perse ser o kî ez wazena çend çekuyan vajîne:

Eke îmkanî bêrê peydakerdene seba standardkerdişê kirmancî Grûba

nê şarî de derheqa kirmancî de elaqadarîye zêde bo, kirmancî vêşî bêro qeseykerdene, kursî bêrê amadekerdene, xebata weşanayîşî her het ra raver şêro, seba perwerdeyî hazîriye bêro kerdene ûêb.

Çapemenîya kurdan, dezgeh û sazîyê kurdan, yew bi yew şexsî yê ke no derheq de wayîrê kede yê, mîyanê

Xebate ya Vateyî tayêna întensif bixebe tîyo, baş beno,

Têpîya eke îmkanî bibê hewce yo ke Grûbe, çarçewa prensîbanê xo de derûdorê xo bikero hîra, çiqas ke destebere ra ame îmkanan biresno pê. Grûbe ganî xo ver bido ke mîya-

înan de têkilîye raver şêro, dest bidê yewbînî û pîya bixebetîyêne.

Demê verenîya ma de tena heto teorîk ra nê, hetê pratîkî ra kî asîmîlasyon û hemberê ey de kar û gure ganî timûtim rojeva kurdan de ca bigêro û ser o bêro qeseykerdene;

seba naye semîner, panel û Konferansî bêrê amadekerdene, çapemenîye rolê xo baş kay bikero,

Asîmîlekerî, seba serkewtişî her grûbe ra zîyade domanan kenê hedefê xo. Hêzê ke hemberê asîmîlasyonî de xebetîne, ê kî ganî kar û gureyê xo de cayêde zaf taybetî bidê domanan. Ewro înternet û televîzyon no derheq de îmkananê zaf girsan dano ma labelê mixabin no derheq de bi taybetî kî ma kurdê ke kirmanckî qesey kenîmê rewşêda başe de nîyîme.

Heto bîn ra, tawo ke ma perwerdeyî ser o qesey kerd, ganî amadekerdişê materyalê derse kî rojeva ma ra mevejîyone. No kî herkesî ra avê karê mamosta û pedagogan o. Bêguman standardkerdiş kî no derheq de persanê serekeyan ra yew o. Grûba Xebate ya Vateyî ganî na babete ser o taybetî bifikirîyo û hurêno.

Çapemenîya nuşteki û vînitkî (tirkî: görsel), na xebatede wayîrê cayêde bingeyî ya,

Temelê komelê hemdemî yê modernî de organîzebîyayîş kemera çengeyî ya. Roja ewroyêne de, eger miletê wayîrê sazî û dezgeyanê neteweyîyan nîyo, zahmet o ke merdim ey sey miletêde modernî bihesabno. Îdeolojî û politîka çitur bena bibo kurdî ganî dezgehanê xo yê neteweyîyan ronêne. Tayê halanê taybetîyan ra tever, bi tirkan ra ronayîşê dezgeyan metodêde rast nîyo. Çike merdim biwazo mewazo, dezgeyê ke pîya virazîyayî, înan de zıwan beno tirkî û wastîşî millî pey de manenê. No sebeb ra kî sey saha polîtîk, saha

demokratîk û kulturî de kî ganî sazî û degeyê kurdan karaktero neteweyî de bêrê sazkerdene. Yanê tercih no îstîqamet de bo. Bêguman cîya organîzebîyayîş, pîya karkerdişî rê asteng nîyo.

Na tema de nuqtayêda bîne ya muhîme na ya:

Înstîtusyonê ke no derheq de gureyenê, çiqas ke girêdayîyê dezgeyanê polîtîkan mebê hende rind o. Zaf eşkera yo ke ewro, wareyê zıwan û kulturî de, sazî û dezgeyê ke na çarçewa de xebetîne, hewcedarîyê komela ma înan rê zaf a labelê ê, ya çin ê ya kî zaf kême ê. Tîya de qestê mi o nîyo ke têkilîya nê organîzasyonan û grûb û partîyanê polîtîkan bin ra çin bo. Bê gûman wina (nîya) fikirkerdiş kî şaş o. Mîyanê her di hetan de bîyayîşê têkilîye normal o, ganî bibo. Hata ê şîkîne tayê gaman pîya bierzêne. Labelê tawo ke krîteranê polîtîk bandura xo xebata zıwan, kultur û tarîxî ser o nêro, hem çarçewa karî bena teng hem kî kesê nêzdiyê ê sîyasetî nîyê û sey înan nêfikirîne, nêşkinê pîya bigureyê û peynîye de dezgeh ya kî sazîye beno kung; ya cayê de manena ya peyser şona bena vîndî.

Vateyo Peyên:

Hemberê asîmîlasyonî de serkewtiş bêîmkan nîyo labelê xeylê zor o. No derheq de merdim ganî ne hayalperest bo ne kî bêhêwî (pesîmîst) bo. Eke ma neteweyî bifikirîme, muhîmîya zıwan û kulturê xo çiman ra dûrî mefîme, dest bidîme yewbîn, hêza xo bikerîme yew û bi

plan û program karê xo biramîme, seba sernêkewtişê sebeb çin o. Pêla xoverdayîşê milletî, ewro bendanê kolonyalîstan de qul û lonikî kerdê ra. Meşte, rew ya kî herêy, no xoverdayîşê bendan bine ra rij-neno. Ma tena seba ewroyî nê, ganî seba meşteyî kî xo amade bikerîme. Ardîmê dostan her tim muhîm o, xoverdayîşê bindestan de cayêde taybetî gêno. Labelê ma ganî xo vîrî ra mekerîme, sey pêroyîya xoverdayîşê azadîye, şikitişê têsîrê asîmîlasyonî de kî esas bar vileyê ma ser o yo.

Çend mengî na ra raver, 18ê marte 2011ine de, ede paytextê Almanya Berlîn de bi nameyê “Rewşa Ziman û Perwerdeya Kurdi” konferansê ame amadekerdene. Amadekerê konfe-

ransî dezgehê Kurdan ê nê bajarî bî. Konferans hem hetê goşdaran ra hem kî hetê naveroke ra serkewte bî. No konferans de ma pêrûne reyna dî ke kurdê Kurdîstanê Başurî, derheqa perwerde û lehçeyan de yewbîn ra zaf dûr ê. Tayê israr kenê vanê va sorankî bibo ziwanê perwerdeyî, tayê kî wazenê ke kurmancî bi kurmanckî soranî kî bi sorankî perwerde bê. Sebebo têsere nêkenê, nîne hurê polîtîkayêda ziwanî nêşkîne ronêne. Winî aseno ke no problem demo ameyox de sereyê înan xeylê do bidejno.

Eger ma wazenîme ke bibîme wayîrê heqanê xo, ganî nika ra persanê xo ser o zaf eşkera hurênîme, hazirîye bikeme û gaman bierzîme.

BÊKESÎ

Hafız Ahmet TURHALLI

Bêkesî zaf zor a sey şewa tarî
 Xu pişt mi qirik ra sey sîya marî
 Nefesî mi pêсна çimî şî serî sarî
 Mi waşt ez werzî we dinya bî tarî

Welatî xu ser o ma sey însanî
 Welatî şarî di ma xu nêzonî
 Bêkesî ma kîştî ma kerdî erconî
 Ma bî sey gêjûn kotî serî zonî

Kom bîyo sebeb ma kerdî bêkesî
 Homa gonî yîn bigerû yîn bikerû qesî
 Na dinya û axret dî yî yewî nêresî
 Ya Reb ti pirodî zotûnî enî kesî

Oxêşî¹ nêvîn pêro bihelesî
 Yî gazinc bikerî veng nêşîyû kesî
 Hewarîyê yîn di zebûnî ciresî
 Yîn da ma ontîş Rebî ti hewar resî

8.03 2007 Almanya

1-Oxêbî: manaya "rehetî mevîne, riyê to hiç mehuyo" dano.

KUTIKO SÛR

Tawo ke domanan bi o tore dele o bocî temaşe kerdî, dele acîz bîye. Çêlikanê xo ser o vinete, bi xof û hêrs temaşevanan de nîyada, girê û kuzê. Aye de Ap Silêman rest îmdadê aye û bi vengêde berz û hêrsin qîra:

Alî Aydin ÇÎÇEK

Şew a û aşme şewle dana..

Teber ra çiqas ke aşme şewle bido zî zereyê banê Silêmanî reyna tingûtari bî. Tena zereyê lojine de mîyanê wela adirî de di-hîrê çikî wenêşîbî û wele de bereqîyêne.

Ap Silêmanî tarî de goş nabî xo ser û xorîn-xorîn fikirîyêne. Datcinî Xece qefelîyaybî û rêstika xo kaleka xo de nabî ro, hewnêde xorîn de şîbî...

Mîyan ra xeylê wext derbaz bî, xaf-tila teber ra kutikî erzîyayî yewbînî û bî repûtepe...

Ap Silêman cila xo ra ûşt ra û bi tûmanan xo eşt bi teber. Seke vejîya teber û çimê xo ginayî kutikê Xidê Korî ra, hema qêra û:

-Ero Lajê Xidê Korî, ero bênamus, ero bê nê kutikê xo bere girê de! Hala-hala! Heq hewzê însanî mekeroy, heq hewzê însanî mekeroy! Ero qayîtê dano piro kişeno, na dolimê mevaje

kutikê mi qey kîştö. Lo loooo!

Keyeyê Xidê Korî ra ke veng û vaj nêvejîya, Silêman reyna qêra û:

-Lo loooo! Hela qayîtê nînan kerê xo se no ro kerîye. Lo Memooo! Ero ê pîyê xo ra, ero ê korî ra vajê nê kutikê xo rê wayîr bivejîyo, bero girêdero. Henî nêbo nano îmanê wayîrî kişeno ha!

Heto bîn ra veng ancî nêvejîya.

-Memooo! Lajê korîîî! Ero şima nêheşnenê lo looo!..

Nê çekuyan ra dime Silêman na ra kî bî çewt ke erd ra kemere bigêro û berzo berê keyeyê Xidirî, desinde berê Xidirî bî ya û lajê Xidirî Mem vejîya teber:

-Nê apo apo çik o! Se bîyo to nîya qêrena, weeeyyy!

Silêmanî ver kerd ci û:

-Ero Memo, ero ma ramekume, ero

ma însan nîme, ero şima mi de dawa çinayî kenê? Lo na çi buglat a şima arda ma ser. Endî bes o, bes! Ê pîyê xo ra, ê bênamus û bêşerefî ra vaje nê kutikî ra wayîr bivejîyo. Lo mi serê xo ser o sond werdo, dano piro kişeno, qayîtê na dolime mevajê to qey do piro kîştö.

Memî qiseyê ey ra çîyê fam nêkerd û va:

-Yaw apo to çi qesî kena, mi qet çîyê fam nêkerd!

-Ero kutikî kutikî weyyy! No weledê kutikî jî zê pîyê xo kêr o.

Nê çekuyan ra pey kî xaftela bi hêrs çogana destê xo ver bi kutikî hejnê û va:

-No çik o sey wayîrê xo verê çêverê mi ra dûrî nêkuno. Wilahî-bîlahî-tîlahî dano pirro kişeno, tersê mi kesî ra çin o ha!

Seke winî va Memî şopê binê çiman ra nîyada ey û va:

-Weeey!!!.. Apo apo mi zî va to vana çi? Qayîtê nê halê xo ke; nêmeyê na şewe de to goş û kerîkê ma berdî. Ma zî va hela se bîyo ney rê?

Memî ke nîya va cinî amayî Ap Silêmanî ser û:

-Heş be lajê kutikê şîyayî! Ero xora ti jî dolê ê bênamusî nîya. Ma ey ra çi xêr dî ke to ra zî bivînî.

Ap Silemanî seke çîye nêşeno, bi o tore cêra ra Memî ser û:

-Ero o pîyê to yo lewend kotî yo?

-Hawo hewn der o.

-Hiiii, sala Heq meurzno ra, hênî pê şoro, hewn de şoro!..

Ap Silêmanî ke wina va Mem tey zaf deja û rîyê ey de nîyada û va:

-Apo, to se hênî vana. Eyb o, şerm bike, qaytê herdişa to bîya sipî!..

-De şo, de şoo! Ez to ra museno çi çik o. Heq hewzê însanî mekero, heq hewzê însanî mekero. Mi ey ra xêr dî mendo to ra!..

Mem tayê vinet û bi vengêde nermî:

-Yaw apo, ez nêzaneno ke nê pîyê mi to ra vato çi? To çi xirabîya feqîrê pîyê mi ra dîya ke!..

Labelê Ap Silêmanî nêverda ke qîsa xo bikero temam:

-Ero o ke gonîya mi buro mird nêbeno, gonîya mi!..

-Ap Silêman, wilahî pîyê mi to ra çîyê nêvato, guna mêrikî mecê!

-Ero heeş beee! Ti zî bîya awukatê ey ewro. Ero to pê heran xapnena! Qa...qa...qay... qayîtê goşanê mi ke ez tawa mendo ra hera!

Mem huya û va:

-Heşa Ap Silêman, mi çîyêde henên nêva, to bi xo bi xo!..

-Ma çi vana hîna, to sey dîkê wisarî hawo saetê ra zêde yo ke wanena û wanena. To nêm seate de ez werdo û qedeno. Meşarmîyê, çimanê mi vejena.

-Wudaaay!!! Apo apo, to bugleta ana însanî ser, ez to ra vajî çî nêzaneno.

-Tooo bawo, bawo! Ma to çi verda!..

Memî nîyada ke êdî Ap Silêmanî de têsere nêkeno bi vengêde nermî va:

-Offf! Temam apo, temam. Vindê ez vengê pîyê xo dî, wa o bêro!..

Seke winî va hama ap Silêman erzîya û va:

-Ero vinde vinde!.. Lo Xizir bo qayîtê çimê mi meginê ra ey, Heq bo ke dest kena gula ey, kes çin o mi dest ra vejero, hênî destê mi de maneno... Ey ra vajê nê kelpê xo rê wayîr bivejîyo, merat nêverdano ke hewn bikuyo çimanê ma, heyana şodir verê çêverî de laweno, laweno, laweno...

-Apo to hênî vana qa mêrata dela şima zî nêvindena, cok a şêrê ma...

Na qîsa ke fekê Memî ra vejîye, tivanê derbe de Ap Silêmanî ra. Heybetan ra nêzanit ke se bikero, se vajo. Peynîye de ver bi Memî çend lingî eştî û va:

-Ero lajê kermecinî, lajê herê sîyayî, ti mi de dewa çinayî kena. De şo nika na çoganê serê to de kena hurdî. Mi roja verî xeta kerde, mi a roja...

Memî ke nîyada ke destê payê Ap Silêmanî hêrs ra ricifînê êdî lex û luxî caverday û ey ra va:

-Temam Ap Silêman, to şo zerê banê xo, Heq bo ke ez kutikî nika beno girê dano. Hende ke to şo zere, hende ke vengê to mêro...

-Tew tew teew! Qayîtê min ê nê ke, hîna vengê mi ewk keno, qa pîyê to tewr nêzano qesî bikero. Sey qilanci-ka şew û roj qeqa-qeqa ey goşê ma berdê. Mala keyfê...

Memî goşî verday ro û:

-Ez nêzaneno ke to qey nîya linge eşta pîyê mi ver, na dewe de sey pîyê mi pîya esto?

-Lo de şo, ez cinsê şima rind zaneno,

fekê mi meke ya!

Memî ver çarna hetê kutikî û giran-giran şî û ebe vengêde barî:

-Apo wilê mi çîyê vatêne ke neyse, wa bimano.

-De şo, de şo ez qîdayê to, ez şima rind zaneno rind.

Memî vengê kutikî da û kutik girewt berd. Memî ke kutik pêgirewt û ver bi keyeyî berd, Ap Silêman peyê ey ra derg-derg nîyada. Wexto ke Mem verê çiman ra darîya we, Ap Silêman bî çewt erd ra yew kemerêda qijkeke girewte û çingê dele kerd û vat:

-Axx, ez to ra vajî çî, ez to ra vajî çî... Lanet şoro şikilê to, lanet! Lanet şoro mi ke ez wayîrê to yo.

Ap Silêman!

Ap Silêman hewtay serrî bî û pîyayêde zaf çetin bî. Derg bî, winî derg bî ke bejna dergê sey dare bîbî çewt, por ser a bîbî sipî, verê çiman de zî verçimikê qalindî bî.

Ap Silêmanî dewijanê xo ra zaf hes kerdêne labelê cîrananê xo Xidirî ra pîtik bîyêne. Vîst serre ra zîyade yo ke înan têsere nêkerdêne. Kotî yewbînî bivînitêne ca de erzîyêne yewbînî û yewbîn werdêne, qedenêne. Sebebê nê halî kî Xezale bîye. Zerrîya her dîyîne kewtîbî Xezale labelê Xidirî bi zûran, bi hîle û fesadîye a Silêmanî ra ver pî ra waştîbî û girewtîbî.

A roje ra nat ê yewbîn rê bîbî dişmen. Ge-gane ke rastê yewbînî bîyamêne zî rayîrê xo vurnêne. Xora Silêmanî kotî nameyê Xezale biheşnêne uca ey rê bîyêne zîndan, nêzanitêne ke se bikero...

Axirî na mesela bîbî derg heyan
kutikê sûrî ameybî.

Mîyanê ra xeylê wext derbaz bîbî...

Roja ke Silêman û Memî serê kutikî
ra naybî were, a roje ra nat hîrê aşmî
derbaz bîbî û dela Silêmanî telaqî-
yaybî û çar bocîkî ardîbî. Çar bocîkê
sûrî...

Kaz-kaza bocîkan bîy.

Silêmanî seke vengê bocîkan hêşna

bocî temaşe kerdî, dele acîz bîye.
Çêlikanê xo ser o vinete, bi xof û hêrs
temaşevanan de nîyada, girê û kuzê.
Aye de Ap Silêman rest îmdadê aye û
bi vengêde berz û hêrsin qîra:

-Dê bes o êdî, nêzîyê bocîka mebê.
Qarşê bocîkanê mi mebê!

Ey seke winî va, lajekêde kilmekî bi
vengêde berzî:

-Weeey! Ma se bîyo apo apo! Qa ma

bi lerze xo eşt bi teber, şî serê dele ra
vinet û qayîtê bocîkan kerd. Şopê ke
winî vinet rîyê xo kerd tîrş û vat:

-Wîy dayêê!.. Ez vajî nê bocîkî kulî
dolê kutikê ey bênamusî yê... Hela
qayîtê qayîtê! Wile-bîle kulî zî sey
kutikê ê bênamusî sûrê.

Hebê dûrê înan de domanan tope
kay kerdêne. Çimê xo ke ginayî ra
bocîyan ameyî dormeyê dele girewt
û qayîtê bocîkan kerd.

Tawo ke domanan bi o tore dele o

bocîkê dela to nêwerdî. Ma hondê ke
qayîtê ci kenîme...

-Dê şorê!.. Ez xuya şîma rind zane-
no... Meşte-bîro ênê pêrûne tirnenê.

-Apo to çî xuya xirabe ma de dîya ke
to nîya qesî kena.

Ap Silêman bi qîrayîş;

-Hela qaytê, ez vano çî o hîna, vat û
kewt dima domanan û pernayî. Her
yewê domanan hetê ser rema û verê
çîma ra darîyay we.

Ap Silêman gêra ya şî keye, araya xo werde û ame kîşta bananê xo de sîye de nişt ro. Sîya banî honik bîye û hewnêde şîrin kewt çîmanê Ap Silêmanî. Ap Silêman xeylê wext winî sîya banî de, serê mînderî de hewnêde xorîn de mend; heyanî ke vengê Memî û qazîya bocîkan ame goş..

Ap Silêmanî se ke vengê bocîkan heşna, erzîya xo ser winî bi linganê warwayan rema ame leyê dele û çêlikan. Mem kî aye de cayê xo de qet nêvînetêne, kewtbî ra bocîkan, înan de kay kerdêne. Wexto ke bocîkî kerdêne virana xo bîyêne qijîya-wîjîya bocîkan. Vengê bocîkan ke rind bî berz Ap Silêmanî bi vengêde berz:

-Ero Memo çilmin o zûxin, çî karê to lewê bocîkanê mi de esto?

Memî ke vengê Ap Silêmanî hêşna tersan ra cayê xo de erzîya we, ciniqîya labelê nêrema. Qayîte rîyê Ap Silêmanî kerd û bi vengo ke wazeno gonîgermîye bikero vat:

-Tooo Apo apo nîyade! Nîyade wilebile nê bocîkî kulî dolê şêre ma yê. Qayîte, qa..

-Çi çî!?

-Nê bocîkî pêro mendê ro kutikî ma şêrî. Kulî zê ey sûr ê.

-Heya bawo heya, yew o kê m bî..

-Apo, ma zûr o? Hela bê rind qayîte bocîkan ke to bi çîmanê xo vînena. Kulî mendê ro şêre ma, ha ha!

-Nêro rapukîyaye, kotîyê nînan mendo ro kutikê şîma? Heq mekero! O kutikê şîma çî rixe rê beno ke. Kotîyê nînan...

-Apo to çîman ra bîya kor, nêvînena kulî mendê şêre ma, şêre...

Ap Silêmanî çogana destê xo ver bi Memî rey şanite ro. Memî zanit ke Ap Silêman se keno û di-hîrê gamî peyser rema.

Ap Silêmanî hetê ra kî qîsey kerdêne:

-Qey bawo kutikê Şayîderî zî sûr o, belkî dolê kutikê ey ê.

-Apo ha to rey nîyade, goşî, lingî, sere! Qa kutikê Şayîderî sûr nîyo, zê wela adirî gewr o.

Ap Silêman rey bî ya û hêz da xo û çogana destê xo kovkanîya Memî kerde. Mem rema, sey estorî şî û gamêde xo resna verê berê keyeyê xo.

2009, İstanbul/Taxa Gazî

ÇEND ÇIBENOKÎ (MERTALÎ)

Arêkerdoxe: Aysena KURDÎ

- 1-Astorê xwi bena awe ser, astor awe niwena, hefsarî yê awe wenû.
- 2-Bin di herrin o, mîyon di zerrên o, ser di sêmin o.
- 3-Çikê mi estû, tu ra beste yo.
- 4-Çikê mi estû, her cinî r` lazim û.
- 5-Çikê mi estû, xebitênû-nixebitênû, cengar nigenû.
- 6-Çikê mi estû, çi rey nivindenû.
- 7-Çikê mi estû, roje gêrenû, şew pey berî d` fekakerde mûnenû.
- 8-Çikê mi estû, ez vindenû, wi şinû.
- 9-Çikê mi estû, şinû xebitênû hetonî şon, wexta yenû rîy yi monenû rîy xonimûn.
- 10-Çikê mi estû, te di qulon çarnenî.
- 11-Çaron çillî, pencon villî.
- 12-Çuwa çot, pey hot koyon di kot.
- 13-Deva, bi bar a, şî zinar a.
- 14-Deva qurra, pişkîl fek ra perra.
- 15-Dêzê mina ximximî, pîrr nûn û genimî.
- 16-Dîk şî dar, veng da şatkar.
- 17-Ez şina, ya vindena.
- 18-Ez şina, ya zî şina.
- 19-Gilbest ho kênan (kênan) dest.
- 20-Gîşt resa gîşt.
- 21-Go kil, hot cil.
- 22-Him himi, dewar simi.
- 23-Huv şina buv dima.
- 24-Kelo quel (qol) vazd da guel (gol).
- 25-Kelo tas, mi da sed û poncas.
- 26-Kel û kirri vazda birri.
- 27-Kerga sîya pey bonî di melisîya.
- 28-Kilawê tutî, pîrr nut î.
- 29-Mar qul do, vil fek da.
- 30-Marî sîya, şerti ra nivisîya.
- 31-Mehemed Elî kot qutî, ne pitî ne witî.
- 32-Melayo merdi, fek akerdi, penc radayi.
- 33-Mêşna sîya qarena, şina kue (ko) qul kena.
- 34-Mêşna sîr (sor) qarena kue (ko) qul kena.
- 35-Nat kaş o, wet kaş o, mîyon di qumaş o.

36-Nat kaş o, wet kaş o, mîyon di pulêk qumaş o.

37-Nê erd ra wa, nê ezman ra wa, hefsarî yê (ay) destî merdimî do.

38-Pircin pîrr nehê, diyarî (serî) bonî di nonî rue, serî sibayî werzenî çîk tedi çînû.

39-Ponc (panc) biray heyânî şon xe-bitên, barî yin ho pa wo.

40-Qeto qeto qetilmî, nîre û sirsî û engazî peritî.

41-Ruej (roj) şin, gêren û yenû, şew herindê qurîşêk genû.

42-Teber hêşin o, zerre nexşin o, kilîto asinin o.

43-Teber monenû çermî, zerre monenû kurîyekî nermî.

44-Tîtira tîto, nexşî nîgar o, xweş egît o.

45-Toqa (tewqa) sîya pê bonî di melisîya.

46-Sênî na sêr sênî, veng da Hesenî.

47-Waya gulbarî, xwi eşto cayo tarî

48-Vêw zerre da, perrî yê teber a yî.

49-Wi zerrê wadî do, wade zerrê yi (ey) do.

50-Xala ximxim a, şekal dima.

51-Xalê mina belek, veng dûna felek.

52-Xalê mi mîyonî cematî di pîne kena.

53-Xec şî xecît.

42-zêbeşe	28-sîrgule	15-germî	1-lamba
43-întîre, bêjîr	29-lukse	16-telefon	2-bêga
44-zerd	30-bîrîly	17-berinde ling	3-name
45-şew	31-meytî	18-versî, stye	4-gîrdonek
46-sîfre	32-meşk	19-gêzi	5-bengazî
47-xencer	33-tren	20-pêroyo gul-	6-awe
48-lazîr	34-rey, vîre	kerde	7-sol, lastîk
49-eyne, eynîk	35-Ûrwan	21-pîyaz	8-weng
50-kerş nî leyîrî	36-erdîşe	22-sîmer	9-sîrsî
xo	37-teyara	23-la nî derzîn	10-loxe, bangêre
51-mekrîbde	38-astarey	24-qîrîncelê, beq	11-cîyê manga
52-tewqe	39-nemîngî	25-postê weşeqî	12-wayîr, cebde
53-kardîyê kalonî	40-cîrêr	26-darey	13-kogîke
	41-gûwa	27-gîlê cînyan	14-tîfîng

RÎPELÊ FIQRAYAN

Amadekerdax: Murad CANŞAD

YEW KÎ XO RÊ BIGÊRÎ?

Xidir yew (ju) Xarpetij o, seba xe-batî şono Şaristanê Îstanbulî. Xeylê gêreno tawa kar nêkuno dest. Rojê ancîya xeylê gêreno, qefelîno. Şono yew parke de bankî ser o nişeno ro; xo-xo de henî fikirîno. Yew îstanbulij kî kutikê xo çarneno, O kî qefelîno, êno kîşta Xidirî de banke ser o nişeno ro. Merhaba danê yewbînî. Nata-bota henî qisey kenê. Îstanbulij qal ano kutikê xo ser, kutikî zaf goyneno. Vano:

“No kutikê mi zaf baqil o. Ez se vajî henî keno; wurze, wurze-ronîşe, ronîşe-şo, şo...”

BERDAN Û BERÎVANE RÊ

Berdan û Berîvane zewejîyayî yê. Xortîya xo de çepgîran (şorişgîran) rê hetkarîye kerda. Rîyê nâ perse ra çend defê ameyê girewtene. Peynîye de qayt bîyê wina nêşono. Vejîyê Awrupa, îltîca kerdo... Rojê Berdan

Xidir vano:

“O kî çîyê ro. Kutikê ma kî baqil ê... Welatê ma de ê wayîrê keyeyî vejînê. Heşarê çî-mîyê ma yê. Ma rê wayîrîye kenê.”

Îstanbulij vano:

“O kî çîyê ro. Ez nika vajî, ‘şo mi rê donerê bigê bîya!’ kutikê mi wurzeno ra dano bi raye.”

Xidir vano:

“Heyloo!... Ez ke kutikê ma ra vajî ‘şo, ma re donerê bîya!’ kutikê ma gêreno mi ser vano, ‘Kek Xidir ez yew donerî kî xo rê bigêrî?’”

Berîvanê ra vano:

“Bê ewro şîme sînema”

Şîyê sinema, Berdan şîyo verê bilet-rotoxe, vato:

“Sebetanê pîyayanê pîlan di bîletî...”

Kêneka ke biletan roşena bi dest îşaret kerdo lîsta filman musna ra ci, vato:

“Bîletê sebetanê Romeo û Julîett!”

Berdanî vato :

“Nê nê sebetanê Berdan û Berîvane...”

REW KE MA ŞÎME NIKÂ DO WE

Haşim pêhesîno ke wistewrê ey zaf nêweş o, cile de, derba merdene der o. Merdimê ey ci ra vanê:

“Cînîka xo bigê bere... Wa cînîka to bireso ceneza pîyê xo.”

Haşim xo-xo de fikirîno, senê qeydê ci ra vajo. Rêyena vano:

“Rindîye a wa ke berî dewe, keyeyê pîyê xo de wa pêbihesîyo”

Eke wina fikirîno, nêvîndeno ver keno ra keye. Tawo ke kunê zere veng dano, vano:

“Cînîkî xo hazir ke, ma şîme keyeyê pîyê to. Xeylê waxt o ma nêşîme... Defê şîme hela sekenê?”

Cînîke vana:

“Ez nê karê destê xo bixelesnî, ma reyê dime şîme”

Nê saate vêrena ra, di saatî verênê ra cînîke hîna karê xo der a. Haşim xo-xo de vano: “Lawo dewa keyeyê pîyê nayê xêyle rayîr a. Na qeyî hîna nêasena?” Şono o sere, êno na sere, xeylê ke dem berbaz beno rêyena qêreno, vano:

“Erê kênê se bî, ti hîna kî nêxelesîya ra!”

Cînîkê zere ra veng dana, vana:

“Şenik mend!”

Haşim qehrîno, vano:

“Mî de qaşîkê ey o korî nêne! Nîka do we, lerze ke şîme!”

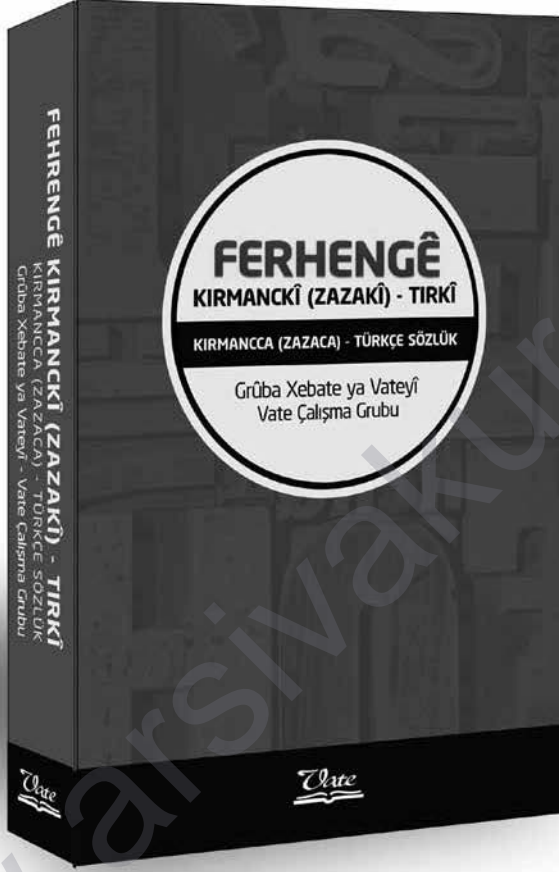
Aye de cînîke mesela fam kena û dest kena ci bermena...

RÎPELÊ KITABAN

SÖZLÜK

TÜRKÇE - KIRMANCCA (ZAZACA)

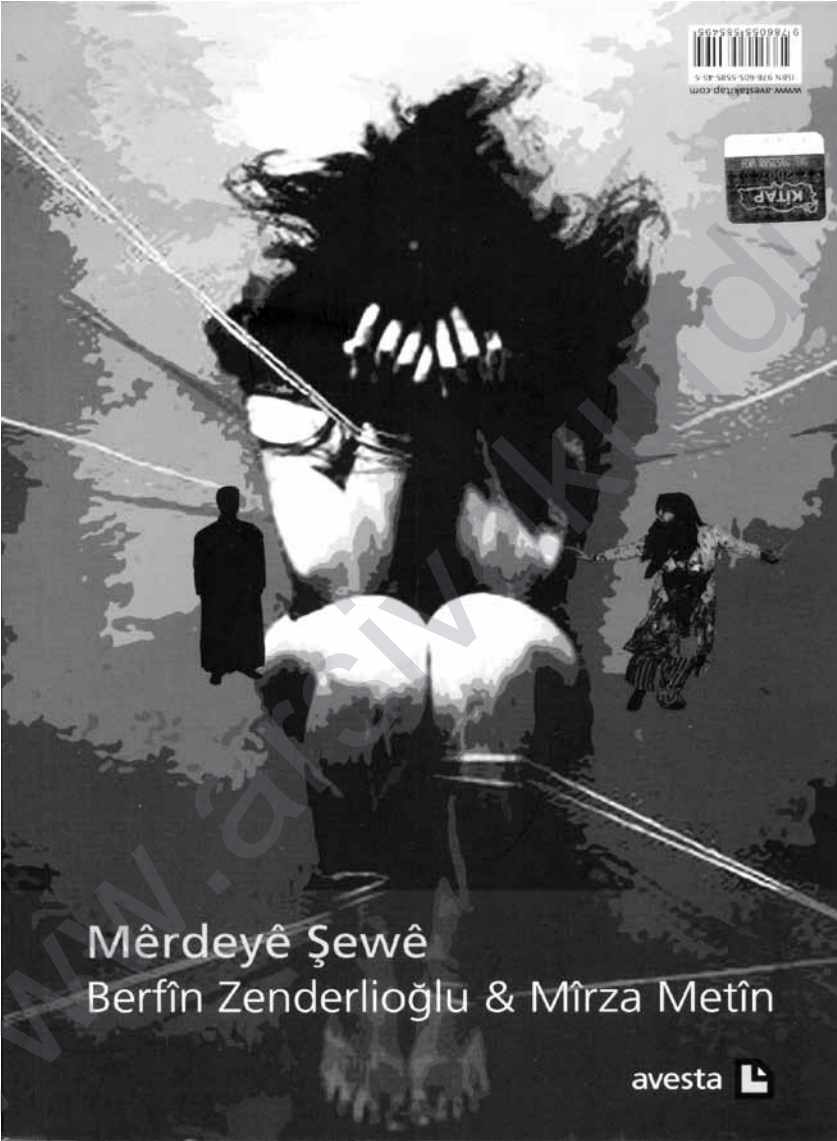
FERHENGÊ

KIRMANCKÎ (ZAZAKÎ) - TIRKÎ

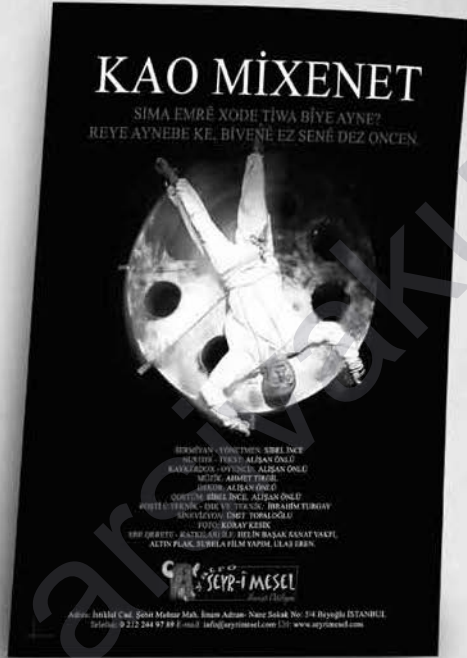
Kitab di qışman ra êno meydan. Beşo verên de derheqê kultur û bawerîya dînê elewîyan de, bi taybetî kî yê elewîyanê kurdan de înfomasyonêko hîra û xorîn êno dayene. Elewîyîye dînanê sey musulmanîye, xiristîyanîye, zerduştîyîye, yezîdîyîye de êna têvernayene û xusîsîyetê cîya-cîyayî yê elewîyîye ênê şinasdayene. Beşo peyên de kî hîna zaf têkilîya Dêrsim û dewlete heta roja ewroyîne êna îzahkerdene û asîmîlasyon û xoverdayîşê elewîyanê kurdan ser o malumat êno dayene.

Mêrdeyê Şewê
Berfîn Zenderlioglu & Mîrza Metîn

avesta

ŞINASDAYIŞ

KAYO MIXENET HAIN OYUN
SİMA EMRE XODE TİWA BİYE AYNE? SİZ HAYATINIZDA HİÇ AYNA OLDUNUZ MU?

Yönetmen: Sibel İnce

Oyuncu: Alişan Önlü

Tekst: Alişan Önlü

Müzik: Ahmet Tırgil

Ağıt okuyan: Hali Aday

Işık ve diğer teknik uygulamalar: İbrahim Turgay

Dekor ve kostüm: Alişan Önlü, Sibel İnce

Oyun 60 dakika tek perdedir

Adres: Şehit Muh. Mah. Nane sok. No: 5/4 Beyoğlu. İST

Tel: 0 212 244 97 89- 05374388106

Oyun Aralık ayı boyunca her pazar günü (4,11,18 ve 25 Aralıkta)
saat 18:00 'de Seyri Mesel Sanat Atölyesi'nde...